

APARTMAN GİRİŞLERİNİN KONUT-KULLANICI  
ETKİLEŞİMİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ VE  
ESKİŞEHİR BAHÇELİEVLER ÖRNEĞİ

Meryem Geçimli  
Yüksek Lisans  
İç Mimarlık Anasanat Dalı  
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü  
Haziran 2015

# APARTMAN GİRİŞLERİNİN KONUT-KULLANICI ETKİLEŞİMİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ VE ESKİŞEHİR BAHÇELİEVLER ÖRNEĞİ

Meryem Geçimli

YÜKSEK LİSANS

İç Mimarlık Anasanat Dalı

Danışman: Prof. Dr. Meral Naçakan

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

Haziran 2015

## ÖZET

### APARTMAN GİRİŞLERİNİN KONUT-KULLANICI ETKİLEŞİMİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ VE ESKİŞEHİR BAHÇELİEVLER ÖRNEĞİ

Meryem Geçimli

İç Mimarlık Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Haziran 2015

Danışman: Prof. Dr. Meral Nalçakan

Tarihi süreçte konut; insanla birlikte ve insanın gereksinimleri doğrultusunda şekillenerek evrilmektedir. Bir yerleşim bölgesinde konutlar, duvarlarla dış dünyadan ayrılıp kendi bütünlüklerini oluştururken; giriş mekanıyla dış dünyaya bağlanıp daha üst bir bütünün parçaları haline gelmektedir. Bu noktada, insanın gereksinimleri doğrultusunda şekillenen ve bütünün parçası olarak varolan konutun giriş mekanı; gereksinimlerin karşılanması ve bütünlükle ilişki kurulması sürecinde önem kazanmaktadır. Konut-kullanıcı etkileşiminde insan gereksinimlerinin mekan tasarımı yoluyla karşılanmasının önemi üzerine vurgu getirmek amacıyla oluşturulan bu çalışmada, Eskişehir Bahçelievler Bölgesinde bulunan tek katlı bahçeli konutların ve apartmanların giriş mekanları değerlendirilmektedir. Birinci bölümde, giriş mekanı kavramı, anlamı ve tarihi süreçte gelişimi; ikinci bölümde bir konut türü olarak apartmanın giriş mekanının ilk örnekleri; üçüncü bölümde konutta giriş mekanı tasarımını etkileyen faktörler ve bu faktörlerden kullanıcı olarak insanın gereksinimleri incelenerek kavramsal bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise Eskişehir Bahçelievler Bölgesinde yapılan alan çalışması oluşturulan kavramsal temel üzerinden değerlendirilmektedir.

#### **Anahtar Kelimeler**

giriş mekanı, konut, apartman, Maslow, insan gereksinimleri

## **ABSTRACT**

### **EVALUATING THE APARTMENT ENTRANCES IN HOUSE-USER INTERACTION AND THE EXAMPLE OF ESKİŞEHİR BAŐELİEVLER**

Meryem Geçimli

Master of Fine Arts

Anadolu University Post Graduate School of FineArts, June 2015

Advisor: Prof. Meral Nalçakan (PhD)

In the historical process house has evolving with human and in accordance with the human needs. In a residential area houses become pieces of a higher wholeness by connecting the outside world through entrance, while creating their own wholeness by isolated from the outside world through walls. At this point, house entrance which is shaped by human needs and becomes as a part of the wholeness gains its importance in the process of meeting the needs and establishing relationships with the wholeness. In this research which is for the purpose of bring emphasis on the importance of satisfying the human needs in house-user interaction by space design, the entrance of single-storey with garden houses and multi-storey apartements in Eskişehir Bahçelievler Area is evaluated. It attempted to establish the theoretical basis by analyzing; in the first part the concept of entrance space, its meanings and evolutions in historical process; in the second part as a type of house the apartement's entrance and its first examples; in the thirth part the factors of house entrance design and from these factors as a user of house human needs. In the fourth part it is evaluated over the theoretical basis the field study which is carried out in Eskişehir Bahçelievler Area.

#### **Key Words**

entrance, house, apartment, Maslow, human needs

24. 06.2015

## ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Meryem GEÇİMLİ

## JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Meryem GEÇİMLİ'nin "Apartman Girişlerinin Konut-Kullanıcı Etkileşiminde Değerlendirilmesi ve Eskişehir Bahçelievler Örneği" başlıklı tezi 24 Haziran 2015 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İç Mimarlık Anasanat Dalı Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Imza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Meral NALÇAKAN  
Üye : Yrd. Doç. Mehmet Ali ALTIN  
Üye : Doç. Dr. Mehmet Lütfi HİDAYETOĞLU

Prof. Sıdıka Sibel SEVİM  
Anadolu Üniversitesi  
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

## ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Tez çalışmalarım sırasında bilgi birikimi, bakış açısı ve deneyimi ile bana destek veren değerli hocam ve tez danışmanın Meral NALÇAKAN'a; bana katkı sağlamak için gördüğü girişlerin fotoğraflarını çekip bana gönderen değerli hocam H. Alev ÖZKUL'a; tasarımda güncel konularla ilgili ilginç deneyimlerini benimle paylaşan değerli hocam Mehmet Ali ALTIN'a; mesleğe ilk adımı atarken bana yol gösteren Selçuk Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı öğretim üyesi değerli hocam Rabia Köse DOĞAN'a; lisans eğitimi boyunca yürüttüğü derslerden çok şey öğrendiğim ve bu dönemde de beni yalnız bırakmayan değerli hocam Mehmet Lütfi HİDAYETOĞLU'na; varlıklarıyla bana en büyük desteği veren ve her ne olursa olsun başaracağıma inanmamı sağlayan annem Zehra GEÇİMLİ ve babam Mustafa GEÇİMLİ'ye; her ihtiyaç duyduğumda her işini bırakıp yanıma koşan kardeşim Abdullah GEÇİMLİ'ye; umutsuzluğa düştüğüm her zaman yanımda olup beni yüreklendiren arkadaşım Derya ATILGAN'a; bu zorlu süreçte renkli kişiliği ile manevi desteği büyük olan Ozan PEKER'e; özgün bakış açısının getirdiği yapıcı eleştirileri ve her daim yanımda olup destek veren tutumuyla Anıl SÜVARİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Meryem GEÇİMLİ

## İÇİNDEKİLER

ÖZET .....	ii
ABSTRACT .....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI .....	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GÖRSELLER LİSTESİ .....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xix
GİRİŞ .....	1

### BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ MEKANI .....	4
1. KAVRAM OLARAK GİRİŞ.....	5
2. KONUTTA GİRİŞİN ANLAM.....	7
3. TARİHİ SÜREÇTE KONUT GİRİŞ MEKANININ GELİŞİMİ.....	13
3.1. Mağara Dönemi ve İlk Barınaklar .....	13
3.2. Anadolu'da İlk Yerleşimler.....	16
3.3. Geleneksel Türk Konutunda Giriş Mekanı.....	17

### İKİNCİ BÖLÜM

BİR KONUT TÜRÜ OLARAK APARTMAN VE GİRİŞ MEKANI .....	22
1. KONUT OLARAK APARTMAN VE GİRİŞ MEKANI .....	22
1.1. Konut Olarak Apartmanın İlk Örnekleri.....	22
2. OSMANLI DÖNEMİNİN İLK APARTMANLARI.....	27
2.1. Tanzimat Döneminde Osmanlı ve Apartmanın Gelişi .....	27

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

<b>KONUTTA GİRİŞİN TASARIMI/OLUŞUMU .....</b>	<b>40</b>
<b>1. KONUTTA GİRİŞ TASARIMINI/OLUŞUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER .....</b>	<b>40</b>
<b>2. KONUTTA GİRİŞ TASARIMINDA KULLANICI FAKTÖRÜ .....</b>	<b>40</b>
2.1. Kullanıcı Gereksinimleri .....	42

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

<b>ALAN ÇALIŞMASI .....</b>	<b>50</b>
<b>1. TARİHİ SÜREÇTE ESKİŞEHİR .....</b>	<b>50</b>
1.1. Antik Dönem İlkçağ Uygarlıkları ve Osmanlı Dönemi.....	50
1.2. Cumhuriyet Dönemi.....	54
<b>2. BAHÇELİEVLER BÖLGESİNİN TARİHİ .....</b>	<b>56</b>
2.1. 1950 Seylabı .....	56
2.2. 1965 Anadolu Üniversitesinin Kuruluşu.....	61
2.3. Günümüzde Bölgenin Durumu .....	65
<b>3. BÖLGEDE SEÇİLEN APARTMAN GİRİŞLERİNİN KONUT-KULLANICI ETKİLEŞİMİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ.....</b>	<b>68</b>
3.1. Bahçelievler Bölgesi Genelinde Yapılan Alan Çalışması .....	69
<b>SONUÇ .....</b>	<b>83</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>86</b>

<b>Ek:1. Galata Apartmanlarından Barnathan Apartmanı, Tımarcı Sokak No: 5,7,17 .....</b>	<b>86</b>
<b>Ek:2. Galata Apartmanlarından Doğan Apartmanı, Serdar-ı Ekrem Sokak No: 56 .....</b>	<b>87</b>
<b>Ek:3. Galata Apartmanlarından Rigo Apartmanları (Salti Pasajı), Şahkulu Sokak No: 52.....</b>	<b>88</b>
<b>Ek:4. Şimşek Sokak Apartmanlarından Gözde Kurt Apartmanı, No: 5 .....</b>	<b>89</b>
<b>Ek:5. Şimşek Sokak Apartmanlarından Yürümez Apartmanı, No: 11 .....</b>	<b>90</b>
<b>Ek:6. Şimşek Sokak Apartmanlarından Yağmur Apartmanı, No: 13.....</b>	<b>91</b>
<b>Ek:7. Şimşek Sokak Apartmanlarından Onbaşı Apartmanı, No: 18.....</b>	<b>92</b>

<b>Ek:8.</b> Şimşek Sokak Apartmanlarından Sevim Apartmanı, No: 32 .....	93
<b>Ek:9.</b> Şimşek Sokak Apartmanlarından Şimşek Apartmanı, No: 43 .....	94
<b>Ek:10.</b> Şimşek Sokak Apartmanlarından Can Apartmanı, No: 47.....	95
<b>Ek:11.</b> Şimşek Sokak Apartmanlarından Burcu Apartmanı, No: 59.....	96
<b>Ek:12.</b> Şimşek Sokak Apartmanlarından İsso Apartmanı, No: 60.....	97
<b>Ek:13.</b> Şimşek Sokak Apartmanlarından Gülsoylar Apartmanı, No: 73 .....	98
<b>KAYNAKÇA</b> .....	<b>99</b>

## TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Çeşitli teorisyenlerin tasarım alanında ileri sürdükleri kavramlar ve Maslow hiyerarşisi ile olan ilişkileri.....	33
--	----

**Kaynak:** Lang, J. Creating Architectural Theory, 1987: 23, 110

## GÖRSELLER LİSTESİ

**Görsel 1.** Mars Kapısı 3. yüzyıl. Reims, Fransa ..... 5

**Kaynak:** [http://tr.wikipedia.org/wiki/Eski\\_Roma\\_zafar\\_takları\\_listesi](http://tr.wikipedia.org/wiki/Eski_Roma_zafar_takları_listesi)

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

**Görsel 2.** İhtar Kapısı'nın Rekonstrüksiyonu, Bergama Müzesi, Berlin ..... 5

**Kaynak:** [http://tr.wikipedia.org/wiki/İhtar\\_Kapısı](http://tr.wikipedia.org/wiki/İhtar_Kapısı)

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

**Görsel 3.** Onur Kapısı (The Gate of Honour) Cambridge ..... 6

**Kaynak:** [http://en.wikipedia.org/wiki/Gonville\\_and\\_Caius\\_College,\\_Cambridge](http://en.wikipedia.org/wiki/Gonville_and_Caius_College,_Cambridge)

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

**Görsel 4.** Dimetoka, Yunanistan ..... 11

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 5.** Dörtgen planlı yapıda giriş sorununa getirilen bir çözüm. Sekili Yapı ..... 15

**Kaynak:** Kulübeden Konuta Mimarlıkta İlkler, 1999: 28

**Görsel 6:** Geleneksel Türk Yerleşmesinde Sokak ve Kapı, Kula..... 18

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 69

**Görsel 7.** Kapı, saçağı ve sokakla kurduğu ilişki, Tokat ..... 19

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 78

**Görsel 8. ve 9.** Girişin taşlık ve bahçe ile bağlantısı, Akşehir ve Gaziantap..... 19

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 85

**Görsel 10.** Konut Olarak Apartmanın İlk Örneklerinden İnsula, Roma Dönemi..... 23

**Kaynak:** <http://pixshark.com/roman-insula-interior.htm>

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

**Görsel 11.** Bir İnsula Canlandırması, Roma Dönemi..... 24

**Kaynak:** <http://pixshark.com/roman-insula-interior.htm>

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

**Görsel 12 ve 13.** Doğan Apartmanı Giriş Kapısı ve güvenliğin bulunduğu mekan..... 29

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 14. ve 15.** Doğan Apartmanı giriş mekanında bahçeye açılan kapı ve bahçe. 30

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 16.** Doğan Apartmanı bahçeye açılan apartman girişleri ..... 30

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 17. ve 18.** Barnathan Apartmanı kullanılan ve kullanılmayan girişleri..... 32

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 19. ve 20.** Barnathan Apartmanı kullanılan ve kullanılmayan giriş mekanları ve merdivenleri ..... 33

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 21. ve 22.** Barnathan Apartmanı kullanılan ve kullanılmayan giriş mekanlarında merdivenden giriş kapısının görünüşü..... 33

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 23. ve 24.** Şahkulu Sokaktan Rigo Apartmanlarının bahçesine açılan kapı içerden ve dışardan görünümü..... 35

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 25.** Rigo Apartmanlarından 1 Numaralı apartmanın girişi..... 36

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 26 ve 27** Rigo Aprt. 1. numaralı girişin üstündeki ortak kullanılan balkonlar.... 36

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 28 ve 29** Rigo Aprt. 1. numaralı girişin üstündeki ortak kullanılan balkonlardan bahçe kapısı ve pasaj girişinin görünüşü..... 37

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 30.** Rigo Aprt. 2. numaralı girişin görünümü..... 37

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 31 ve 32.** Rigo Aprt. 2. numaralı girişin merdiveni ve sahanlığı..... 38

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 33.** Rigo Apartmanlarında üstü kapalı pasaja açılan 3. numaralı girişin kapısı 38

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 34 ve 35** Rigo Aprt. 3. numaralı girişin merdiven ve içeriden kapının görünüşü ..... 39

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

<b>Görsel 36.</b> Matrakçı Nasuh'un Eskişehir Tasviri.....	52
<b>Kaynak:</b> Nasuhü's-Silahi, Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han, 1976	
<b>Görsel 36.</b> 1950'de Eskişehir'de Yaşanan Sel Felaketi .....	57
<b>Kaynak:</b> Eskişehir Klavuzu, 1952: 81	
<b>Görsel 37, 38, 39.</b> 1950 Seylabının Etkileri .....	58
<b>Kaynak:</b> Eskişehir Klavuzu, 1952: 82-83	
<b>Görsel 40.</b> Seylaptan Eskişehir'de meydana getirilen yeni mahalleden bir görünüş ...	59
<b>Kaynak:</b> Eskişehir Klavuzu, 1952: 85	
<b>Görsel 41.</b> Eskişehir İktisadi İdari İlimler Akademisi, 1967 .....	61
<b>Görsel 42:</b> Yıllar içinde değişen dokusu ile Bahçelievler Bölgesi .....	63
<b>Kaynak:</b> <a href="https://earth.google.com">https://earth.google.com</a>	
<b>Görsel 43 ve 44.</b> Bahçelievler Bölgesinin farklı sokaklarını gösteren fotoğraflar.....	65
<b>Kaynak:</b> Kişisel Fotoğraf Arşivi	
<b>Görsel 45. 46.</b> Bölgenin Güncel Durumunda Bahçeli evlerin yıkılarak yerlerine apartmanların yapıldığı süreci gösteren fotoğraflar .....	65
<b>Kaynak:</b> Kişisel Fotoğraf Arşivi	
<b>Görsel 47.</b> Bahçelievler Bölgesinde 1+1 olarak kiralanan bir apartın oturma yada uyuma için kullanılan bir odası .....	66
<b>Kaynak:</b> Kişisel Fotoğraf Arşivi	

**Görsel 48.** Bahçelievler Bölgesinde 1+1 olarak kiralanan bir apartın giriş holü ve mutfak olarak kullanılan alanı ..... 67

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 49.** Bahçelievler Bölgesinde 1+1 olarak kiralanan bir apartın giriş holü..... 67

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 50 ve 51:** Alan çalışması sürecinde çekilen fotoğraflar..... 71

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 51.** Bahçelievler Bölgesinde Bir Tek Katlı Bahçeli Konutun Bahçe Kapısı..... 71

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 52:** Bahçelievler Bölgesinde Bir Tek Katlı Bahçeli Konutun Bahçe Kapısından Evin Girişinin Görünüşü..... 72

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 53.** Bahçeli tek katlı bir evin girişi ..... 73

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 54.** Apartman girişi ..... 73

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 55.** Bahçeli tek katlı evde giriş boyutları ..... 74

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 56 ve 57.** Apartmanların Giriş Boyutları ve Oranları ..... 74

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 58 ve 59.** Fizyolojik gereksinimlerden boyutsal gereksinimlerin çalışma alanında değerlendirilmesi. Tek katlı bahçeli konut ve Şimşek Sokak apartmanlarından örnek..... 75

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 60.** Tek katlı bahçeli konutta bahçenin sosyalleşme ve gündelik işler için kullanımı ..... 77

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 61 ve 62.** Alansallık gereksiniminin karşılanamaması durumu, Can Apartmanı ve Sıla Apartmanı, Şimşek Sokak ..... 77

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 63.** Kullanım amacı tanımlanamamış apartman bahçesi, Kiler Apartmanı, Şimşek Sokak..... 78

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 64.** Loş ve soğuk görünen bir apartman koridoru, İssso Apartmanı, Şimşek Sokak..... 79

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 65 ve 66.** Sokakta biriken çöp ve atıklar, Can Apartmanı ve Şimşek Apartmanı, Şimşek Sokak..... 80

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 67 ve 68.** Apartman girişlerinde güvenlik gereksiniminin yalnızca anahtar kullanımına indirgenmesi, Özyürek Apartmanı ve Çağın Mol Apartmanı, Şimşek Sokak ..... 81

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

**Görsel 69.** Kişiselleştirebilme ile aidiyet gereksiniminin karşılanması. Tek katlı bahçeli konut, Bahçelievler Bölgesi ..... 82

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

## ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Bütünün Parçalarını Oluşturan Bütünler Olarak Pizza Örneği.....8  
**Kaynak:** İç Mekan ve Çevre Tasarımında Süreklilik Dersi Notlarından Uyarlanmıştır
- Şekil 2.** Mağara Girişi.....13  
**Kaynak:** İzgi,U. Mimarlıkta Süreç Kavramlar-ilişkiler, 1999: 25
- Şekil 3.** Merdivenli Ev, Çayönü.....15  
**Kaynak:** <http://tarihdeniz.blogspot.com.tr/2009/12/cayonu-ilk-neolitik-yerlesimler.html>  
(Erişim Tarihi: 28.05.2015)
- Şekil 4.** Damdan Girişli Evler, Çatalhöyük.....16  
**Kaynak:** [http://www.urkommunismus.de/catalhueyuek\\_en.html](http://www.urkommunismus.de/catalhueyuek_en.html)  
(Erişim Tarihi: 28.05.2015)
- Şekil 5.** Çatalhöyük Müzesinde Sergilenen Bir Canlandırma.....16  
**Kaynak:** Kathryn Killackey, 2012
- Şekil 6.** Geleneksel Türk Konutunda Bahçe Ögesi ve Giriş Mekanının Oluşumuna  
Katkısı.....20  
**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 99
- Şekil 7:** Geleneksel Türk Konutunda Hayat Mekanı ve Giriş Mekanının Oluşumuna  
Katkısı.....20  
**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 99
- Şekil 8.** Ostia'da Bir Bloğun Zemin Kat Planı ve Girişlerinin İncelenmesi.....26  
**Kaynak:** İzgi, U. Mimarlıkta Süreç Kavramlar İlişkiler, 1999: 26 kitabından  
uyarlanmıştır
- Şekil 9:** Galata Bölgesinde İncelenen Apartmanların Konumlarını Göseren Harita.....29  
**Kaynak:** Apartman Galata'da Yeni Bir Konut Tipi, 2014

<b>Şekil 10 ve 11:</b> Doğan Apartmanı giriş mekanı kurgusunu gösteren plan ve kesit krokisi.....	31
<b>Kaynak:</b> Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.	
<b>Şekil 12:</b> Barnathan Apartmanı plan krokisi.....	32
<b>Kaynak:</b> Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.	
<b>Şekil 13:</b> Rigo Apartmanları (Salti Pasajı) Vaziyet Planı.....	34
<b>Kaynak:</b> Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.	
<b>Şekil 14:</b> Rigo Apartmanları (Salti Pasajı) girişleri ve bahçe bağlantılarını gösteren kroki.....	35
<b>Kaynak:</b> Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.	
<b>Şekil 15:</b> Eskişehir'in Türkiye Siyasi Haritasındaki Konumu.....	50
<b>Kaynak:</b> <a href="http://www.e-cografya.org/coğrafya/haritalar-atlaslar-bayraklar/dilsiz-haritalar/946-türkiye-iller-dilsiz.html">http://www.e-cografya.org/coğrafya/haritalar-atlaslar-bayraklar/dilsiz-haritalar/946-türkiye-iller-dilsiz.html</a> (Erişim Tarihi: 28.05.2015)	
<b>Şekil 16:</b> 1896 Yılında Yapılmış İlk Modern Eskişehir Haritası Üzerinde Çarşı ve Odunpazarı'nın Konumları.....	53
<b>Kaynak:</b> Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivinden	
<b>Şekil 17.</b> 1923-50 Arası Dönemin Mekansal Oluşumunu Gösteren Haritada Seylap Evlerinin Yeri.....	60
<b>Kaynak:</b> Eskişehir'de Yerleşmenin Evrimi kitabından edinilerek uyarlanmıştır.	
<b>Şekil 18.</b> 1960-80 Arası Dönem ve Seylap Evlerinin Yeri.....	60
<b>Kaynak:</b> Eskişehir'de Yerleşmenin Evrimi kitabından edinilerek uyarlanmıştır.	
<b>Şekil 19. ve 20.</b> Bahçeli evlerin görünüşlerinin canlandırması ve Bahçeli evlerin yerine inşa edilen apartmanların canlandırması.....	64

Şekil 21’te görülen internet sayfasında, bölgede kiralanılan konutların metrekareleri ve fiyatları görülmektedir.....68

**Kaynak:** www.sahibinden.com

Şekil 22: Belediyeden Elde Edilen 1984 yılı Mevcut Durum Haritası Üzerinden Kalan Bahçeli Konutların İşaretlenmesi.....70

**Kaynak:** Tepebaşı Belediyesi Arşivinden

Şekil 23 ve 24: Apartmanlarda koridorların çok dönüşlü olması durumu. Yağmur Apartmanı ve Burcu Apartmanı, Şimşek Sokak.....76

## GİRİŞ

İnsanın birincil mekanı olarak konut, kendi içinde kurgulanan mekansal ilişkileri ve çevresiyle kurduğu ilişkiler üzerinden anlamlar kazanan bir bütündür. Bu bütünün içerisinde yaşayan ve onu kullanan insan, konutla birlikte şekillenir ve konutu şekillendirir. Mekan tasarımcısı olarak; iç mimar, bu şekillenme ve şekillendirme sürecini algılayıp, konutun “bütünlük içerisindeki varlığını” yani “mekansal ilişkilerini” doğru bir şekilde çözümlayebilmelidir. Konut bütününde; iç-dış ilişkisini kurgulayan, düzenleyen ve anlamlandıran en önemli öğelerden birinin “giriş mekanı” olduğu düşünüldüğünde ise; bu mekanın ele alınışında, iç mimarın algısı ve tavrı önem kazanmaktadır.

Bir konut türü olarak apartman; yapısı gereği tek bir ailenin yaşadığı konuttan fiziksel, psikolojik ve toplumsal anlamda farklı özellikler göstererek ayrılmaktadır. Kökenlerinin Romalılara dayandığını çeşitli arkeolojik bulgular ve efsanevi yazıtlardan öğrenebildiğimiz bu konut türü; birden fazla aileyi barındırabilmektedir. Özellikle sanayi devriminden sonra artan nüfus ve yaşanan teknolojik gelişmeler bağlamında; kısa süreler içerisinde, kentlerin hakim görüntüsünü oluşturmuştur. Konut bütününe ayrılmaz parçası olarak giriş mekanı çok ailenin barındığı konutlar olarak apartmanlarda, özellikle de günümüzde bir tasarım problemi olarak görülmelidir.

Bütüncül bakış açısının eksikliği ve kullanıcı gereksinimlerini doğru algılayamayıp ürettiği “bir an önce geçilmek istenen, atıl, sahihsiz ve düzensiz mekanlar” olarak çoğunlukla karşımıza çıkmaktadırlar. Konut üretimi ile uğraşan kamu yada özel kuruluşların; genellikle en az masraf yapmak istediği, tasarımcıların; eğer mimarsa kütleyle uğraşmaktan iç mimarsa dairenin içi ile uğraşmaktan genellikle hesaba katmadığı, kullanıcının ise; lokasyon ve maliyet düşüncesinden genellikle göz ardı ettiği bir mekan durumuna düşmekten genellikle kurtulamamaktadır.

Yukarıda sayılı nedenler ve bahsi geçen bölgeyi (Eskişehir Bahçelievler) bir süreliğine de olsa yaşayarak deneyimleyip değişimine tanık olmak; mensubu olduğum iç mimarlık mesleğinin bu bağlamdaki yerinin ve etkinliğininin sorgulanmasına sebep olmuştur. Bölgede yapılan tespitlerle konuya dikkat çekmek ve bütüncül bakış açısının önemi üzerine vurgu getirmek bu tez çalışmasının öncelikli amaçlarındandır. Ele alınan problem, amacı ve önemi bu şekilde belirlenen çalışmanın; yöntemi üç aşamalıdır;

1. En temel aşama olarak literatür taraması; tez çalışmasının tüm süreçlerinde (konu belirlemekten yazmaya kadar) devam etmiştir ve tezin kavramsal alt yapısını oluştururken tezin biçimlenmesinde öncelikli öneme sahiptir.

2. Saha çalışması; iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir;

- Tarihi süreçte apartman girişlerinin yerinde incelenebilmesi amacıyla; İstanbul'da ilk inşa edilmiş apartmanların bulunduğu Galata bölgesi saha çalışması için seçilmiştir. Bölgede bulunan apartmanlardan günümüze kalanlar gözlem yapma, fotoğraflama ve kroki çizme yöntemi ile incelenerek bir veri tabanı oluşturulmuştur.
- Tez konusu seçimi öncesi de saha araştırması yapılan ve tez örnekleme olarak seçilmiş olan Eskişehir Bahçelievler bölgesinde saha çalışmaları ayrıntılı olarak sürdürülmüştür. Bu çalışmalar, yerinde gözlem yapma, video çekimleri, fotoğraflama, bölge sakinleri ile görüşmeler ve kroki çizimlerini kapsamaktadır ve farklı zamanlarda tekrarlanan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu tekrarların sebepleri;

\*Bölgenin fiziksel anlamda hızlı bir değişim süreci yaşaması; bir kaç ay gibi çok kısa bir sürede bahçeli tek katlı evlerin yıkılıp yerlerine apartmanların inşa edilmesi ve

\*Bölgenin eski sakinleri (bahçeli tek katlı evde oturanlar) ile yeni sakinlerinin (öğrenciler) dönemsel olarak değişen kullanımları; özellikle yaz aylarında öğrenci nüfusunun azlığına bağlı olarak değişen sosyal yapı olarak özetlenebilir.

3. Değerlendirme; elde edilen veriler tez içeriğine uygun olarak değerlendirilmiştir.

Bu tez çalışması, Eskişehir Bahçelievler Bölgesi ile sınırlandırılmıştır. Bunu nedenleri;

- Anadolu Üniversitesi Yunusemre Kampüsü ile çarşı ve eğlence mekanları arasında kalan bir bölge olması sebebiyle, öğrenciler tarafından ikamet etmek için yoğun bir şekilde tercih edilmesi,
- Bölgenin mevcuttaki dokusu olan tek katlı bahçeli evlerin (az miktarda da olsa) hala varlıklarını sürdürüyor olması,
- Bölgede yaşanan hızlı fiziksel değişimde tek katlı bahçeli evlerin yıkılarak yerlerine bir kaç ay gibi kısa süre içerisinde çok katlı apartmanların inşa edilmesi,
- Öğrenci nüfusu baskın olan bu bölgenin dönemsel olarak değişen sosyal yapısı olarak özetlenebilir.

Ayrıca, yerinde gözlem yapma, video çekimleri, fotoğraflama gibi yöntemlerle Bahçelievler Bölgesi sınırlılığında yapılmış çalışmalar; bu bölgenin sosyal ve fiziksel yapısının anlaşılmasını sağlamıştır. Bölgenin, sosyal ve fiziksel anlamda ikiye ayrıldığı görülmektedir. Bunlar; apartmanların yoğunlukta olduğu (üniversiteye ve ana caddeye daha yakın) ve tek katlı evlerin yoğunlukta olduğu (üniversite ve ana caddeden daha uzak) bölgeler olarak özetlenebilir. Bu iki bölgenin kesişim noktasında yer alan Şimşek Sokak üzerinde yoğunlaşmış ve bu sokak üzerinde seçilen 25 adet apartman tez çalışması kapsamında ayrıntılı olarak (ölçümler yapılarak ve kesit ve plan bazında krokiler hazırlanarak) incelenmiştir.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### GİRİŞ MEKANI

Giriş en genel anlamıyla iki ayrı dünyayı hem birleştirip hemde ayırabilen, içinden geçildiğinde dünyanın değiştiğini vurgulayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Soyut yada somut bir sınırın tanımladığı bir “iç”in dışında kalanı ile bağlantı kurduğu noktadır (İzgi ve Aysel, 2003: 23). Bağlantı kurulan bu nokta; özellikle kapı veya eşik kavramlarıyla tanımlanmaktadır. Nalçakan’ın İç Mimarlık öğrencilerinin proje derslerinde de sıklıkla vurguladığı üzere “giriş, düz duvarda bir delikten ibaret değildir”. Bu ifadeden kapının; basit bir dörtgen açıklık olmanın ötesinde mekanı ve mekansal ilişkileri özellikle de iç-dış arasındaki ilişkiyi tanımlayan ve düzenleyen bir kavram olduğu anlaşılmaktadır (M. Nalçakan ile yüz yüze görüşme, 6 Nisan 2015).

Kapı ve eşik kavramları dilde kullanılırken de çeşitli metaforik anlamlar yüklenmektedirler ve soyut, somut, anlamsal yada kavramsal olarak farklı tür mekanların ilişkilendirilmesinde kullanılmaktadırlar. Bu durum çeşitli deyim, atasözü, destan, yazıt, masal yada hikayelerde karşımıza çıkmaktadır. Homeros’un bahsettiği ünlü *Hades Kapısı* yaşayanların dünyası ile ölülerin dünyasını ayırmakta ve yaşamdan ölüme (yada farklı olan bir yaşama) geçişin girişini tanımlamaktadır (Bayram, 2004: 8). Dini öğretilerde sıklıkla kullanılan figürler olarak *Cennet Kapısı* ve *Cehennem Kapısı*; serbest olan dünya yaşamından sonra mükafat yada ceza anlamları yüklenen soyut girişlerdir. Açıl Susam Açıl komutuyla gizemli bir dünyaya açılan *Masal Kapısı*, biri kapanırken diğeri açılan *Tanrı Kapısı*, çaresiz kalanların kendi düşüncelerinde yarattığı *Umut Kapısı*, sosyal güvence arayanların başvurduğu *Devlet Kapısı* gibi kavramlar; zenginlik, refah ve güvence sözü veren dünyaların girişleridir (İzgi ve Aysel, 2003: 23).

*Fakirliğin eşiğinde* yada *bir ekonomik krizin eşiğinde* gibi ifadeler de değişen durumların ve yeni başlangıçların vurgulamaları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Ayrıca *gelin eşiğinde oğlan beşikte* gibi atasözleri de bulunmakta ve eşik kavramının kapı kavramında olduğu gibi başlangıçları ve çeşitli bağlantıları anlattığı düşünülmektedir.

## 1. KAVRAM OLARAK GİRİŞ

Antik Roma mimarisinden günümüze gelen en gösterişli ve ikonik yapılar olan *Zafer Kapıları* güçlü hükümdarların ve komutanların şehre *giriş* yeri olarak tanımlanmakta ve aynı zamanda zafer simgesi oldukları kabul edilmekte ve somut olarak varlıklarının ötesinde güçlü simgesel anlamlar taşımaktadırlar. (Görsel 1.)



*Görsel 1. Mars Kapısı 3. yüzyıl. Reims, Fransa*

**Kaynak:** [http://tr.wikipedia.org/wiki/Eski\\_Roma\\_zafere\\_taklari\\_listesi](http://tr.wikipedia.org/wiki/Eski_Roma_zafere_taklari_listesi)

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Babil Kralı II. Nebukadnezar tarafından Tanrıça İştara adına yapılmış, iki anıtsal giriş ve Tören Yolu adı verilen bir iç avludan oluşan ünlü *İştara Kapısı*; formu, süslemesi, ölçeği ve taşıdığı anlamlarıyla simgesel olarak başka bir dünyanın girişini ifade etmektedir (Görsel 2).



*Görsel 2. İştara Kapısı'nın Rekonstrüksiyonu, Bergama Müzesi, Berlin*

**Kaynak:** [http://tr.wikipedia.org/wiki/İştara\\_Kapısı](http://tr.wikipedia.org/wiki/İştara_Kapısı)

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

İngiltere'nin Cambridge Üniversitesi'ne bağlı 31 kolejden biri olan ve 1348 yılında kurulan Gonville and Caius Collage'da akademik yaşantı yolunu sembolize eden *Üç Kapı* bulunmaktadır. Bunlardan ilki, üniversitenin yeterlilik sınavını kazananların geçerek kolejin dünyasına adım attıkları *Tevazu Kapısı* (Gate of Humility); ikincisi, eğitimin yarısında geçilen *Erdem Kapısı* (Gate of Virtue); üçüncüsü ise, mezun olan öğrencilerin geçtikleri (Görsel 3) *Onur Kapısı* (Gate of Honour)dır. Bu üç kapı; akademik yaşantıyı üç aşamadan oluşacak şekilde soyutlayarak bir üst seviyeye geçiş sürecine güçlü simgesel anlamlar yüklemektedir.



*Görsel 3. Onur Kapısı (The Gate of Honour) Cambridge*

**Kaynak:** [http://en.wikipedia.org/wiki/Gonville\\_and\\_Caius\\_College,\\_Cambridge](http://en.wikipedia.org/wiki/Gonville_and_Caius_College,_Cambridge)  
(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Ülkeler arası girişlerin denetlendiği ve düzenlendiği *Sınır Kapıları*, gerekli izinlerin bulunmayışı durumunda geçişe izin vermeyen somut ancak simgesel ağırlıklı girişlere örnek oluşturmaktadırlar.

Antik Roma'da; bir yüzü ile kente girenlere diğer yüzü ile kentten çıkanlara bakan çift yüzlü Roma Tanrısı Janus'un, kentte yaşayanlara barış ve huzur getirdiğine ve dışarıdan gelebilecek kötülükleri uzaklaştırdığına inanılmaktaydı. Hatta batı dillerinde ocak ayı anlamına gelen "January" kelimesi de Janus'tan gelmekte ve bir yüzüyle eski yıla bir yüzüyle yeni yıla bakarak yılın giriş ayını simgelemektedir.

## 2. KONUTTA GİRİŞİN ANLAM

TAO TE CHING (Chapter 11)	TAO YOLU ÖĞRETİSİ (11. Bölüm)
The thirty spokes converge at one hub, But the utility of the cart is a function of the nothingness inside the hub.	Otuz çubuk bir merkezde toplanır, Merkezdeki boşluktur tekerleğin işlevini sağlayan.
We throw clay to shape a pot, But the utility of the clay pot is a function of the nothingness inside it.	Toprağa şekil verilip kap yapılır, İçindeki boşluktur kabın işlevini sağlayan
We bore out doors and windows to make a dwelling, But the utility of the dwelling is a function of the nothingness inside it.	Ev için kapı pencere açılır İçindeki boşluktur evin işlevini sağlayan
Thus, it might be something that provides the value, But it is nothing that provides the utility (Ames ve Hall, 2004: 91).	Böylece, olan şeyler değeri sağlarken Olmayan şeyler işlevi sağlar

Ünlü Çin filozofu Lao Tzu'nun M.Ö. 600'lü yıllarda kaleme aldığı düşünülen Tao Te Ching (Tao Yolu Öğretisi yada Yol ve Yolun Erdemlerinin Öğretisi) adlı eserde; bir şeyi varedenler ve boşluk arasındaki ilişki vurgulanmaktadır. Kuban (2013S: 80) "bu şiir boşluğun ve fiziksel mekanın en yalın işlevsel tanımınıdır" ifadesini kullanırken; Ames ve Hall (2004S: 91) "ilk bakışta bir 'eksiklik' gibi algılanmasına karşın *hiçlik* (non-being); aslında görünenin ardındaki gerçekliktir" vurgusunu yapmaktadır. Tez konusu açısından son dört cümlelerin çevirisi incelendiğinde;

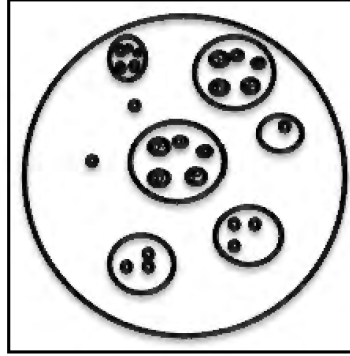
- Evin oluşması için *kapılar* ve pencereler açılır
- Ancak evin içindeki boşluk işlevi belirleyendir.
- Böylece görülüyor ki; olan şeyler, *değeri*
- Olmayan şeyler ise *işlevi* belirler.

Burada; olan şeyler (yani pencere ve kapılar) değeri, olmayan şeyler ise (boşluk) işlevi belirler vurgusu yapılmaktadır. Boşluk ve onu sınırlandırıp tanımlayan duvarlar, pencereler ve kapılar arasındaki bağlantıyı yani işlev ve değerini ayrılmaz bağlantısını bu sözler ortaya koymaktadır.

Konut mekanlarında giriş, temelde "genel olan dıştan, özel olan içe" geçişi tanımlamaktadır. Yaşadığımız evreni düşündüğümüzde, sürekli alt kümelere inerek gittikçe özelleşen mekanlar bütünü olduğunu görmekteyiz. Daha üst bir bütünü oluşturan parçalar bulunmaktadır, ancak aslında bu parçalar da kendi içlerindeki pek çok farklı parçadan oluşmuş birer bütündür. Nalçakan (2013S: 3) çalışmasında "duvarlar, sokaklar ve bahçeler konutları birbirinden ayırmakla birlikte aynı zamanda

onları birbirleriyle ilişkilendirerek bir bütünün parçası haline getirir” ifadesiyle; konutlar ve çevreleriyle kurdukları ilişkiler üzerinden oluşturdukları bütüne dikkat çekmektedir.

Şekil 1’de temsili olarak çizilmiş bir pizza bulunmaktadır. Pizzada bulunan her bir malzeme, kendi içerisinde bir bütünü oluştururken aynı zamanda da bu malzemelerin pizza bütünü içerisinde pizzaya anlam katan ve pizzayı pizza yapan parçalar olduğu görülmektedir.



Şekil 1: Bütünün Parçalarını Oluşturan Bütünlükler Olarak Pizza Örneği

**Kaynak:** “İç Mekan ve Çevre Tasarımında Süreklilik” Dersi Notlarından Uyarlanarak Çizilmiştir.

Yaşadığımız evrende varlık gösteren bütünlüklerden biri olan konut da özellikle giriş mekanı üzerinden diğer bütünlüklerle ilişkiler kurmaktadır. Zumthor’a göre yapım işi (construction) pek çok başka şey olmasının yanında aslında temelde “anamlı bir bütünü oluşturma sanatıdır (Zumthor, 2006: 11)”. Anamlı bir bütünü olarak anlaşılması ve ele alınması gereken konut ve konuta anlam kazandırmada yüksek derecede öneme sahip giriş mekanı, çeşitli teorisyenler tarafından farklı bakış açılarıyla tanımlanmaktadır.

**Christian Norberg-Schulz;** Heidegger düşüncesini temel alarak mekanı fenomenolojik açıdan açıklayan mimar ve teorisyen Norberg-Schulz, “bir yeri yer yapan şey” olarak *genius loci* kavramını öne çıkarmaktadır (Norberg-Schulz, 1979). Genius loci (yani kısaca ifade etmek gerekirse; *yerin ruhu*) bir Roma kavramıdır ve bir yere ait olan yapısal, yaşamsal, anlamsal ve zamansal özelliklerin toplamı olarak anlaşılmaktadır. Bu özelliklerin *fenomenler*<sup>1</sup> ile somutlaştırılabileceğini ve yaşam dünyamızın aslında fenomenlerden oluştuğunu vurgulamaktadır (Norberg-Schulz, 1979: 6). Yaşantıyı oluşturan ve her biri bir diğerini kapsayan ve tanımlayan bu fenomenler; dünya,

<sup>1</sup> TDK Güncel Türkçe Sözlükte fenomen; olay, görüngü olarak çevrilmiştir. Ancak bu çeviri konu hakkında çalışan pek çok araştırmacının da belirttiği üzere yetersiz kalmaktadır.

<sup>2</sup> Arakesit kavramı ile ilgili daha geniş bilgi için; M. Nalçakan’ın “Tarihi ve Kültürel Sürekliliğin Fiziksel

gökyüzü, bulutların hareketleri, sevgi, nefret, ağaç, kapı, gece-gündüzün ve mevsimlerin oluşumu şeklinde örneklendirilebilir.

Heidegger'in "insan, şiirsel olarak 'yer'leşir (poetically man dwells) (Heidegger, 1971: 225)" sözünden hareketle, Norberg-Schulz; örneklem olarak aldığı Georg Trakl'in "A Winter Evening" şiirini fenomenlerin somutlaştırılabilmesi ve "yer" kavramının anlaşılabilmesi adına değerli bulmaktadır.

A WINTER EVENING Window with falling snow is arrayed, Long tolls the vesper bell, The house is provided well, The table is for many laid.	BİR KIŞ AKŞAMI Pencere, kar taneleri ile süslenmiş, Çan, uzun uzun çalmakta, Ev, iyi hazırlanmış Masa, pek çok kişi için
Wandering ones, more than a few, Come to the door on darksome courses. Golden blooms the tree of graces Drawing up the earth's cool dew.	Avareler, birkaç taneden daha az Kapıya geldiler karanlıktan Güzellik ağacının altın çiçekleri Yeryüzünün çiylerini kaplamakta
Wanderer quietly steps within; Pain has turned the threshold to stone. There lie, in limpid brightness shown, Upon the table bread and wine.	Avare sessizce adımını atarken içeri Acı taştan eşığe dönüştü Orada, berrak ışık altında görülen Masanın üzerinde ekmek ve şarap.

Şiirde bahsedilen fenomenler; güzelce hazırlanmış ev, donatılmış ve parlak bir ışıkla aydınlatılmış masa üzerinde ekmek ve şarap, çan sesi, dışarıda yağan kar, altın çiçekli ağaç ve çiy damlaları, karanlıktan gelen yolcuların evin kapısına yaklaşması ve kapıdan içeri doğru bakarken acının taştan bir "eşiğe" dönüşmesidir (Norberg-Schulz, 1979: 8). Şiirde; dış ve iç kendilerine özgü karakterlerle ayrılırken, *eşik* bu iki ayrı mekanı birbirine bağlayan bir nokta olarak karşımıza çıkmakta ve acıyı taşlaştıran bir fenomene dönüşmektedir. Bu şiirde; kavramsal olarak *eşik* yada mekansal anlamda *giriş*; iç ile dışı hem ayırıp hem bağlayan, dünyanın değiştiği ve aynı zamanda anlam kazandığı bir "yer" olarak karşımıza çıkmaktadır.

**Kevin Lynch;** Çevrenin belirli *noktalar* üzerinde oluşturulduğunu yada *bölgelere* ayrıldığını ve tüm bunların birbirlerine *yollar* ile bağlandığını anlattığı ve şehir üzerinden okumalar yaptığı ünlü kitabı "The Image of The City"de Lynch (1990S: 9) çevresel imaj analizi yaparken "giriş" kavramının üzerinde durmaktadır. Girişi, kapı ögesi üzerinden anlatarak üç bileşenden bahsetmektedir. Bunlar;

Kapının kimliği; başka herşeyden ayrılmasını sağlayan kapının kendine has varlığı,

Kapının yapısı; kapının strüktürel kurgusunda diğer objelerle kurduğu ilişkiler yani mekansal ilişkilerin kurgulanışındaki rolü

Kapının anlamı; geçişi sağlayan bir boşluk olması (kapının yapıya girebilmeyi ve yapıdan çıkabilmeyi sağlayan anlamsal varoluşu).

olarak özetlenebilir. Lynch (1990S: 9) bu üç bileşenin, girişi simgeleyen kapı ögesinde hep birlikte var olarak giriş mekanının oluşumuna katıldığını belirtmektedir.

**Rob Krier**; “Elements of Architecture” adlı kitabında; konutta giriş mekanının ve kapı ögesinin, konutun sahipleri hakkında bazı ipuçları verdiğinden bahsetmektedir. Krier (1992S: 46) bu durumu “bizim yansımamızın ön koşulu” olarak nitelendirmektedir. Boyutları, konumu, görünümü yada belkide çok da görünmeyişi, detayları, malzemesi, kendi içindeki ölçeği, yapı ile kurduğu ilişki ve ölçeği gibi pek çok değişken ile çeşitlenerek kullanıcısının kimliği, sosyal statüsü, inancı ve hayat görüşü hakkında ciddi ipuçları vermektedir. Ayrıca; kapıyı, ziyaretçinin mekansal etkinliğe gelişini hazırlayan bir figür olarak oldukça kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır (Krier, 1992: 46).

**Pierre von Meiss**; Pierre von Meiss, “Elements of Architecture” adlı kitabında; kapıyı ve pencereyi taşıyıcı duvarlarda açıklık oluşturabilmenin en klasik iki yöntemi olarak tanımlarken, bunların konumlarının ve göreceli boyutlarının oluşturulmak istenen iç dünya açısından önemli olduğu üzerinde durmaktadır (Meiss, 1990: 108). İç ve dışı ayıran sınırdaki konumlanan girişi, “dünyanın tersine döndüğü yer” ve “eşik” (Görsel 4) kavramıyla somutlaştıran Meiss (1990S: 148) basamak, saçak, geçit, kapı gibi yerleri bu tersine dönüşün düzenleyicileri olarak görmektedir. Görsel 4’te görülen girişte; oldukça yüksek bir kota çıkan merdivenler, saçak görevi gören asma ağacı, merkezde düzenlenmiş kapı ve pencereler; eve yaklaşma anında dünyanın değişmeye başladığının göstergesidir.



*Görsel 4. Dimetoka, Yunanistan*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

“Kapı ve pencere, duvarın mevcudiyetini ve kalınlığını ortaya çıkarır. Ancak “eşik”, mekanların doğasına erişim sağlayan yada temsil eden bir gösterim hatta daha da ötesidir (Meiss, 1990: 148).” Meiss (1990S: 149)’e göre; eşiğin farklı düzeylerde olduğu varsayılabilecek “faydacı”, “koruyucu” ve “anlamsal” olmak üzere üç rolü bulunmaktadır. Bu üç rolü Meiss’in tanımlamalarından yola çıkarak açıklamak gerekirse;

**Faydacı rol;** geçişin sağlanması. Ancak bu daimi ve fonksiyonel rol, dünyanın değiştiği bir yeri tanımlamakta yeterli gibi görünmemektedir. Meiss (1990S: 149) Aldo van Eyck’e de göndermede bulunarak “Basit bir dikdörtgen yüzey, menteşeler ve bir kilit, ne korkunç bir ifade gücü, ikiye bölünmediğinizi düşünebilir misiniz?” girişte konumlanan “kapı” figürünün faydanın ötesine geçen anlamsal varlığını vurgulamaktadır.

**Korumacı rol;** geçişin kontrolü. Bu düzenlemenin yeterliliği için fiziksel ve sosyal açılardan farklı olan bir iç bir de dış dünya gereklidir. Ancak bu şekilde özel alanımızı; tehlikeli, gürültülü, kötü ya da belirsiz dış dünyadan koruyabilmekteyiz. Özellikle kentsel alanlarda güvenlik herşeyden daha fazla önceliğe sahip olabilmektedir. Apartman girişlerinde bulunan kapı yada kapılar teknoloji ve maliyete göre çeşitlenen güvenlik önlemlerini bünyesinde taşımaktadırlar. Kapı ve girişlerin şekillenmesinde kültürel farklılıkların etkisi oldukça fazladır. Mahremiyet kavramının tanımlanma şekline göre en genel anlamda doğu ülkelerinde giriş ve kapının şekillenışı ile batı ülkelerindeki tarihsel süreçte ve günümüzde oldukça farklıdır.

**Anlamsal rol;** anlamlı bir geçiş. Yaşam standartlarının nerdeyse minimumda olduğu topluluklarda bile girişin yalnızca faydacı ve korumacı rolü olmadığı, özel bir dikkat ve ekstra bir çalışma yapılarak üzerinde durulduğu ortadadır. Eski çağlarda dışarıdan gelebilecek kötü ruhlara karşı çeşitli simge, malzeme ve oluşumlarla kutsanan bir yer olarak görülmektedir. Eliade (1961'den aktaran Meiss, 1990, 149) çalışmasında eşikle bağlantılı bir dizi dini ritüelden bahsederken, eşğin kendi koruyucusu, tanrısı ve ruhu olduğunu ve eşikten başın eğilip eller ile kutsal hareketler, dokunuşlar ve dualar eşliğinde geçildiğini belirtmektedir.

Yukarıda bahsedilen Norber-Schulz, Lynch, Krier, Meiss gibi araştırmacı ve teorisyenler, giriş mekanını; çeşitli kavram ve tanımlamalar ile anlatmaktadırlar. Kapı ve/veya eşğin kavramsallaştırılması ve basit bir takım cisimler olmaktan öte anlamlar yüklenerek tanımlanması ve mekansallaştırılması üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Nalçakan'ın İç Mimari Proje derslerinde sıklıkla vurguladığı üzere "bir mekan tasarımcısı olarak iç mimar, girişi doğru bir şekilde çözümleyebilmelidir." Konutta girişi doğru bir şekilde çözümleyebilmek için ise;

- Konutun bütün içerisindeki varlığının ve o yerin ruhunun anlaşılabilmesi gerekmektedir. Heidegger'in önerdiği bir yöntem olarak şiirsel yerleşmenin oluşabilmesi gerekmektedir.
- Girişin en güçlü simgelerinden olan kapının; kimlik, yapı ve anlamının göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Konutta girişin; içinde yaşayanların bir yansıma olduğunun ve arkasında barındırdığı hayatları sembolize ettiğinin yani toplumsal açıdan güçlü bir kavram olduğunun hatırlanması gerekmektedir.
- İç-dış, özel-genel, mahrem-namahrem arasında bağlantıyı kuran ve iki zıt dünya arasında geçiş sağlayan bir *arakesit*<sup>2</sup> olduğunun gözden kaçırılmaması gerekmektedir.
- Girişin; faydacı, korumacı ve anlamsal açılardan üstlendiği görevlerin yerine getirilebilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca tüm bunlar en temelde insan gereksinmelerinden kaynaklanmakta ve gereksinmelerin yukarıda anlatılanlar ışığında değerlendirilmesi gerekmektedir.

---

<sup>2</sup> Arakesit kavramı ile ilgili daha geniş bilgi için; M. Nalçakan'ın "Tarihi ve Kültürel Sürekliliğin Fiziksel Çevrede Değişime Uğraması ve Eskişehir Örneği" başlıklı doktora tezinin incelenmesi gerekmektedir.

### 3. TARİHİ SÜREÇTE KONUT GİRİŞ MEKANININ GELİŞİMİ

İnsanın barınmak için kullandığı ilk mekanlardan sayılan mağara ve kovukların kaya parçası ile kontrol edilen girişlerinden günümüz son teknoloji sensöz, malzeme ve sistemlerinin kullanıldığı girişlere doğru temel işlev olarak aynı kalan ancak yere, zamana ve teknolojiye göre çeşitlenen bir mekandır.

#### 3.1. Mağara Dönemi ve İlk Barınaklar

İlk insanların korunmak ihtiyacı ile mağaralara sığındığı bilinmektedir. Bunun en büyük sebeplerinden birinin dört bir yandan gelebilecek tehlikelere karşı gözleyebileceği ve kontrol edebileceği bir noktadan (mağara girişi) gelen tehlikelere karşı kendini daha güvende hissetmesi olarak düşünülebilir. Dış çevredeki koşullardan yalıtık ve tabiatta kendiliğinden oluşmuş bu mekanlar, atalarımıza güvende olma ve sığınma imkanını sağladıkları anlaşılmaktadır. Mağara girişinin bir kaya parçası ile kapatılıp istendiğinde açılarak denetlenmesi (Şekil 2), hazır olarak bulunan bu mekanda ilk insan katkısı olarak değerlendirilmekte ve kapı ögesinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (İzgi, 1999: 25).



*Şekil 2: Mağara Girişi*

**Kaynak:** İzgi, U. Mimarlıkta Süreç Kavramlar-İlişkiler, 1999: 25

Mağara mekanı, insana barınma-sığınma imkanını vermektedir. Mağara girişinin denetlenmesi; insanın fizyolojik ve güvenlik gereksinmelerinin karşılanmasını sağlarken, aidiyet ve sahiplenme yoluyla insanın kendini gerçekleştirme gereksinimini de karşılamaktadır. Ayrıca giriş mekanının boyutlarını kendi giriş-çıkışı için ayarlayarak

mekansal açıdan boyutsal ve biçimsel gereksinmelerini ve bu kapanma müdahalesine bağlı olarak iklimsel, görsel, işitsel ve sağlıkla ilgili gereksinmelerini karşıladığı anlaşılmaktadır.

İzgi ve Aysel (2003: 13-35) yapı yapma eyleminde kapı ve girişin tarihsel sürecini inceleyerek günümüz kapı ve giriş sorunları - çözümleri ve bunda tasarımcının rolü üzerine değerlendirmeler yaptıkları çalışmada; giriş kavramının temeli üzerine şu ifadeleri kullanmaktadırlar;

...gerçekleştirilen bu ortamın da doğal ortamdan kesin ve sürekli olarak ayrılması, biyolojik ve psikolojik yönlerden insan yaşamı açısından uygun sonuç vermez. Sadece beslenme yönünden bile Homo Erektus avlanma için dış ortama çıkma zorunluluğunda kalmıştır. Sonuçta doğadan ayrılan parça, başka bir deyişle yapı mekanı ve onu çevreleyen sınırlar, yer yer geçiş sağlayan boşluklarla dış ortama bağlanmış, boşluklar da isteğe bağlı olarak açılıp kapanarak ayarlanan hareketli öğelerle denetlenmiştir (İzgi ve Aysel, 2003: 13)

Doğada hazır bulup girişini bir kaya parçası ile denetlediği mağara mekanından sonra; Vitruvius, ilk insanların ellerini kullanarak birşeyler yapabildiklerini keşfettiklerini ve kendilerine; bir yamaç yüzeyini kazıyıp mağaralar oluşturarak veya kırlangıç yuvalarını taklit ederek çalı ve çamurdan barınaklar yapmaya başladıklarını ifade etmektedir (Vitruvius, 1990: 27).

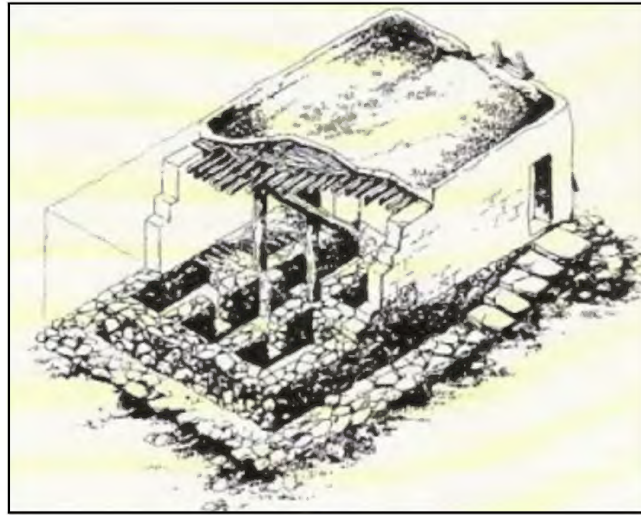
Yuvarlak planlı barınaklardan dörtgen planlı yapılara geçişi inceleyen Özdoğan (1999S: 28) yuvarlak planlı kulübelerin sepet gibi örgüsünün herhangi bir yerinden kesilerek yada kesilmiş bir yerin tekrar örülüp kapatılarak yapının çatkısına zarar vermeden açıklıklar oluşturulabileceğini belirtmektedir. Ancak taştan örülen dörtgen planlı bir kulübenin yapımında açıklık oluşturmak o kadar da kolay görünmemektedir. Diyarbakır Çayönü'nde yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılan ve taş duvarlı yapıların ilk örneklerinden olduğu düşünülen ünlü Sekili Yapı'da (iç duvarları boyunca taş bir seki uzanmaktadır) giriş sorununa ilginç bir çözüm arandığı görülmektedir (Görsel 5). İki duvarı köşede birleştirmek yerine açıklık bırakarak oluşturulan giriş, başka sorunları beraberinde getirmiş olabileceğinden bu tür bir girişin bir daha uygulandığı görülmemektedir (Özdoğan, 1999: 28).



*Görsel 5. Dörtgen planlı yapıda giriş sorununa getirilen bir çözüm. Sekili Yapı*

**Kaynak:** Kulübeden Konuta Mimarlıkta İlkler, 1999: 28

Yine Çayönü'nde yapılan kazılar sonucu ortaya çıkan giriş ile ilgili bir diğer özellik ise duvarların belirli bir seviyeye kadar taştan devamında ise kerpiçten örülerek yapılmasıyla ilgili bir durumdur. Burada, taş olan seviyede giriş açıklığına rastlanmadığı ve kerpiç olan kısımdan yapıya giriş için açıklıklar bırakıldığı ve bunun sonucu olarak da giriş için dıştan bir merdiven eklendiği yine yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılmıştır (Şekil 3). Aynı zamanda da bu örnekler bilinen en eski merdiven örneğini oluşturmaktadır (Özdoğan, 1999: 29).



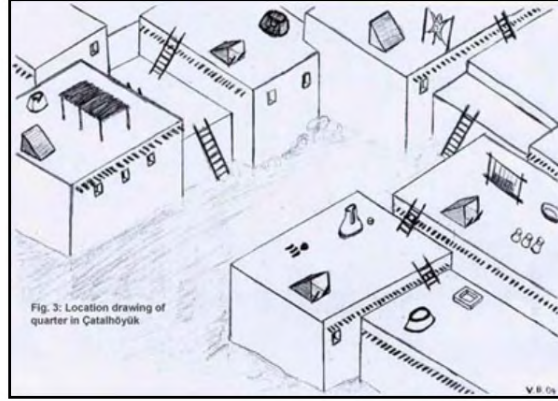
*Şekil 3: Merdivenli Ev, Çayönü*

**Kaynak:** <http://tarihdeniz.blogspot.com.tr/2009/12/cayonu-ilk-neolitik-yerlesimler.html>

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

### 3.2. Anadolu'da İlk Yerleşimler

Anadolu'daki Neolitik yerleşmelerin önemlilerinden biri de hiç kuşkusuz Konya'daki Çatalhöyüktür. 1993 yılından günümüze kadarki kazıları yöneten İngiliz arkeolog Ian Hodder; bu yerleşmenin, Mezopotamya ve Mısır'daki "kent" yerleşmelerinden çok daha eski bir yerleşme olduğunun altını çizmektedir (Hodder, 1999: 43).

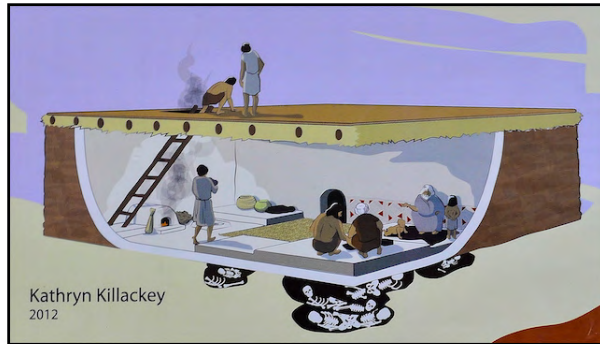


Şekil 4: Damdan Girişli Evler, Çatalhöyük

**Kaynak:** [http://www.urkommunismus.de/catalhueyuek\\_en.html](http://www.urkommunismus.de/catalhueyuek_en.html)

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Burada birbirine bitişik olarak yapılmış ve damdan girişli evler (Şekil 4) bulunmakta ve yerleşmede az sayıda yol bulunmaktadır ki bu da çatıda devam eden bir sirkülasyon ve farklı bir sosyal yaşam olduğunu düşündürmektedir. Çatılardan seyyar merdivenler kullanılarak geçilen ve aynı zamanda baca işlevi gören bu giriş, güvenlik açısından da oldukça avantajlı bir uygulama olarak kabul edilmektedir (Şekil 5).



Şekil 5: Çatalhöyük Müzesinde Sergilenen Bir Canlandırma

**Kaynak:** Kathryn Killackey, 2012

Anadolu tarihi süreç içerisinde verimli toprakları ve sahip olduğu zenginlikler ile çok çeşitli uygarlıkların yerleşim bölgesidir. Deneme yanılma yöntemleri ve bilgi birikimlerinin deneyimlerinin nesillerce aktarılmasıyla kullanıcısı oldukları konutun giriş mekanı ile ilgili ilginç çözümler ve oluşumlar üretmişlerdir. Atalarımızın zaman içerisinde geliştirdikleri, farklı boyutlarda anlam ve özellikler yükledikleri giriş mekanı çözümlerini incelemek, yükledikleri anlam boyutunu anlamaya çalışmak, günümüz tasarımcılarını “giriş” ve “kapı” kavramını ele almada yol gösterici nitelikte olduğu düşünülmektedir.

### 3.3. Geleneksel Türk Konutunda Giriş Mekanı

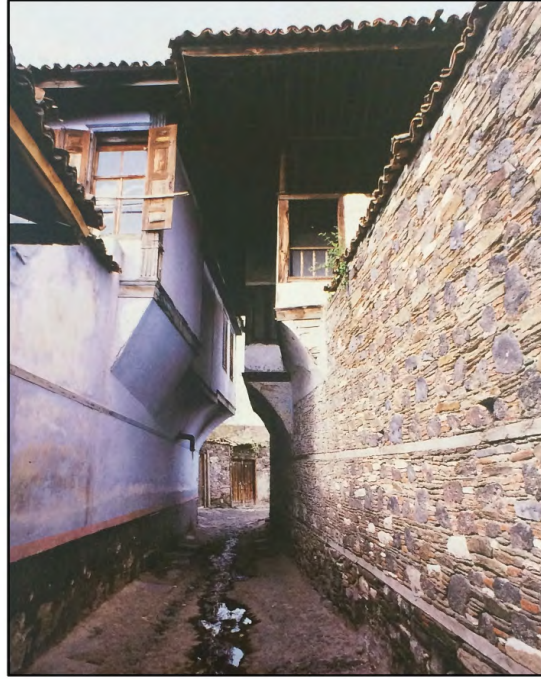
Anadolu’da yüzlerce yıl boyunca şekillenen yaşantı bu topraklara has bir konut kültürünü oluşturmuştur. Bu konut kültürü, pek çok araştırmacı tarafından kavramsallaştırılmaya çalışılan, tipolojik çıkarımlarla ve oluşumu/gelişimi üzerine yazılan yazılarla, en çok üzerinde tartışılan konulardan biridir. Antik dönemlerden itibaren yerleşme için tercih edilen Anadolu, sahip olduğu bu konut kültürü açısından, ilginç coğrafi ve iklimsel özellikleri ile her yöresinde kendine özgü olan ancak temelde değişmeyen niteliklere sahip bir mozaik olarak değerlendirilmektedir (Eldem, 1984: 16).

Geleneksel Türk Konutunda “Giriş” kavramının incelenebilmesi için öncelikle bu konutun mekansal ilişkiler bakımından katmanlanan yapısını incelemek ve özümsemek gerekmektedir. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse; Geleneksel Türk Konutunda “giriş” kavramı yalnızca sokaktan evin avlusuna yada bahçesine geçişi sağlayan bir “sokak kapısı” ile sınırlandırılmamalı ve sokak, avlu, bahçe, hayat, sofa ve oda mekanlarının aralarındaki ilişkilerin tanımlayıcısı ve düzenleyicisi olarak incelenmesi gerekmektedir.

sokak → avlu/bahçe,  
avlu/bahçe → hayat/sofa,  
sofa → oda

Her biri kendisine has özellikler barındıran bu mekanlardan “avlu” ve “sofa” konumları, işlevleri ve yükledikleri anlamlar ile tez konusu açısından gelişmiş birer “giriş” mekanı olarak da ele alınabilir.

Geleneksel Türk Yerleşmeleri, yukarıdan bakıldığında Avrupa'daki yerleşmelerin aksine düzenli gridal bir sisteme sahip değildir. Birbirine değişik yönlerde eklenmiş konut birimlerinin arasında kalan **sokak** dar ve kıvrımlıdır. Evlerin bahçe duvarlarından sarkan ağaç ve bitkilerin dalları, sık sık karşılaşılan hayrat çeşmeleri, üst katlardan sokağa yönelen cumbalar ve **kapılar**; sokağın genel görüntüsünü oluşturmaktadır (Görsel 6). Kuban (1995S: 190) çalışmasında evlerin, sokağa çok yakın oldukları halde sosyo-psikolojik açıdan oldukça uzak olduklarını belirtmektedir.



*Görsel 6: Geleneksel Türk Yerleşmesinde Sokak ve Kapı, Kula*

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 69

Sokağı, evler arasında rastlantısal bir oluşum ve bağımsız birimleri çevreleyen tarafsız bir boşluk olarak gören Kuban (1995S: 191) sokağın temel işlevinin evlere girilebilecek bir mekan sağlamak olduğunu belirtmektedir. Her konutu bir aile (ancak geniş bir aile) olarak düşünürsek, evin sokağa açılan kapısı, aileyi toplumdaki diğerlerinden ayıran simgesel bir statüye sahiptir (Görsel 7). Farklı büyüklüklerde (araç, insan ve kedi yada tavuklar gibi hayvanlar için) iç içe kompozisyonlar oluşturacak şekilde oluşturulan kapılar; geniş saçakları, hemen yanında çeşmeleri, titizlikle işlenmiş süsleme detayları ve simgesel anlamlar yüklenen tokmakları ile ailenin topluma yönelen yüzü durumundadırlar.



*Görsel 7. Kapı, saçağı ve sokakla kurduğu ilişki, Tokat*

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 78

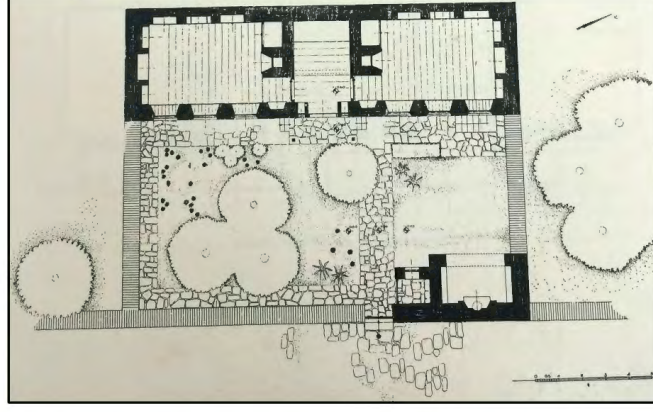
Kapıdan geçildiğinde ya ağaçlı, kuyulu bir bahçeye ya da zemini taş ve/veya sıkıştırılmış topraktan üstü açık yada kapalı bir alan olan taşlık yada avluya (bu kısımlar hem evle hemde bahçeyle bağlantı kurulan mekanlardır) ulaşılmaktadır (Görsel 8 ve 9).



*Görsel 8. ve 9. Girişin taşlık ve bahçe ile bağlantısı, Akşehir ve Gaziantap*

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 85

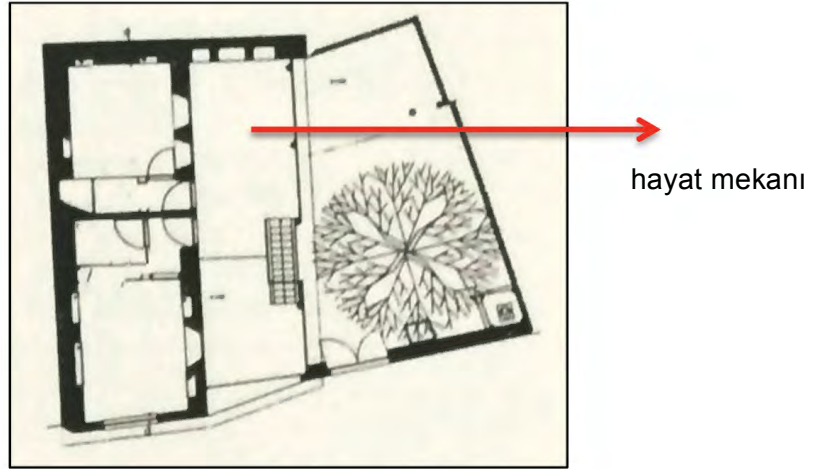
Geleneksel Türk Konutunda giriş mekanını tanımlayan en temel öge bahçedir. Bahçede mevsimine yetiştirilen sebzeler ve ağaçlar bulunmaktadır. Özellikle ağaç bu konut türünün vazgeçilmez bir parçasıdır (Şekil 6).



*Şekil 6: Geleneksel Türk Konutunda Bahçe Ögesi ve Giriş Mekanının Oluşumuna Katkısı*

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 99

Kapalı ve açık mekanlar olan ev ve bahçe arasındaki ilişkiyi yarı açık bir mekan olarak güçlendiren “hayat” mekanı da bahçeden geçerek eve ulaşan yolu yani giriş mekanını tanımlayarak sokak-bahçe-ev arasındaki sürekliliği tanımlamaktadır (Şekil 7).



*Şekil 7: Geleneksel Türk Konutunda Hayat Mekanı ve Giriş Mekanının Oluşumuna Katkısı*

**Kaynak:** Türk Evi, 1996: 99

Geleneksel Türk Konutunda giriş mekanı, kullanıcılarıyla kurduğu ilişkiler açısından oldukça özel bir oluşuma sahip olduğu pek çok araştırmacı tarafından kabul edilen bir durumdur. Sokağa bağlanan kapı; form, kurgu ve bahçe ile kurduğu ilişkiler bakımından kullanıcılarının toplumsal ilişkilerini tanımlamaktadır. Sokak kapısının önü

geçmişte olduğu gibi günümüzde de toplanılıp sohbet edilen ve bazı işlerin topluca görüldüğü (erişte yapmak, turşu kurmak vb.) ve bu açıdan da insanın bazı toplumsal gereksinmelerini karşıladığı bir yer olduğu düşünölmektedir. Giriş mekanını tanımlayan önemli öğelerden olan bahçe de insanın güneş ve havadan faydalanarak sebze ve meyvelerin yetiştirilebildikleri ve bu açıdan da insanın fizyolojisi ile ilgili olan bu tür gereksinmeleri karşılayabildiğı düşünölmektedir.

## İKİNCİ BÖLÜM

### BİR KONUT TÜRÜ OLARAK APARTMAN VE GİRİŞ MEKANI

Apartment, birden çok konutu barındıran ve genellikle birden çok katlı tasarlanan bina yada bina grubu olarak tanımlanabilir (Balkan, 1997: 111). Bu yapılarda, konut birimleri büyüklük donatı ve olanaklar açısından çeşitli şekillerde bir araya getirilebilmektedir. Her katta iki konut (daire en basit ve yaygın bir tip olmakla birlikte daha fazla da bulunabilir. Kökenleri Roma'ya dayanan ve yapı masraflarını azaltmak ve sanayi devriminden sonra hızlı nüfus artış sürecine giren şehirlerdeki insanları barındırabilmek amacıyla çok sayıda konutun tek düşey sirkülasyon sistemi ile birbirine bağlanması düşüncesi ile giderek yaygınlaşmakta ve günümüz kentlerinin hakim görüntüsünü oluşturmaktadır.

#### 1. KONUT OLARAK APARTMAN VE GİRİŞ MEKANI

Tarihsel süreçte konut olarak apartment, ilk olarak Roma'da sonrasında da özellikle sanayi devrimi ile birlikte büyüyen şehirlerde görülmektedir. Bu konut türünün oluşumunda birincil etken olarak nüfus artışı gösterilmekte ve ayrıca tarihsel süreçte bakıldığında yapım tekniğindeki gelişmeler ile siyasal etkenler de bu konut türünün oluşum, gelişim ve artışında oldukça etkili olduğu görülmektedir.

##### 1.1. Konut Olarak Apartmanın İlk Örnekleri

Bir öküz, Roma'daki sığır pazarı yakınındaki bir binanın üçüncü katına çıktı ve sonra, kiracıların çıkardığı gürültüden korkup kendini aşağı attı. (Livius, 1994'den aktaran Thrope, 1995, 82).

Büyüyen kentlerdeki nüfus yoğunlaşmalarının daha az alanda daha çok konutla çözülmesi fikri Romalılara kadar dayanmaktadır. Martin Thrope "Roma Mimarlığı" adlı kitabında Roma'da M.Ö. 3. yüzyılda apartmentın varlığının kanıtlarını yukarıdaki ifadelerle anlatmaktadır. Vitruvius, "Romanın muazzam büyüklüğü nedeniyle çok sayıda konut gerekmektedir. Toprak bu nüfusun tümünün zeminde yerleşebileceği kadar çok değildir. Bu durum bizi konutları göğe yükseltmeye zorlamaktadır" ifadesiyle

Roma nüfusunun yoğunluğunun bu şekilde bir konut türü inşa edilmesine etkisi olduğunu anlatmaktadır (Vitruvius, 1990)



Görsel 10. Konut Olarak Apartmanın İlk Örneklerinden *İnsula*, Roma Dönemi

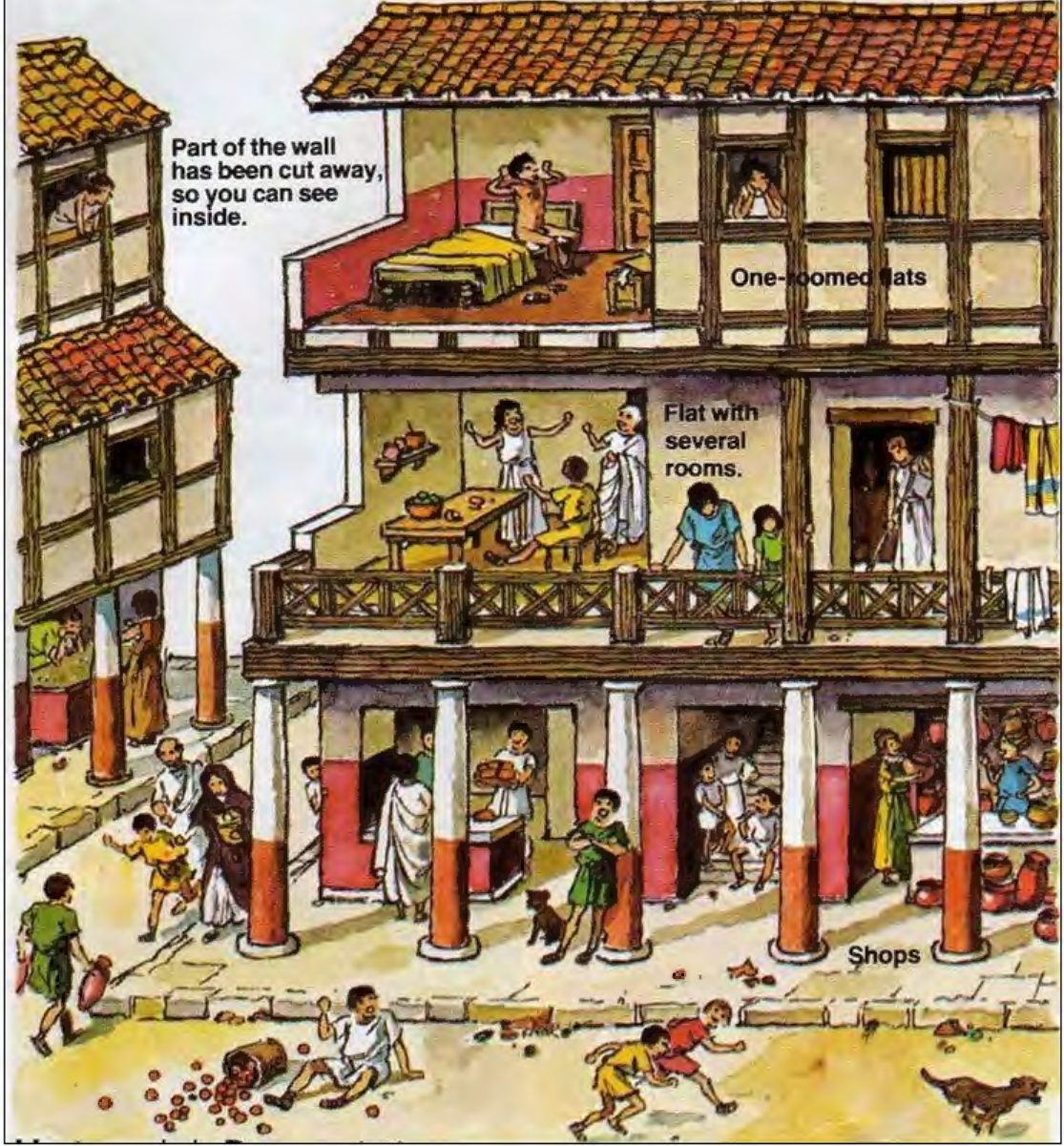
**Kaynak:** <http://pixshark.com/roman-insula-interior.htm>

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Bu ilk örnekler *insula* adıyla anılmaktadır (Görsel 10). Alt katları eğlence ve alış-veriş mekanları olarak, üst katları ise konaklama amaçlı kullanılmış ve 6-7 katlı olarak üretilmişlerdir (Görsel 11).

Storey (2001S: 391) çalışmasında M.S. 4. yüzyılda Roma'da yapılan bir sayıma göre; 46.000 adet *insula*, buna karşılık 1800 adet *domus* (müstakil konut) olduğunu belirtmektedir. Zemin katlarında genellikle dükkanlar bulunmaktadır. Bağımsız girişlerle üst katlara çıkılmaktadır. Daha alt katlarda ekonomik açıdan daha varlıklı kişiler ikamet ederken yukseklere çıkıldıkça daha yoksul kişiler ve tek oda kiracıları bulunmaktadır.

## City Life



Görsel 11. Bir İnsula Canlandırması, Roma Dönemi

Kaynak: <http://pixshark.com/roman-insula-interior.htm>

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Ayrıca Roma döneminin bu konutlarının sürekli olarak yangınlardan da etkilenmektedirler. Roth (2000S: 316) çalışmasında Augustus'un insula yüksekliği olarak 70 ayaktan (21.3 metre) fazla olamaz şeklindeki bir emrinden ve Nero'nun yanmaz malzemeler ile ilgili düzenlemelerinden bahsetmektedir.

Şekil 8'de görülen ve konut olarak kullanılan apartmanların ilk örnekleri olarak kabul edilen insulayı giriş özellikleri bakımından incelediğimizde A, B ve C olarak adlandırılan üç bağımsız birim (konut olarak kullanılan) göze çarpmaktadır. Bu birimlerin yanında plandan da kolaylıkla anlaşılacağı üzere dışla doğrudan ilişki kuran dükkanlar bulunmaktadır. Bu konutların girişleri ile üst katlarda bulunan bağımsız konutların girişleri birbirinden ayrılmış aynı zamanda da bahçe ile ilişkileri kurulmuştur. Elde edilen plan üzerinde işaretlenerek 1'den 8'e kadar numaralandırılmış bu girişlerin özelliklerine kısaca değinmek gerekirse;

**1 Numaralı Giriş:** Mekansal olarak A konutunun bünyesinde yer almakta ancak konutla doğrudan bir ilişki kurmamaktadır. Bu girişte; A konutunun üstünde yer alan dairelere ulaşmak için kullanılan bir merdiven ve bahçeye açılan bir kapı bulunmaktadır

**2 Numaralı Giriş:** A konutunun girişi olarak kullanılmaktadır. Bahçeyle de doğrudan bir ilişkisi bulunmaktadır.

**3 Numaralı Giriş:** B konutunun girişi olarak kullanıldığı görülmektedir. Bahçe ile de doğrudan kurulmuş bir ilişkisi mevcuttur.

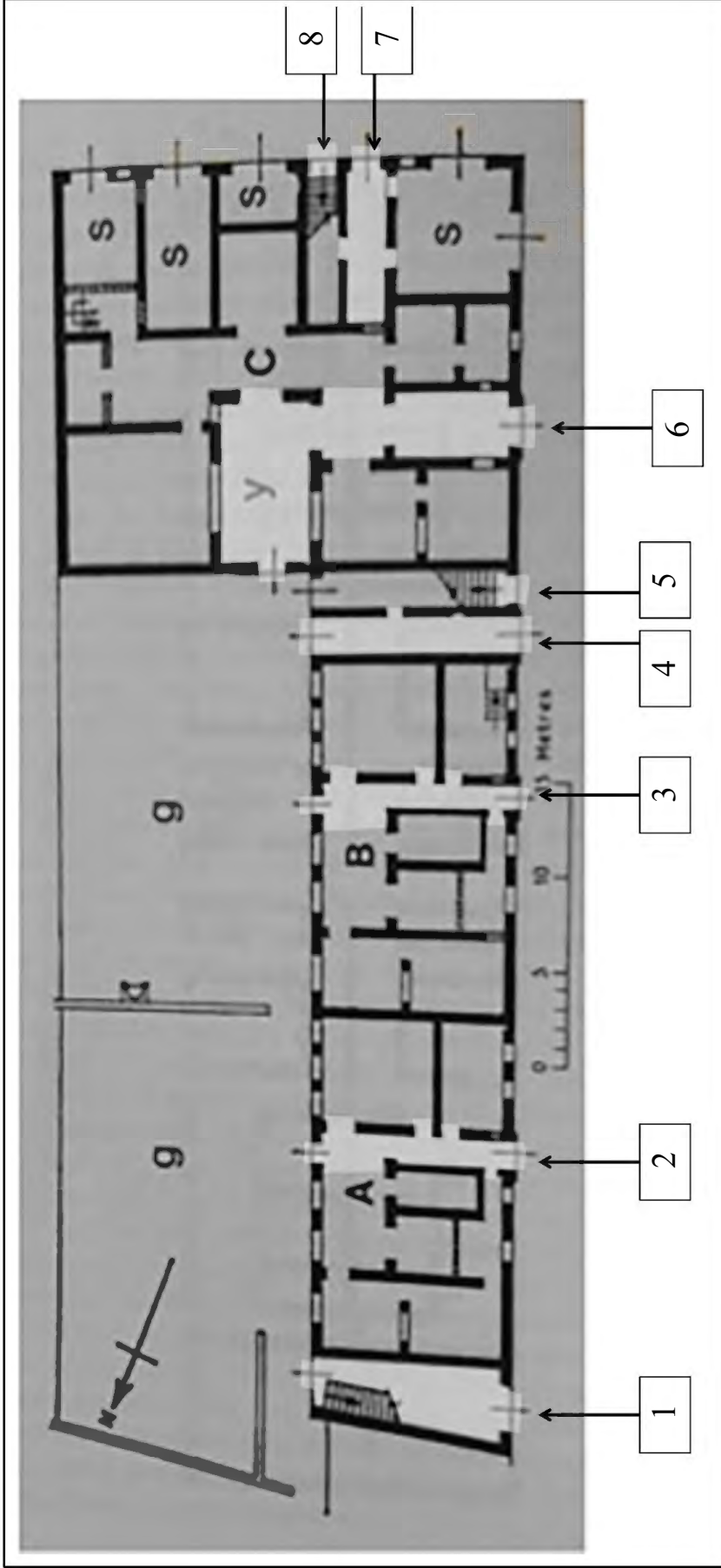
**4 Numaralı Giriş:** B konutu ile çok yakın bir konumda olmasına karşılık herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Doğrudan bahçeye geçilebilen bir pasaj niteliğinde olduğu görülmektedir.

**5 Numaralı Giriş:** B konutunun üst katlarındaki konutlara ulaşmak amacıyla kullanılan bir merdiven bulunan giriş mekanıdır.

**6 Numaralı Giriş:** C konutunun girişi olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kademeli olarak içlerinden geçilen üç mekandan sonra bahçeye çıkılmaktadır.

**7 Numaralı Giriş:** C konutu ile kurulmuş kısıtlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

**8 Numaralı Giriş:** C konutunun üstünde bulunan katlara ulaşmak amacıyla kullanılmaktadır.



Şekil 8: Ostia'da Bir Bloğun (insula) Zemin Kat Planı ve Girişlerinin İncelenmesi  
Kaynak: İzgi, U. Mimarlıkta Süreç: Kavramlar-İlişkiler kitabından uyarlanmıştır

## 2. OSMANLI DÖNEMİNİN İLK APARTMANLARI

Osmanlı Devletinin 16. yüzyıl başlarında en geniş sınırlarına ulaştığı bilinmektedir. Uzun bir durgunluk döneminin ardından, devletin 18. yüzyılda siyasal gücünün azalmasıyla batılı devletler karşısında ard arda yenilgiler alarak toprak kaybetmeye başlamıştır. Ekonomik ve teknolojik olarak giderek güçlenen batının ilerleyişinin nedenlerini araştırma çabası (Batur, 1985: 1038).

Sir Bannister Fletcher, "A History of Architecture" adlı eserinde; 20. yüzyılın başlarından itibaren Avrupa'nın kültürel ve politik anlamda Doğu üzerinde yoğun bir baskısının bulunduğunu vurgulamaktadır. Batılılaşma deneyimleri olarak kurulan Meclisin "özgür" olarak çıkardığı gazetede, Fletcher (1996S: 1445)'in deyimiyle Batılı sanat ve mimarlık vurgusu oldukça fazladır.

Diğer bir yandan Osmanlı; coğrafi konumu, zengin hammadde kaynakları, geniş pazar olanakları ve etnik bileşimi ile özellikle sanayileşme sürecini tamamlayan devletlerin ilgisini çekmektedir. Batur (1985S: 1038) çalışmasında bu ilginin Osmanlıdaki Batılılaşma sürecini neredeyse bir yüzyıl erkene aldığını vurgulamaktadır. Kurulan elçiliklerin yürüttüğü faaliyetler, yabancı ressam ve yazarların çalışmaları ve gezginlerin anıları bütünde bakıldığında Doğu'yu anlama, öğrenme ve tanımlama çabası olarak değerlendirilebilmektedir.

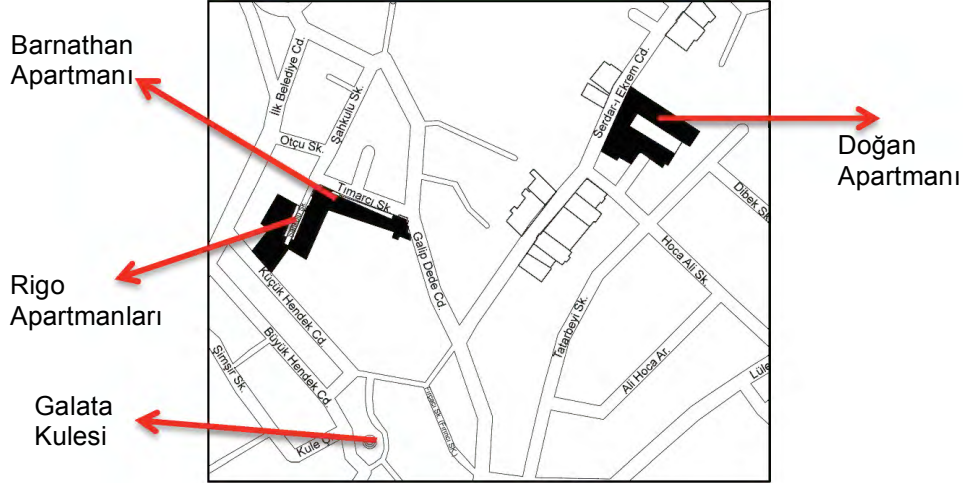
### 2.1. Tanzimat Döneminde Osmanlı ve Apartmanın Gelişi

Batılılaşma Çabaları olarak değerlendirilen ve askeri alandan, giyim kuşama ve yaşantıya etki eden süreçte, özellikle İstanbul (Başkent olması sebebiyle) ilginç değişmelere sahne olmuştur. Tanzimat döneminde gerçekleştirilen bir dizi kent reformları ile (1857 Altıncı Dairenin Kuruluşu, 1858 Kanunname-i Arazi vb.) kent toprağının statüsü değişerek özel mülkiyete geçiş, yabancıların mülk edinmesi ve şehir ve bölge planlama alanlarında yeni bir devir başlamıştır. Özellikle Altıncı Dairenin kuruluşunun sebepleri arasında ünlü İstanbul yangınları ve modernleşen dünyaya uyum sağlamak bulunmaktadır. Aksaray (1854) ve Sirkeci-Hoca Paşa (1864) yangınlarından sonra şehrin görünümünün elden geçirilmesi adına çıkarılan Turuk ve Ebniye Nizamnamesi; parselizasyon, kamulaştırma ve yol yapımı konusunda yeni hükümler getirmektedir (Tekeli, 1985: 888).

Özellikle Beyoğlu'nda artan nüfusla ve gelen yabancı usta ve mimarların etkisiyle yeni bir konut tipinin gelişmesi sağlanmıştır (Öncel, 2014: 3). Bu konut tipinin Müslüman Türklerin mahremiyet algısına ve yaşam biçimlerine uygunluk göstermemesi sebebiyle ilk başlarda Türkler tarafından çok tercih edilmediği bilinmektedir. Ancak özellikle İstanbul'da yaşayan ve gayrimüslim olarak adlandırılan insanların (batı ile olan bağlantılarıyla da doğru orantılı olarak) ve şehre çeşitli sebeplerle gelen çoğu yabancı uyrukluların (genellikle ticaretle uğraştıkları ve üst düzey makamlarda buldukları için oldukça varlıklı kimseler ve aileler olarak) bu konut türünün özellikle de ilk örneklerinin yapımını ve yaptırılmasını üstlendikleri görülmektedir. Bu kişiler çoğunlukla ticaretle uğraşan yada elçilik gibi üst düzey makamlarda bulunan ve oldukça varlıklı olan ailelerdir (Öncel, 2014).

Konut olarak kullanılan bu apartmanlar yaptırılan ya da sahibi olan varlıklı aile tarafından ya ikamet etmek amacıyla ya da kiraya verilerek kullanılmaktadır. İlk yapıldıkları dönemde pek çoğunun sahibi olan tek aile tarafından kullanıldığı yapılan araştırmalarla ortaya çıkmaktadır. Avrupa'dan Osmanlı'ya gelen bu ilk örnekler tez konusu açısından önemli oldukları düşüncesiyle çalışma alanı olarak incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucu ortaya çıkan bulgulardan biri de geçmişte yaygın olarak tek ailenin kullanımında olan bu yapılar günümüzde ulaşılan tek örnek haricinde toplu kullanılmaktadırlar. Galata Bölgesinde yapılan alan çalışmasında tek ailenin kullandığı öğrenilen bu apartman ile ilgili herhangi bir inceleme ve görüntüleme izni alınamamıştır. Ancak kısa bir süreliğine gözlem yapmak mümkün olan apartmanın girişi yüksek tavanlı ve geniş bir boşluğun freskler ve art nouveau tarzı süsleme ile kurgulandığı ve oldukça anıtsal bir etkide olduğu görülmüştür.

Apartman Girişlerinin Konut-Kullanıcı Etkileşiminde Değerlendirilmesi ve Eskişehir Bahçelievler Bölgesi Örneği isimli araştırmada Bahçelievler Bölgesi alan çalışması öncesinde Galata Bölgesinde inşa edilmiş olan ilk apartmanlar yerinde gözlem, fotoğraf çekimleri ve kroki çizimleri yöntemleri ile incelenmiştir. Sayıca oldukça fazla olan bu yapıların literatür araştırması sonucunda bilgilerine ulaşılarak içlerinden üç adedi seçilmiş ve Ekler kısmına Ek 1, Ek 2 ve Ek 3 olarak eklenmiştir. Bu üç örneğin seçilmesinin nedeni ise fiziksel olarak birbirlerinden ve diğer örneklerden belirgin farklılıklar göstermeleridir. Bunlar; Barnathan, Doğan ve Rigo Apartmanlarıdır (Şekil 9).



Şekil 9: Galata Bölgesinde İncelenen Apartmanların Konumlarını Göseren Harita

**Kaynak:** Apartman Galata'da Yeni Bir Konut Tipi, 2014

Alan çalışması sürecinde değerlendirilen ilk örnek Doğan (Naib Bey Apartmanı olarak da bilinmektedir) Apartmanıdır. Serdar-ı Ekrem Sokak No: 30'da bulunan apartman Şekil 9'dan da görüleceği üzere eğimli bir araziye U şeklinde konumlanmaktadır. Sokaktan merdivenlerle çıkılarak ulaşılan giriş kapısı (Görsel 12); güvenlik ve apartman yönetimiyle ilgili panoların bulunduğu bir mekana açılmaktadır (Görsel 13).



Görsel 12 ve 13. Doğan Apartmanı Giriş Kapısı ve güvenliğin bulunduğu mekan

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Giriş kapısının karşısında konumlanan ve vitray camlarla süslenmiş başka bir kapı ile bahçeye çıkmaktadır (Görsel 14). bahçeyi iki taraftan çevreleyen bitişik apartman bloklarının giriş kapıları da bu bahçeye açılmaktadır (Görsel 15).



*Görsel 14. ve 15. Doğan Apartmanı giriş mekanında bahçeye açılan kapı ve bahçe*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

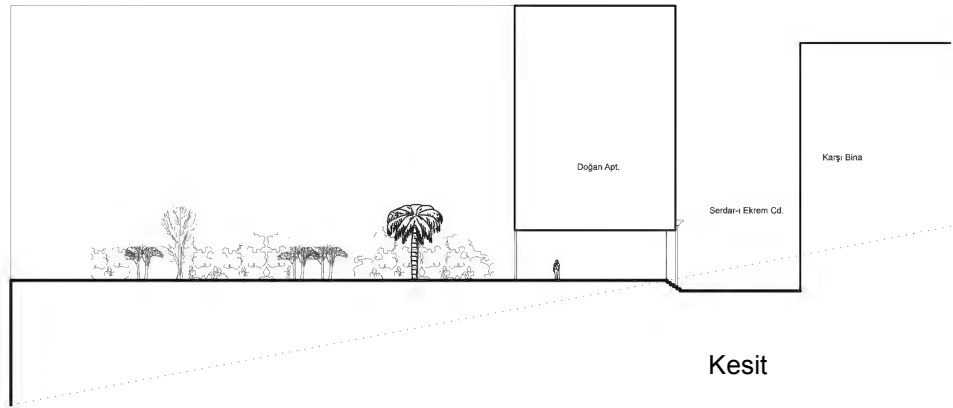
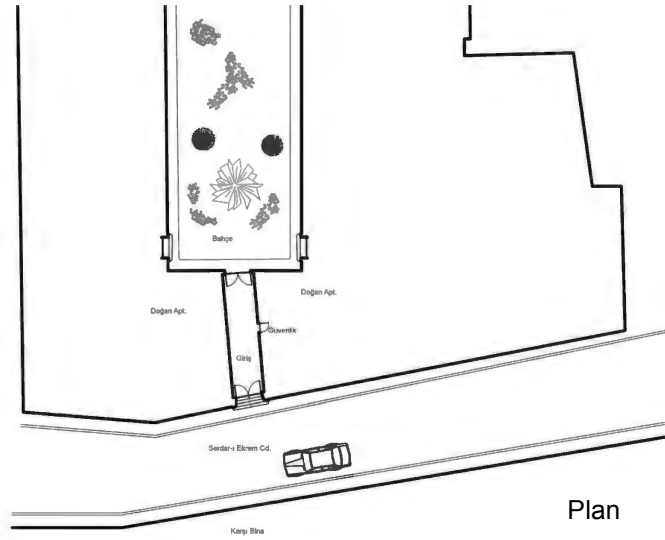
Doğan apartmanında bahçeye açılan apartman girişleri de bahçe üzerinden ana giriş ile ilişki kurmaktadır (Görsel 16).



*Görsel 16. Doğan Apartmanı bahçeye açılan apartman girişleri*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Kurgulanan mekansal ilişkiler kadar detay ve malzeme seçimleri ile de oldukça özel örneklerden sayılabilecek bu apartman; giriş mekanlarının kullanıcı ile etkileşiminin incelendiği bu araştırma için de oldukça önemli bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Şekil 10 ve 11’de Doğan Apartmanının elde edilen planı üzerinden giriş mekanının plan ve kesit krokisi bulunmaktadır.

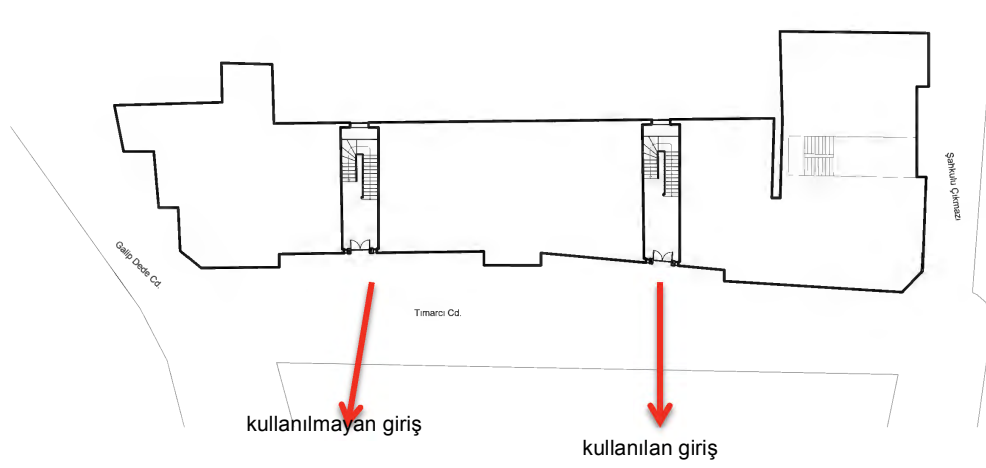


*Şekil 10 ve 11: Doğan Apartmanı giriş mekanı kurgusunu gösteren plan ve kesit krokisi*

**Kaynak:** Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.

Galata apartmanları üzerine yapılan alan çalışmasında seçilen ikinci örnek Barnathan Apartmanıdır. Tımarcı Sokak No:5, 7 ve 17 olmak üzere üç birleşik bloktan ve üç girişten oluşmaktadır. Giriş katında atölye ve dükkanlar bulunan apartmanın üst katları

konut olarak kullanılmaktadır. Şekil 12’de Barnathan apartmanının iki girişinin plan krokisi görülmektedir.



*Şekil 12: Barnathan Apartmanı plan krokisi*

**Kaynak:** Apartman: Galata’da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.

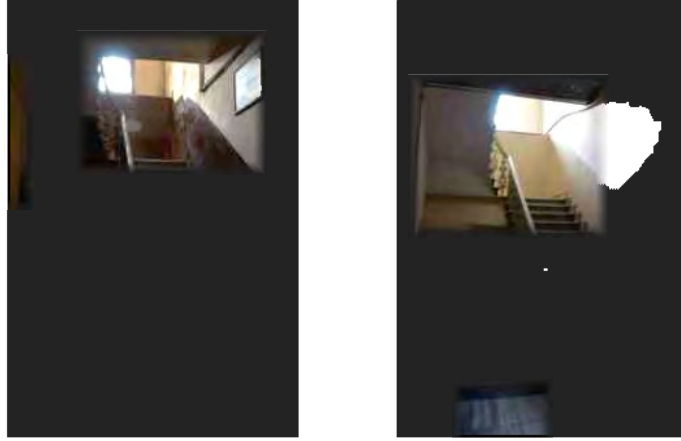
Giriş kapıları gösterişli art nouveau işçiliğine sahip bu apartman sol tarafta olan ilk girişi kullanılmamakta sağ tarafta olan ikinci girişi kullanılmaktadır (Görsel 17 ve 18)



*Görsel 17. ve 18. Barnathan Apartmanı kullanılan ve kullanılmayan girişleri*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Anıtsal giriş kapısını iki yanda destekleyen şerit pencerelerin apartmanın giriş mekanına estetik ve anlamsal açıdan önemli katkıları olduğu düşünülmektedir. Kapıdan geçildiğinde karşılayan merdivenin trabzan detayları ve zemin ile kurduğu ilişki tasarımcının üzerinde oldukça titizlikle düşündüğü bir uygulama olarak kendisini hissettirmektedir (Görsel 19 ve 20).



*Görsel 19. ve 20. Barnathan Apartmanı kullanılan ve kullanılmayan giriş mekanları ve merdivenleri*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

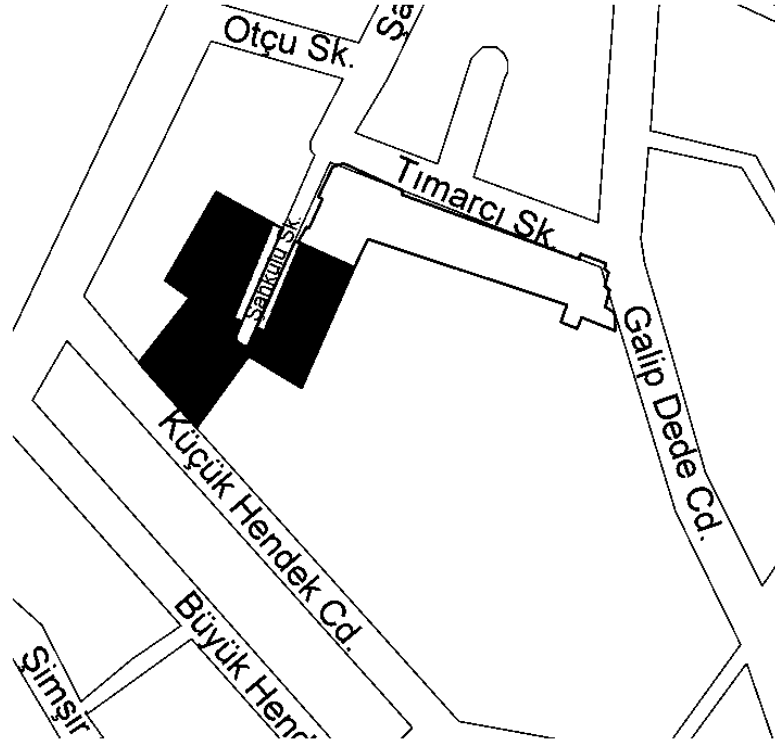
Ayrıca merdiven sahanlığında bulunan pencere ögesi mekanın doğal aydınlatma ve havalandırmasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Sahanlıktan giriş kapısına bakıldığında ise Görsel 21 ve 22 deki gibi bir görüntü olmaktadır.



*Görsel 21. ve 22. Barnathan Apartmanı kullanılan ve kullanılmayan giriş mekanlarında merdivenden giriş kapısının görünüşü*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

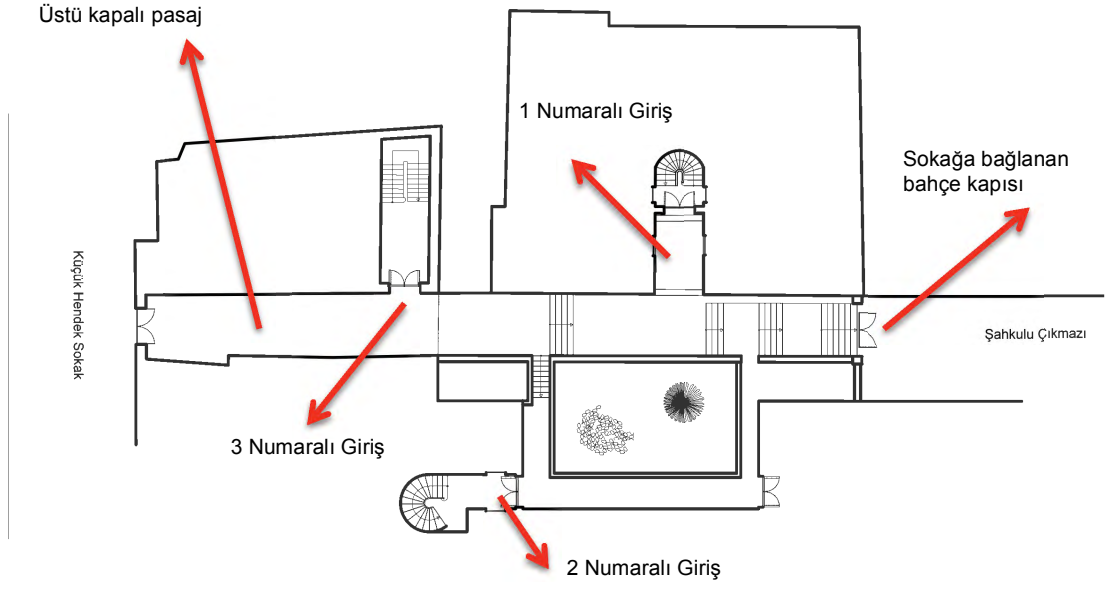
Galata Bölgesinde yapılan alan çalışmasında incelenen son örnek ise Salti Pasajı olarak bilinen Rigo Apartmanlarıdır. Bu apartmanlar üç birleşik bloktan oluşmakta ve bir çıkmaz sokak olan Şahkulu Sokağı bir geçit ile Küçük Hendek Caddesine bağlamaktadır. Şekil 13'te bu apartmanların bulunduğu konum vaziyet planı üzerinden gösterilmektedir.



Şekil 13: Rigo Apartmanları (Salti Pasajı) Vaziyet Planı

**Kaynak:** Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.

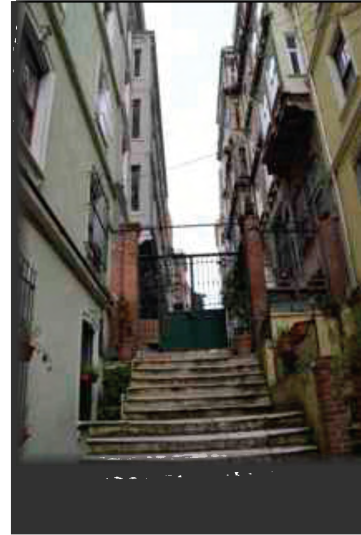
Günümüzde Şahkulu Sokak karşılıklı uzanan apartmanların sınırından bir kapı ile kapatılarak içeride kalan kısmın bahçe olarak kullanılması sağlanmıştır. Burada yapılan alan çalışmasında çizilen plan krokisi Şekil 14'te görülmektedir. Şahkulu Sokak ve Küçük Hendek Sokağı bağlayan bu uygulama iki başından kapılarla kontrol edilmektedir. Alan çalışması sürecinde bahçeye açılan üç adet giriş ve üstü kapalı pasaja açılan bir adet giriş tespit edilmiştir. Bunlardan bahçeye açılan iki giriş ve üstü kapalı pasaja açılan girişin krokisi çizilmiş ve fotoğraflanmıştır.



Şekil 14: Rigo Apartmanları (Salti Pasajı) girişleri ve bahçe bağlantılarını gösteren kroki

**Kaynak:** Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi adlı kitaptan elde edilen plan üzerinden uyarlanarak kroki çizilmiştir.

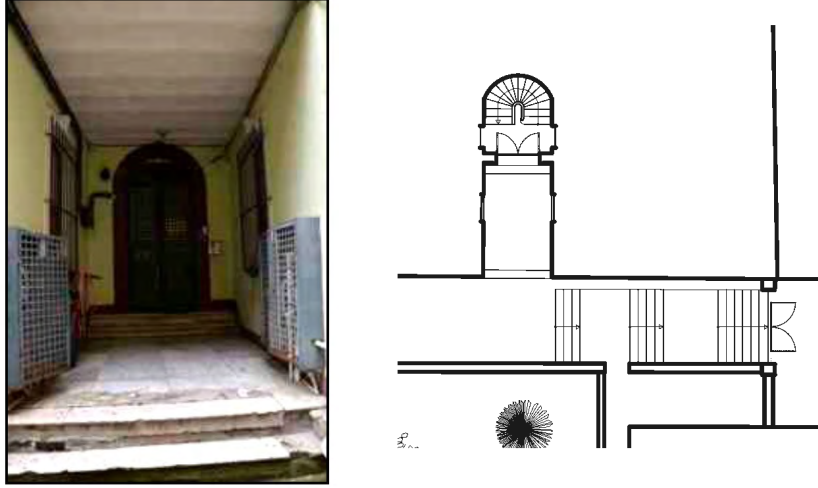
İncelenen girişler ifade kolaylığı sağlaması açısından 1, 2 ve 3 numaralı girişler olarak tanımlanmaktadır. Şahkulu Sokaktan bahçeye açılan kapı dışardan ve içeriden Görsel 23 ve 24'te görülmektedir



Görsel 23. ve 24. Şahkulu Sokaktan Rigo Apartmanlarının bahçesine açılan kapı içerden ve dışardan görünümü

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Bahçeye açılan kapıdan geçip merdivenlerle inildiğinde 1 numaralı apartman girişi karşımıza çıkmaktadır. Bu girişin üstü kapalı bir alanın sonunda yer alan kapı ve iki yanda bu alana açılan pencereler ile kurgulandığı görülmektedir (Görsel 25).



*Görsel 25. Rigo Apartmanlarından 1 Numaralı apartmanın girişi*

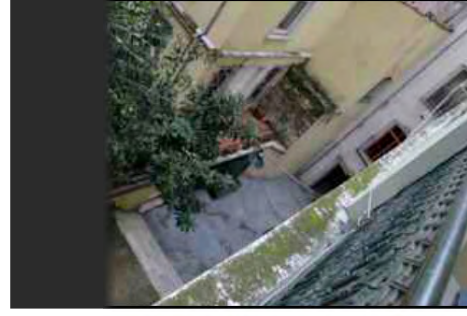
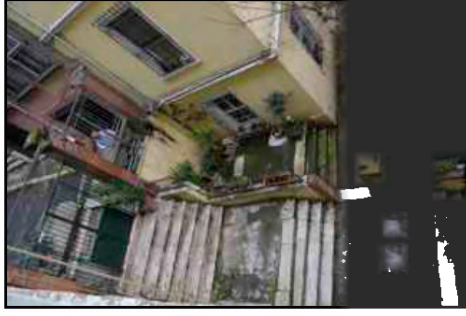
**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Girişi tanımlayan bu alan üst katlarda ortak kullanılan balkona dönüştürülerek, apartman yaşantısına mekansal ve sosyal açıdan çeşitlilik kazandırıldığı düşünülmektedir. Görsel 26'da bahçeden ortak balkonların görünüşü, Görsel 27'de ortak kullanılan balkonlardan birinin görünüşü ve Görsel 28'de ortak kullanılan balkonlardan birinden bahçe girişinin görünüşü bulunmaktadır.



*Görsel 26 ve 27 Rigo Apt. 1. numaralı girişin üstündeki ortak kullanılan balkonlar*

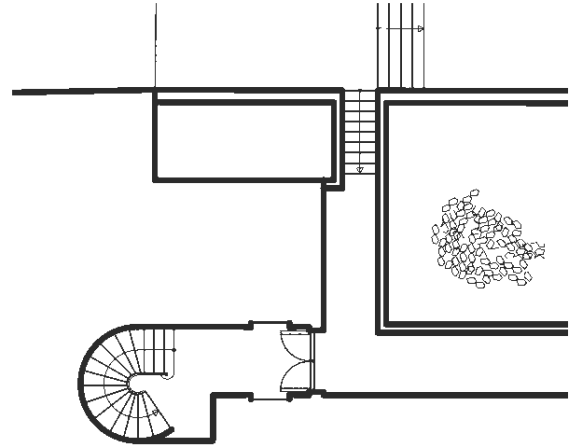
**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi



*Görsel 28 ve 29 Rigo Apt. 1. numaralı girişin üstündeki ortak kullanılan balkonlardan bahçe kapısı ve pasaj girişinin görünüşü*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

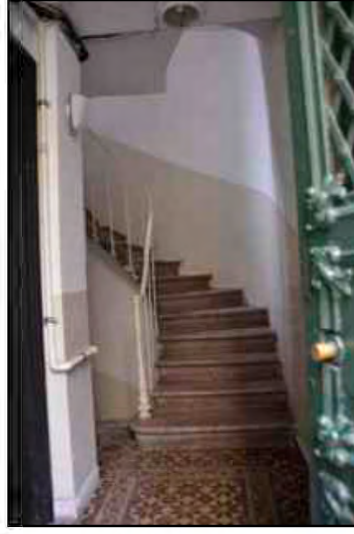
Rigo Apartmanlarından 2 numaralı girişin görünüşü Görsel 30'da görülmektedir. Merdivenlerle ulaşılan ve köşede konumlanan bir giriş kapısı bulunmaktadır.



*Görsel 30. Rigo Apt. 2. numaralı girişin görünümü*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

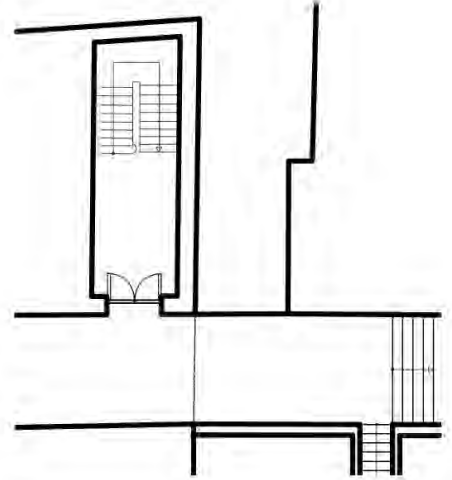
Bu girişten geçildiğinde karşılaşılan merdiven ve merdivenin sahanlığında konumlanmış bir dairenin girişi Görsel 31 ve 32'de görülmektedir. Detaylar ve malzeme uyumlarının girişin ele alınışındaki mekansal tasarım gücünü ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.



*Görsel 31 ve 32. Rigo Apt. 2. numaralı girişin merdiveni ve sahanlığı*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

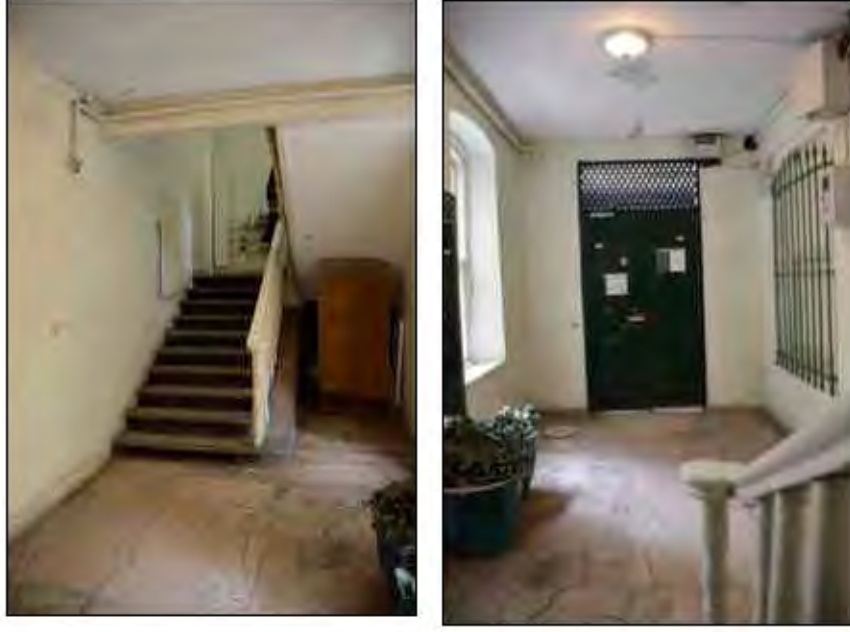
Rigo Apartmanlarında incelenen üçüncü ve son giriş ise üstü kapalı pasaj kısmına açılmaktadır (Görsel 33).



*Görsel 33. Rigo Apartmanlarında üstü kapalı pasaja açılan 3. numaralı girişin kapısı*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Kapıdan geçilerek karşılaşılan görüntü ve merdivenlerden kapının görüntüsü Görsel 34 ve 35'te görülebilmektedir.



*Görsel 34 ve 35 Rigo Apt. 3. numaralı girişin merdiven ve içeriden kapının görünüşü*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Galata Bölgesinde yapılan bu alan çalışmasında; toplu yaşanan apartmanlarda giriş mekanının ele alınışının oldukça önemli bir mekansal tasarım problemi olduğu ve konut-kullanıcı etkileşimine olumlu katkılarının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

## **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

### **KONUTTA GİRİŞİN TASARIMI/OLUŞUMU**

#### **1. KONUTTA GİRİŞ TASARIMINI/OLUŞUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER**

Konutun tasarlanması veya oluşumunda etkili olan faktörler; konut bütününe bir parçası olan giriş mekanında da etkili olduğu düşünülmektedir. Nalçakan (2013S: 14) bu faktörleri;

- Kullanıcı gereksinme, istek ve beklentileri,
- Toplumsal ve kültürel faktörler,
- İklim verileri,
- Coğrafi ve topoğrafik veriler,
- Ulaşılabilir malzeme ve iş gücü olanakları,
- Konutun kent içindeki konumu,
- Yasal düzenlemeler,
- Ekonomi,
- Nüfus,
- Teknoloji,

şeklinde sıralamakta ve bu faktörlerin toplumdan topluma veya aynı toplumda zamanla değişebileceğini vurgulamaktadır. Tez konusu açısından değerlendirilecek olan kullanıcı gereksinme, istek ve beklentilerinin ise diğer maddelerle çoğunlukla doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Örnek olarak; iklim, coğrafya ve malzeme gibi etkenlerle kullanıcı gereksinme, istek ve beklentileri şekillenirken; teknoloji, ekonomi ve yasal düzenlemeler gibi etkenleri gereksinme ve isteklerin şekillendirdiği düşünülmektedir.

#### **2. KONUTTA GİRİŞ TASARIMINDA KULLANICI FAKTÖRÜ**

Kullanıcıların fizyolojik, toplumsal ve psikolojik olarak rahatsızlık duymadan yaşamlarını sürdürebilmek için (toplumsal ve fiziksel) çevrelerinden bekledikleri minimum düzeydeki koşullar olarak gereksinmelerin doğru bir şekilde belirlenmesi ve karşılanması gerekmektedir (İnceoğlu, 1982: 35). Aynı zamanda da gözden kaçırılmaması gereken bir diğer nokta ise “zaman içerisinde değişen toplumsal koşullara göre belirlenen

*isteklerin* de doğru bir şekilde belirlenerek karşılanması gerekmektedir (Atasoy, 1973: 1)”.  
1)”.  
1)”.

İstek ve gereksinme kavramlarını açmadan önce kullanıcıların özelliklerine göre çeşitli biçimlerde sınıflandırılmasına değinmek gerekmektedir. Bu, hem genel anlamda konutun özel anlamda ise giriş mekanının oluşum sürecinin algılanabilmesi hem de bu mekanın tasarlanması sürecinde tasarımcılara yol gösterici niteliği ile önem taşımaktadır. Bayazit (1982'den aktaran Hesapçioğlu 2010) çalışmalarında kullanıcıların değişik şekillerde sınıflandırılabilceğini belirtmektedirler. Bunlar en genel anlamda fizyolojik, psikolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler (Çelik, 1978'den aktaran Buğday, 1991: 7) olarak dört grupta incelenmekte ve maddelerle sınıflandırılmaktadır;

- *Bilinen kullanıcılar ve bilinmeyen kullanıcılar;* bu sınıflandırma kullanıcıların kimler olduğunun tahmin edilebilirlikleri üzerinden değerlendirilmektedir. Örneğin, genellikle öğrencilerin giriş-çıkış için kullandığı öngörülen bir apartman giriş mekanının; posta ve kargo şirketi personelleri, elektirik-su-doğalgaz tesisatçıları ve faturalandırılması ile ilgili kişilerin ve değişik yaş ve özelliklere sahip ziyaretçilerin kullanmaları vb.

- *Mevcut kullanıcılar ve gelecekteki kullanıcılar;* bu sınıflandırmada ileriki dönemlerin kullanıcıları ile şimdiki kullanıcılar göz önüne alınmaktadır. Örneğin; mevcut durumda öğrencilerin kullandığı bir apartmanın, ileriki dönemlerde öğrencileri vareden yapılaşmanın ortadan kalkması ile değişme ihtimali olarak düşünülebilir.

- *Yaşa göre sınıflandırılan kullanıcılar;* bu sınıflandırma yaş grupları ile oluşturulmaktadır. Örneğin; üniversite eğitimi için farklı yerlerden gelen genellikle yirmili yaşlarda olan genç nüfus, çekirdek aile olarak adlandırılan anne-baba ve belki bir evlenmemiş çocuk olan genellikle orta yaş ve üzeri nüfus vb.

- *Irka, cinsiyete vb. göre sınıflandırılan kullanıcılar;* bir bölgede yoğunluklu olarak bulunan değişik etnik kökenlere mensup ve bu kökenler dolayısıyla farklılaşan mekansal ihtiyaçlara sahip kullanıcılar ile cinsiyet farklılıkları üzerinden belirlenenler oluşturmaktadır. Örneğin; daha çok çalışan bayanların oturacağı öngörülen yerler.

- *Bedensel yeterliliğe göre sınıflandırılan kullanıcılar;* farklı engel türlerine sahip kullanıcıların kullanımlarının öngörülmesi. Özellikle aptman giriş mekanlarının tasarlanmasında engellilik konusuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Mevcutta bir engelli birey oturmuyorsa bile ziyaretçi olarak oraya gelebilir yada ileriki bir süreçte orada oturmak durumunda olabilir.

▪ *Sürekli kullanıcılar ve geçici kullanıcılar*; bu sınıflandırma her bölgenin toplumsal yapısına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin; üniversite öğrencilerinin yoğunlukta olduğu bir bölge, geçici öğrenci ikametleri gibi görünebilir ancak her defasında gelen farklı da olsa yine öğrenci olduğu için aslında bir bakıma süreklilik gösterdiği söylenebilir.

Farklı özelliklere göre kullanıcıların sınıflandırılmasının Herkes İçin Tasarım kavramını yoksaydığı ise düşünülmemelidir. Zaman içerisinde ve kişiden kişiye değişen ihtiyaçların mümkün olan en geniş kullanıcı kitlesine ulaşması (Özkul, 2013: 115) olarak tanımlanan Herkes İçin Tasarım kavramının işaret ettiği “kullanıcıların” daha yakından tanınarak incelenebilmesi açısından bu sınıflandırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

## 2.1. Kullanıcı Gereksinimleri

Fiziksel çevrenin düzenlenmesi de dahil olmak üzere her türlü yapı, üretim ve tasarım faaliyetinin en temelde bir insan gereksinimine dayandığı düşünülmektedir. Inceoğlu (1990S: 3)'nin vurguladığı üzere “biçimin oluşmasında ihtiyaçlar, hareket noktasıdır”. Konut kullanıcısı olarak insanın gereksinimlerinin, konutun aynı zamanda da giriş mekanının şekillenmesinde önemli etkenler olarak düşünülmektedir. Lang (1987S: 106) yapı çevrenin, insanın fizyolojik ve güvenlik ile ilgili gereksinimlerini karşılamada yüksek seviyede belirleyici ve tanımlayıcı olduğunu; toplumsal gereksinimlerini karşılamada ise bazı sembolik mesajlar üzerinden oldukça önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Psikolog Abraham Maslow'un “A Theory of Human Motivation” adlı çalışmasında geliştirdiği hiyerarşik düzenleme, insan gereksinimlerinin bir çeşit sınıflamasıdır (Maslow, 1943: 370-396). Bunlar;

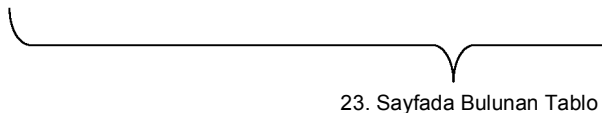
- Fizyolojik Gereksinimler (Physiological Needs)
- Güvenlik Gereksinimi (Safety Needs)
- Aidiyet Gereksinimi (Belongingness Needs)
- Sevgi ve Saygınlık Gereksinimi (Love and Respect Needs)
- Kendini Gerçekleştirme Gereksinimi (Self Esteem Needs)
- Bilişsel/Estetik Gereksinimler (Cognitive/Aesthetic Needs)

olarak özetlenebilir.

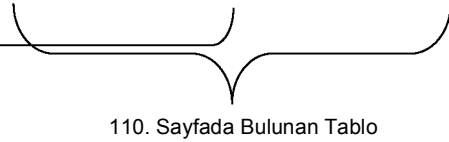
Lang (1987S: 23) *Creating Architectural Theory* isimli çalışmasının felsefi alt yapısını; *Maslow'un gereksinmeler modelinin yapıllı çevre üzerinden karşılanması* düşüncesinin oluşturduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Lang'ın aynı eserinde; 23. ve 110 sayfalarda bulunan iki adet tablo araştırmaya katkı sağlaması amacıyla birleştirilmiştir (Tablo 1).

**Tablo 1. Çeşitli teorisyenlerin tasarım alanında ileri sürdükleri kavramlar ve Maslow hiyerarşisi ile olan ilişkileri**

Vitruvius (M.Ö. 1)	Sir Henry Wotton (1624)	Walter Gropius	Norberg-Schulz	Fred Steele (1973)	Abraham Maslow
Utilitas	Commodite	Function	Building Task	Task Instrumentality, Shelter & Security	Physiological Needs Safety Needs
Venustas	Delight	Expression	Form	Social Contact & Symbolic Identification	Belongingness Needs Love Needs
Firmitas	Firmness	Technics	Technics	Growth & Pleasure	Self Esteem Needs Cognitive and Aesthetic Needs



23. Sayfada Bulunan Tablo



110. Sayfada Bulunan Tablo

**Kaynak:** Lang, J. *Creating Architectural Theory*, 1987: 23, 110

Maslow, bu gereksinmelerin hiyerarşik bir düzende olduğunu savunmakta ve alt basamaklardan üst basamaklara doğru bir düzen içerisinde gereksinmelerin ortaya çıktığını savunmaktadır (Maslow, 1963: 15-16). Bu görüş yaygın bir biçimde kabul görmeye birlikte bazı yönlerden eleştiri de almaktadır. Hofstede (1984S: 390-392) çalışmasında bu düzenlemenin toplumdan topluma değişebileceğini ve toplumlararası farklılıkların göz ardı edildiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Kenrick vd. (2010S: 316) gereksinmelerin hiyerarşik düzenlemesinde kişiye göre değişebilen farklar olduğunu savunmaktadır. Nalçakan'a göre; bu gereksinmeler hiyerarşik bir sıralama gözetilmeksizin giriş mekanında ve özellikle apartman girişlerinde de tasarımı etkileyen faktörler olarak ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (M. Nalçakan ile yüz yüze görüşme, 20 Mayıs 2015). Bu gereksinmeler araştırma konusu açısından değerlendirilmek üzere maddeleştirilerek açıklanmaktadır;

## **Fizyolojik Gereksinmeler (Physiological-Needs)**

İnsan yaşamının temelinde yer alan gereksinmelerdir ve biyolojik bir varlık olarak insanın yaşamını sürdürebilmesinde vazgeçilmezdirler (Maslow, 1943). Yapılı çevre fizyolojik gereksinmelerin karşılanmasını sağlamak durumundadır. Bunu sağlamayan çevreler ya yerleşim için tercih edilmez yada terk edilirler. Eski yerleşimlerin sıklıkla akarsuların yakınlarına kurulduğu söylenmektedir. Bunda pek çok etmen olabildiği gibi akarsular çevresinde varolan verimli topraklardan sağlanan tarımsal ürünlerinde belirleyici etmenler olduğu düşünülebilir. Bu konuda Gibson (1986S: 129) “çevre tek başına var olabilir ancak insan, çevre olmadan varolamaz” diyerek insanın ancak bir çevrede varolabileceğini vurgulamaktadır.

Heidegger’in (1996S: 107) insanı, gökyüzünün altında ve yeryüzünün üstünde tanımladığı gibi insan yeryüzünde doğar, büyür, ölür kısaca yaşamını sürdürür. İnsanın doğumundan ölümüne kadar çevre içinde yaşantısını geçirmesiyle temel gereksinmelerini çevre aracılığı ile karşıladığı düşünülmektedir. İnsan bu gereksinmeleri karşılarken bir mekanın içinde bulunmaya ihtiyacı olduğu da bir gerçektir. Uyumak için bir mağaranın, ağaç kovuğunun veya odanın kullanılması gibi mekanla fizyolojik gereksinmelerin karşılanması arasındaki ilişkinin örneklenebileceği varsayılmaktadır.

Gibson (1986S: 127) çalışmasında çevrenin; canlıların yaşamları ve yaptıkları aktiviteler için gerekli ortamı sağlaması gerektiğini söylemektedir. Sağlamlık (affordance) kavramıyla; ortamlar, yüzeyler, objeler, yerler ve diğer canlılardan oluşan çevrenin insan ve hayvan aktivitelerinin gereksinimlerini karşılaması gerektiğinin altını çizmektedir. Tez konusu açısından yapılı çevrenin (giriş mekanlarının) insanın fizyolojik gereksinmelerini karşılaması konusunda sağlamlığının olması gerektiği düşünülmektedir.

Fizyolojik gereksinimlerin fiziksel çevreyle karşılanmasında insanın fizyolojisi ile ilgili olan ve mekanı şekillendirmede kullanılabilecek faktörlerden biri de boyutsal gereksinmelerdir. Ergonomi ve antropometrinin konusu sayılan boyutsal gereksinmeler kullanıcının mekanı fiziksel olarak kullanımını anlatmaktadır (Lang, 1987: 126). Boyutsal gereksinmeler kişiye, zamana ve yeterliliklere bağlı olarak değişim

göstermektedirler. Ayrıca; mekan eğer toplu bir kullanımı gerektiriyorsa boyutlar da buna göre şekillenmektedir.

Fiziksel çevrenin fizyolojik gereksinimleri karşılamaında başka bir faktör de alansal ya da mekansal olarak adlandırılabilir. Oscar Newman; çalışmasında yapılı çevrenin ele alınışındaki farklılıkların suç oranlarının azalıp artması üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır (Newman, 1973). İncelediği apartmanların ortak kullanım koridorlarının alansallık yaratacak şekilde yani her bir dairenin doğal uzantısı olarak algılanan ve kullanılan bir alan yaratıldığında; insanların orayı kullanma, benimseme ve diğer komşularla ilişki kurma açısından oldukça olumlu sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedir (Newman, 1973: 67).

Kişiyeye ve zamana bağılı olarak değişen mekansal gereksinimler de bulunmaktadır. Açık, yarı açık ve kapalı alanların kullanım farklılıklarının insana sunduğu mekansal çeşitliliğin mevsimsel veya günlük olarak değişen gereksinimleri karşılayabileceği düşünölmektedir. Aktiviteler ve yaşantı için alana duyulan gereksinim; alansallık olarak insan ve hayvanlarda en temelde biyolojik bir gereksinimdir (Lang, 1987: 148). Burada aktiviteler, mevsimlere bağılı olarak değişen kullanım farkları olarak anlaşılmaktadır. Örneğin; yazın açık havada oturma gereksinimi ya da bahçe ve toprakla uğraşma isteği ve gereksinimi olarak düşünölebilir.

İnsan fizyolojisinin bir gereksinimi olarak mekanın sağlıklı bir biçimde algılanıp kullanılabilmesi gerekmektedir. İnsan duyarlarından mekanla en yakından ilişkili olanların görme, duyma ve dokunma olduğu varsayıldığında;

- Mekanı görebilme gereksinimi için aydınlatmanın doğru bir şekilde çözümlenmesi ve doğal aydınlatmaya mümkün olduğunca öncelik verilmesi gerekmektedir.
- Mekanı duyma<sup>1</sup> gereksinimi her insan için aslında önemli bir konu olmakla birlikte görme engelli bireyler için özellikle önem taşımaktadır.
- Mekanın; şekilleniş, malzeme ve detayları üzerinden dokunma duygusu ile algılanması gereksinimidir.

---

<sup>1</sup> Burada mekanı duymadan kastedilen; insan ruhu ve fizyolojisi için sağlıklı ve ahenkli bir duyuş sağlayan, mekandaki kendine has seslerin duyulmasıdır. Bu konu hakkında daha detaylı bilgi için; Juhani Pallasmaa'nın Tenin Gözleri ve Peter Zumthor'un Thinking Architecture adlı kitabının incelenmesi gerekmektedir.

çıkarımları yapılabilir. Pallasmaa (2006S: 29) son dönem mimarlığının yalnızca göz için yapılan bir “retinal sanat” durumuna geldiğini ve bunun da oldukça yanlış bir tutum olduğuna değinirken, mimarlığın yedi duyuya da aynı önem derecesi ile hitap etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Mekanda havalandırmanın ve kokunun; insanın sağlıklı bir biçimde nefes alma gereksinimi ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bunun için ise en güvenilir ve insan fizyolojisine en uygun yöntemin, doğal havalandırma olduğu bilinen bir gerçektir.

Ayrıca yukarıda bahsedilen fizyolojik gereksinimleri karşılayan mekanların temiz olması da bir gerekliliktir. Temiz bir mekanda bulunmak da insanın fizyolojik bir gereksinimi olarak düşünülebilir. Mekanda; tasarlama yoluyla özellikle toplu kullanılan alanlarda temizlik sağlanarak sürdürülebilmektedir.

### **Güvenlik Gereksinimi (Safety-Needs)**

İnsanın herhangi bir korku ya da kaygı duymadan yaşamını devam ettirebilmesi gereksinimi olarak ifade edilmektedir. Doğal ortamda zarar görmeden yaşamlarını sürdürebilmek için bazı canlılar mağara, kovuk gibi korunaklara sığınırken bazıları da (insan ve bazı hayvanlar) kendilerine barınak inşa etmektedirler (Gibson, 1986: 37). Gibson (1986S: 37) bu inşa edilen barınaklara *içi boş objeler* (hollow objects) adını vermekte ve ayrıca bu barınakların en genel anlamda üç bileşenden oluştuğunu belirtmektedir. Bu bileşenler;

- Çatı: yağmurdan ve güneşten korunmak
- Duvarlar: rüzgardan ve ısı kaybından korunmak
- Giriş: giriş ve çıkışı sağlamak

olarak özetlenebilir. Pierre von Meiss (1990S: 148) çalışmasında giriş için tanımladığı üç rolden biri de girişin *koruma rolü*dür. Bu rol giriş-çıkışın kontrolünün sağlanabilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Yabancı ve tehlikeli olabilecek dış dünyadan özel ve mahrem olan iç dünyanın korunması, güvenlik ihtiyacının karşılanmasında oldukça önemli olduğu söylenebilir. Giriş mekanının tarihi süreçte içerdiği tüm anlamlar ve oluşumunun temelleri insanın güvenlik ihtiyacı ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

## **Aidiyet+Sevgi+Saygınlık Gereksinimi (Belongingness+Love+Respect Needs)**

İnsanın yabancılaşma ve dışlanma hissetmeden yaşamını sürdürebilmesi ihtiyacı olarak tanımlanmaktadır. Norberg-Schulz (1979S: 21) çalışmasında bir insanın kimliğinin oluşumunda yerin önemine vurgu yapmakta ve hatta bu durumun dile yansıdığını söylemektedir. Kişinin, kendisini tanıtmayı gerektiğinde “Ben doktorum” yada “Ben öğretmenim” den çok “Ben New York’luyum” diyerek bir yer ile kendisini kimliklendirdiğini vurgulamaktadır. Kişinin kendi kimliğini bir yer ile özdeşleştirerek açıklamasıyla insanın o yere bir aidiyet hissettiği düşünülmektedir. Kimlikleş insanın aidiyet hissini temeli ve dünyada olma hali (being-in-the-world) olarak görülmektedir (Heidegger, çeviri 1996: 350).

Hegel (çeviri, 1991: 67-70) mülkiyet ile ilgili tanımlamalarda bulunurken iki ilişkiden bahsetmektedir. Bunlar;

- Bir şeyi fiziksel olarak almak veya *benim* olarak nitelendirmek ve
- Bir şeyi biçimlendirmektir.

Bir şeyin pazar değeri üzerinden ederini ödeyerek yada takasla alarak veya yalnızca “bu şey benim”dir diyerek (eş, çocuk yada herhangi bir eşyayı) sahiplenmesi o şey üzerinde herhangi bir etki yapmadan doğrudan sahiplenmek anlamındadır. Bir şeyi biçimlendirerek ona sahip olmak; kendi bilgi, birikim, istek veya zevklerini aktararak kendine özgü kılmak anlamındadır ve mekan tasarımında kendileme, kişiselleştirme veya özdeşleşim kavramlarıyla ifade edilmektedir. Gür (1996S: 107) çalışmasında “insan emeği ile yoğrulmuş ürünlerle onu üreten insan arasında kurulan özdeşleşim ürünü ayrıcalıklı kılar” ifadesini kullanırken, insan ve biçimlendirdiği şey arasındaki özellikle duygusal anlamdaki yoğunluğa dikkat çekmektedir.

Kendileme kavramının özellikle de aidiyet ihtiyacının karşılanmasında önemi yadsınmamalıdır. “İnsanın çevresine biçim verme yoluyla sahip çıkması (Gür, 2000: 80)” aynı zamanda o çevreye ve mekana aitliği arttıran, aidiyet gereksinimini fiziksel anlamda karşılayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiselleştirmenin gerçekleşmesi için bir yere yasal olarak sahip olunması da çok önemli değildir (Gür, 2000: 80). Konutta giriş mekanı, insanın kendi evine gelirken karşılaştığı bir yüzdür. Bu sebeple apartman giriş mekanlarında (yarı kamusal bir mekan olmasına rağmen) yer alan daire kapılarının üzerlerinde kişiselleştirmeye dair çeşitli süsler, işaretler ya da farklı ele alışlar bulunmaktadır.

Ayrıca saygınlık gereksinmesi, insanın toplumsal anlamda saygı görme ve kişisel saygınlığa sahip olma gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Yapılı çevre; statü, kimlik ve değerleri ortaya koyan sembolik mesajlar vererek bu gereksinimin karşılanmasında etkili bir rol üstlenmektedir (Lang, 1987: 106). Bu sembolik mesajların kültürel kodlar, toplumsal özellikler ve bireysel farklılıkları içerdiği düşünülmektedir. Cooper (1974S: 35-38) araştırmasında; insanların ev seçimi yaparken kendilerini en iyi şekilde temsil edecek evleri seçtiklerini belirtmekte ve özellikle de dış cephenin, iç yaşantıyla ilgili verdiği mesajların bu konuda belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum toplumsal anlamda kabul görme isteği ve saygınlık gereksiniminin bir uzantısı olarak düşünülmektedir.

### **Kendini Gerçekleştirme Gereksinimi (Self-Esteem-Needs)**

Yaratıcılık ve kişisel farklılıklar üzerinden başarı göstermek ve insanın kendi potansiyelinin açığa çıkması gereksinimi olarak açıklanmaktadır. Maslow, insanın kendini gerçekleştirebilmesi için hiyerarşinin alt basamaklarındaki gereksinimlerin karşılanmasını ve kişiye bu konuda bir fırsat tanınması gerektiğini belirtmektedir. Bir iş sahibi olmak yada yaptığı işte başarılı olmak gibi durumlar insanın kendini gerçekleştirmesi olarak görülebilir. Lang (1987S: 85) çalışmasında yapılı çevre üzerinden değerlendirdiği bu gereksinimin bir bakıma *seçme özgürlüğü* olarak değerlendirilebileceğini söylemektedir. Bu seçme özgürlüğü; kişinin kim olduğu yada en azından kim olmak istediği ile ilgili kimlik, değer veya statü sembolleri içeren mesajlar olduğu düşünülmektedir.

Konut girişlerinin ele alınış biçimleri, seçilen aksesuar ve süsler kişisel farklılıklar yoluyla kendini gerçekleştirme olarak değerlendirilebilir.

### **Bilişsel/Estetik Gereksinimler (Cognitive/Aesthetic-Needs)**

Öğrenme, bilme isteği ile yaşam boyunca çevremizde olanları anlama-anlamlandırma gereksinimi ve çevreyi oluşturan şeylerin duyularda bıraktığı his üzerinden güzellik gereksinimi olarak tanımlanabilir. İçinde bulunduğumuz çevrenin bilişsel ve estetik gereksinimleri karşılayabilmesi ve geliştirebilmesi gerekmektedir. Lang (1987S: 23)'a göre çevresel tasarımı tüm açılardan kuşatan tek şey insanın gelişimidir (growth). Bunu

da çevrenin “öğrenme uğruna öğrenme şansları yaratan şeyler içererek” yaptığını vurgulamaktadır. Öğrenme, bilme, anlama, anlamlandırma, sorgulama insanın dünyaya ilk ayak bastığı günden itibaren başlayan ve bitmek bilmeyen bir süreç olduğu düşünülmektedir.

Norberg-Schulz (1997S: 68) çalışmasında “en genel anlamda; bilim, gerçekleri tanımlarken sanat, değerleri gösterir” ifadesini kullanırken, estetiği tanımlamada sanatı kullanmaktadır. Bilindiği üzere Vitruvius bina yapımında üç temel ilke belirlemiştir. Bunlar; *utilitas-venustas-firmitas* yani *kullanışlılık-estetik-sağlamlık*tır. Lang (1987S: 23) pek çok modern mimarın yalnızca kullanışlılık ve sağlamlık üzerinden giderek oldukça yanlış bir tutum sergilediklerini söylemektedir.

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### ALAN ÇALIŞMASI

#### 1. TARİHİ SÜREÇTE ESKİŞEHİR

Eskişehir, İç Anadolu Bölgesinin Yukarı Sakarya Bölümünün kuzeybatısında bulunmakta ve doğu-batı doğrultusunda uzanan bir çöküntüde konumlanmaktadır.



Şekil 15: Eskişehir'in Türkiye Siyasi Haritasındaki Konumu

**Kaynak:** <http://www.e-cografya.org/coğrafya/haritalar-atlaslar-bayraklar/dilsiz-haritalar/946-türkiye-iller-dilsiz.html>

(Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Kuzeyde Batı Karadeniz, kuzey-batıda Marmara, güney-batıda İç Anadolu bölgeleri ile çevrilidir. Komşu illeri; Ankara, Konya, Afyonkarahisar, Kütahya, Bilecik ve Bolu'dur (Şekil 5) Kuruluşu Antik dönem İlkçağ uygarlıklarına dayanan ve tarihi süreçte konumu ve sahip olduğu zenginlikleri ile hemen her dönem ününü koruyan bir yerleşimdir.

##### 1.1. Antik Dönem İlkçağ Uygarlıkları ve Osmanlı Dönemi

Eskişehir, antik dönemde bir Frig yerleşim yeri olarak tanımlanmakta ve tarihi süreçte şehrin sırasıyla Frigyalıların, Lidyalıların, Perslerin, İskenderin, Romalıların, Bizanslıların, Anadolu Selçuklularının ve Osmanlıların hakimiyeti altına girdiği bilinmektedir. Selçuklulara kadar Latince "Dorylaeum" ya da Grekçe "Dorylaion" olarak anılırken Selçuklularla birlikte Sultanyüği adını almış ancak uzunca bir süre boyunca

sınır yerleşimi olduğu için sıklıkla Bizans ve Selçuklular arasında el değiştirmiştir (Tanyeli, 1987: 94).

Eskişehir; şifalı suları ve temiz havası ile her dönem özellikle devlet büyüklerinin dinlenmek amacıyla sıklıkla tercih ettiği bir yer olarak bilinmektedir (Ertin: 1994: 11). 1640'lı yıllarda buraya gelmiş olan Evliya Çelebi, o dönemdeki Eskişehir'i tasvir ederken;

“...Şehir onyeddi mahalledir. Evleri bağlı bahçeli ve mamurdur. Cami ve mescitleri epeycedir. Medreseleri varsada kargir değildirler. Yedi çocuk mektebi, yedi tarikat tekkesi, yedi tüccar hanı vardır. Çarşısı 800 dükkandan ibarettir. Havaşının letafeti dolayısıyla güzelleri çoktur. Halkı gurbetten gelenlere dost kimselerdir. Çuha ve güzel kumaşlar giyen ayanı çoktur. Şehrin güzel çevresi gül, gülistan, bağ ve bostan olup, hububatı çok bir şehirdir...(Çelebi, 1970: 699)”

ifadelerini kullanarak, şehrin genel görünümü ve yaşantısına dair ipuçları vermektedir. Ayrıca Fransa Kralı'nın emri ile Yunanistan, Küçük Asya, Makedonya ve Afrika seyahatine çıkan Paul Lucas'ın ise 1705 yılında Eskişehir'e gelerek şu kayıtları tuttuğu bilinmektedir;

“...Şehir iki kısma bölünmüştür. Türklerin evi dağın önündedir. Şehrin birinci kısmında çarşı bulunur. Burada dükkancı olan Türkler akşamları yatmak için yukarı şehre çıkarlar. Eskişehir güzel çeşmelerle doludur. Hepsinden sıcak su akar. Başka içme suyu yoktur. Bu su soğutulularak içilir. Şehirde bu suların aktığı hamamlar vardır...(Lucas, 1712'den aktaran Albek, 1991: 313)”

Lucas'ın tasvirinden de anlaşılacağı üzere, şehir yukarı ve aşağı olarak adlandırılan iki bölgeden oluşmaktadır. Aşağı mahalleyi küçük bir çarşı, büyükçe bir han ve bir kaç kaplıca, yukarı mahalleyi ise konut bölgeleri oluşturmaktadır. Bu iki bölgenin arasında kalan boşlukta bağlar ve bahçeler bulunmaktadır.

Eskişehir, 14. yüzyılda Osmanlı egemenliğine girerek Sultan Önü adıyla anılmaya başlamıştır (Nalçakan, 1993:117). Osmanlı Devrinin başlarında uç beyliği olması ve sürekli saldırı altında bulunmasıyla kalıcı bir düzen kuramayan şehrin bu süre içerisinde sürekli gerileyerek küçüldüğü bilinmekte ve Bursa vilayetinin Kütahya sancağına bağlı Eskişehir kazası ismiyle anılmaktadır (Ertin, 1994: 17). Osmanlı'nın yükselişi ile birlikte, uç beyliği konumundan kurtulup gelişmeye başlamıştır. Matrakçı Nasuh'un Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn'de yaptığı Eskişehir tasviri, dönemin fiziksel özellikleri ve şehrin özellikle su ile kurduğu ilişkileri anlatmaktadır (Görsel 36).



*Görsel 36. Matrakçı Nasuh'un Eskişehir Tasviri.*

**Kaynak:** Nasuhü's-Silahi, Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han, 1976

Eskişehir, pek çok kaynakta geçen ifadelerle göre 19. yüzyıla kadar neredeyse hiç değişmeyen fiziksel bir yapı ve makansal kullanıma sahiptir. Şekil 16'da 1896 yılında yapılmış Eskişehir'in ilk modern haritası görülmektedir. Bu haritada yamaçta kurulmuş yukarı mahalle (Odunpazarı) ile aşağıda kurulmuş (Taşbaşı-çarşı) bölge oldukça belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca; Yukarı Mahalleninin karakteristik yapısını Geleneksel Konut dokusu ve Kurşunlu Külliyesi oluştururken Aşağı Mahallenin karakteristik yapısını çarşıda bulunan dükkanlar, hanlar, hamamlar ve genellikle Hristiyan olan esnafın dükkanlarının hemen üstlerinde yada çok yakınlarında bulunan konutları oluşturmaktadır.



*Şekil 16: 1896 Yılında Yapılmış İlk Modern Eskişehir Haritası Üzerinde Çarşı ve Odunpazarı'nın Konumları*

**Kaynak:** Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivinden

Ayrıca 18. yüzyılda başlayan lületaş ticareti de şehrin gelişimine büyük katkı sağlamaktadır. Özellikle 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşından sonra kente yerleşen göçmenler ve 1894 yılında işletmeye açılan Berlin-Bağdat Demiryolu şehrin ekonomik ve sosyal açıdan ilerlemesinde büyük rol oynamışlardır. Ayrıca Almanlar tarafından kurulan ve Cumhuriyet öncesi ilk sanayi kuruluşu olan Cer Atölyesi (1894'te kurulmuştur) ile Eskişehir, Anadolu şehirleri arasında Osmanlı döneminde sanayi alanında atılım yapan ender şehirlerindendir (Ertin, 1994: 17).

Eskişehir, Cumhuriyet dönemine kadar pek çok Anadolu yerleşimiyle benzer özellikler göstermesinin yanında nitelikleri, geçirdiği dönemler ve gelişimine etki eden etmenler açısından kendisine has özellikleri de içerdiği görülmektedir.

## 1.2. Cumhuriyet Dönemi

Eskişehir Kurtuluş Savaşı sırasında, Batı Cephesi Karargahının burada kuruluşu ve İnönü Savaşlarının etkisiyle ülke genelinde en fazla hasara uğrayan şehirlerin başında gelmektedir. Bir yıldan daha uzun bir süre ile işgal altında kalan şehir, 2 Eylül 1922'de kurtarılmıştır. Ancak Yunanlıların geri çekilirken çarşı ve Hristiyan mahalleleri ateşe vermeleri üzerine Tuzparı, Taşbaşı ve Reşadiye Cami'nin bulunduğu bölgeler ile İstasyon Caddesi ve Bağlar neredeyse tamamen yanarak yokolmuştur (Eskişehir Valiliği, 1938: 132). Savaş sonrasında hasar gören yada yok olan yerlerin onarımı ve yeniden inşası yoluyla şehirde gündelik yaşantının yeniden kurularak sürdürülebilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra Eskişehir'de yaşanan gelişmeleri inceleyen araştırmacılar genellikle dört dönemden bahsetmektedirler. Bu dönemleri şu şekilde özetlemek gerekirse;

1923-1950 Dönemi: Bu dönem savaş sonrası yaraların sarılmaya çalışıldığı ve yapılaşmanın yoğun bir şekilde görüldüğü bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Özellikle çarşı ve çevresindeki konutlar, fabrikalar ve atölyeler büyük ölçüde yeniden yapılmışlardır. Onarılan veya inşa edilen atölye ve fabrikaların şehrin ekonomisine ve kalkınmasına önemli katkıları bulunmaktadır. Bunların arasında özellikle; 1926 yılında kurulan Tayyare Bakım Atölyesinin, 1927 yılında kurulan Kılıçoğlu Kiremit Fabrikasının, 1933 yılında kurulan Eskişehir Şeker Fabrikasının ve Cumhuriyet öncesi kurulmuş olup bu dönemde geliştirilen ve yeni fonksiyonlar yüklenen Eskişehir Cer Atölyesinin şehrin kimliği ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde belirgin etkileri bulunmaktadır. Adı geçen tesisler başta olmak üzere şehirde varlık gösteren atölye ve fabrikalarda çalışmak amacıyla özellikle yakın çevreden şehre yoğun göçlere yaşanmıştır. Yoğun göçlerle artan nüfus için yeni mahalleler kurulmuş ve özellikle çalışanlar için devlet destekli yada özel teşebbüslerle çok sayıda sosyal konut inşa edilmiştir. Tezin çalışma alanı olarak seçilen bölge, konumundan dolayı özellikle Kılıçoğlu Kiremit Fabrikasında çalışanların tercih ettiği bölgeler arasında bulunmaktadır. Ayrıca bu dönemin önemli gelişmelerinden sayılan Kalabak Suyunun şehre getirilmesi, günümüzde devam etmekte olan bir geleneğin (suyun sucudan alınması) başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Ertin, 1994: 22-37).

1950-1960 Dönemi: Türkiye genelindeki bir çok kente oranla gelişmiş ve çok fonksiyonlu bir şehir olarak tanımlanan Eskişehir'in bu dönemde de artarak devam eden hızlı bir kentleşme sürecinde olduğu görülmektedir. 1950-51 yılında Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan vb. yerlerden şehre gelen 23.000 dolaylarında göçmen; şehrin fiziksel, ekonomik ve sosyal anlamda değişmesine sebep olduğu bilinmektedir (Albek, 1991: 210). Eskişehir Basma Fabrikasının kurulması gibi eklenen pek çok sanayi tesisi ve banka gibi kuruluşların inşasının yanı sıra özellikle sel felaketi sebebiyle konutlarını kaybedenler ve fabrikada çalışanlar için çok sayıda sosyal konut da inşa edilmiştir (Ertin, 1994: 37-55). Ayrıca sayıları şimdiye kıyasla oldukça az olan apartman türü konutlarda bu dönemde ortaya çıkmaya başlamışlardır.

1960-1980 Dönemi: Bu dönemde yine kentleşmenin artarak devam ettiği görülmektedir. Bir önceki dönemde konut bölgeleri arasında görülen boşluklar bu dönemde dolmakta ve şehir hızla gelişmektedir. Apartman türü konutların yapımı önceki döneme kıyasla artarken, şehrin sıklıkla yaşadığı seylap (sel felaketi) sürekli yenilenen konut yapımlarını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca bu dönemde Eskişehir'e kentsel anlamda yeni bir fonksiyon kazandıran ve ilerleyen dönemlerde fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan şehrin şekillenmesinde büyük etkiye sahip olacak İktisadi Ticari İlimler Akademisi (İTİA) şehir merkezindeki geçici yerinden günümüzdeki konumu olan Yunusemre Kampüsü'nün bulunduğu bölgeye taşınmıştır (Ertin, 1994: 55-75).

1980-Sonrası: Bu dönemde kent mekansal anlamda genişlemeye devam ederken diğer dönemlere nispeten daha az bir yayılma söz konusu olmaktadır. Bunun başlıca sebepleri arasında kentin özellikle merkezinde hızla meydana gelen dikeyde yükselme yani apartmanlaşmanın artması olarak gösterilebilir. Ertin (1994S: 83) çalışmasında nüfus artışının yüksek olmamasına rağmen kentteki konut yapılaşmasının oldukça geniş bir ölçekte oluşunu; toplu konut ve kredilendirme konusunda çıkarılan yeni yasalar ile kooperatif türündeki yapıların sayısındaki artışın yanı sıra halkın istemine dayandırmaktadır. Böylece mevcutta bulunan 2-3-4 katlı konutlar yıkılarak yerlerine 7-8 katlı konutların yapıldığı bir süreci başladığı ve günümüzde de devam ettiği görülmektedir.

## 2. BAHÇELİEVLER BÖLGESİNİN TARİHİ

Bahçelievler Bölgesi, Cumhuriyetin ilanında sonra kurulan ve günümüzde Anadolu Üniversitesi Yunussemre kampüsü ile çarşı eğlence mekanları arasında kalan bir bölgedir. Bölge sakinleri; ilk kurulduğu dönemde özellikle yakınlarında bulunan kiremit ve un fabrikalarında çalışan alt orta olarak tanımlanabilecek işçiler ve ailelerinden oluşmaktadır. Sonraları şehrin gelişmesi ve üniversitenin büyümesi ile öğrencilerin yoğun olarak tercih ettikleri bir bölge niteliği kazanmaktadır.

### 2.1. 1950 Seylabı

Eskişehir tarihi süreçte pek çok kez sel felaketiyle karşılaşmıştır. Özellikle bazıları şehrin tarihine damga vuracak hatta günümüzde mevcut olan bir caddeye (Seylap Caddesi) adını verecek kadar etkili olmuştur. Bunlardan biri ve tez konusu açısından önemli olanı ise 1950 yılında yaşanmış olan seylaptır. Porsuk yatağının taşması sonucu kentin orta ve kuzeyinde genellikle göçmenlerin bulunduğu mahallelerdeki kerpiç konutların temellerinin erimesi sonucu pek çok ev oturulamayacak şekilde zarar görmüştür. (Tunçbilek, 1952: 179). Görsel 36'da, Türkiye Ziraî Donatım Kurumu tarafından 1952 yılında çıkarılan ve Eskişehir ile ilgili önemli olayların derlemesini yapan Eskişehir Klavuzu isimli kitapta 1950'de yaşanan seylabın fotoğrafı bulunmaktadır (Türkiye Ziraî Donatım Kurumu [TZE], 1952: 81).



*Görsel 36. 1950'de Eskişehir'de Yaşanan Sel Felaketi*

**Kaynak:** *Eskişehir Klavuzu, 1952: 81*

Havadan çekilmiş bu fotoğrafta görülen büyük yapı hal binasıdır (günümüzde Haller Gençlik Merkezi) ve arkasında uzanan bölge ise Bağlar mahallesinin konutlarıdır. Aynı kaynaktan elde edilen diğer fotoğraflarda da (Görsel 37, 38, 39) seylabın yaşantı üzerindeki etkileri görülmektedir.



*Görsel 37, 38, 39. 1950 Seylabının Etkileri*

**Kaynak:** *Eskişehir Klavuzu, 1952: 82-83*

Sel felaketiyle konutları oturulamayacak kadar zarar gören aileler için bahçeler içinde "Seylap Evleri" yaptırılmıştır. Yapımları 1952'de tamamlanan bu evler istasyonun kuzeybatısında demiryolunun kuzeyinde yer alan Sarısu Mahallesi'nin kurulmasına neden olmuştur. Bahçeler içerisinde ikiz evler halinde inşa edilerek kullanıcılarına düşük fiyat ve uzun vadeli taksitler karşılığında verilen bu evlerin bulunduğu bölge daha sonra Bahçelievler Mahallesi olarak adlandırılacaktır (Görsel 40).



*Görsel 40. Seylaptan Eskişehir'de meydana getirilen yeni mahalleden bir görünüş*

**Kaynak:** *Eskişehir Klavuzu*, 1952: 85

Seylabın ardından oluşturulan mahalle; ızgara sisteminde yan yana dizilmiş ikiz tek katlı ve bahçeli konutlar olarak inşa edilmiştir. Bu konutlarda ikamet edenler ise ekonomik düzeyi alt-orta olarak tanımlanan ve genellikle Kılıçoğlu Kiremit Fabrikasında çalışanlardan oluşmaktadır. Mahallenin kurulduğu bölgenin o dönemde şehrin kıyısında kaldığı ve etrafının kum ve çakıl ocakları ile çevrili olduğu görülmektedir (Şekil 17). Şekil 17'de görülen haritada; Gaye Ertin'in 1923-50 arası dönemde Eskişehir'de mekansal kullanımı incelediği *Eskişehir'de Yerleşmenin Evrimi* adlı kitabından edinilerek üzerinde Seylap evlerinden oluşan Sarısu Mahallesinin kurulduğu bölge yuvarlak içerisinde gösterilmektedir. Bu bölge zaman içerisinde; artan nüfus ve çevresine eklenen yeni mahalle ve bölgeler ile birlikte şehrin iç kısımlarında sayılmaya başlamış günümüzde ise şehrin oldukça merkezi bir konumunda bulunmaktadır. Şekil 18'de görülen harita ise aynı eserden edinilip üzerinde Bahçelievler Mahallesinin yuvarlak içerisinde gösterildiği 1960-80 arasını göstermektedir.



Şekil 17. 1923-50 Arası Dönemin Mekansal Oluşumunu Gösteren Haritada Seylap Evlerinin Yeri

**Kaynak:** Eskişehir'de Yerleşmenin Evrimi kitabından edinilerek uyarlanmıştır.



Şekil 18. 1960-80 Arası Dönem ve Seylap Evlerinin Yeri

**Kaynak:** Eskişehir'de Yerleşmenin Evrimi kitabından edinilerek uyarlanmıştır.

Yapılan alan çalışması ile elde edilen verilere göre bölgede inşa edilen apartmanların neredeyse tamamı 2000 sonrasına aittir. Buna göre bu bölgenin 2000'li yıllara kadar fiziksel anlamda neredeyse hiç değişmediği düşünülmektedir. 2000'li yıllardan başlayarak günümüze kadar süregelen fiziksel ve sosyal anlamda değişimlerin en temel sebepleri arasında; 1965 yılında bölgenin çok yakınında konumlanan Anadolu Üniversitesinin Yunusemre Kampüsü gösterilmektedir.

## 2.2. 1965 Anadolu Üniversitesi'nin Kuruluşu

1950 yılında 3 öğretim üyesi ve 367 öğrencisi ile gece öğrenimi yapmaya başlayan Yüksek İktisat Okulu, 1959 yılında çıkarılan 7334 sayılı kanunla bilimsel özerklik kazanarak İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ne dönüşmüştür. 1967-68 öğretim yılında, kentin kuzeyinde yer alan (Topçular Mevkii) askeri sahaya (atış alanı) Yunusemre Kampüsü olarak taşınmıştır (Şekil 17). Şekil 17'deki 1923-50 yılları arasını gösterir haritada Anadolu Üniversitesi Yunusemre Kampüsünün kurulacağı bölge ve Seylap evlerinin inşa edildiği Sarısu Mahallesi (Bahçelievler) işaretlenmiştir.

1979-80 öğretim yılında ise İktisadi Ticari İlimler Akademisi YÖK yarası ile Anadolu Üniversitesi'ne dönüşerek bölgenin önemli eğitim merkezlerinden biri haline gelmiştir (Görsel 41).



Görsel 41. Eskişehir İktisadi İdari İlimler Akademisi, 1967

Kaynak:

Eskişehir, Anadolu Üniversitesi'nin kurulmasıyla eğitim alanında önemli bir ilerlemeye adım atarken aynı zamanda da şehrin zamanla öğrenci kenti imajına bürünerek fiziksel çevresinde ve toplumsal yapısında önemli değişimler yaşandığı gözlemlenebilen bir kenttir. Alan çalışmasının yürütüldüğü Bahçelievler Mahallesi, Anadolu Üniversitesi'nin burada konumlanması ve giderek büyüyüp öğrenci kapasitesinin artmasıyla konut

ihtiyacının karşılanması için yoğun talep gören bir bölge haline gelmiştir. Bu bölgede oturmak için talepte bulunanları en genel anlamda üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar;

- Çoğunluğu oluşturan ve giderek artan üniversite öğrencileri
- Yalnız yada ev arkadaşıyla yaşayan çalışanlar
- Gelir seviyesi düşük aileler (özellikle yeni evlenen çiftler)

olarak özetlenebilir. Giderek artan talep, bölgedeki yapılaşmalarda yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. 2000 yılında düzenlenen bir imar yönetmeliği ile tek katlı bahçeli evlerin yerinde genellikle bitişik nizam ve dört kata imarlı apartman blokları inşasının önü açılmıştır.

1950 de yaşanan seylapta, evlerini kaybedenlere devlet destekli olarak inşa edilen ve düşük fiyatlarla satılan bahçeli tek katlı evlerin, 1990'lı yıllara kadar bölgede hakim dokuyu oluşturduğu yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak üniversitenin büyümesinin de etkisiyle bölgenin, özellikle 2000'lerden sonra hızlanan apartmanlaşma sürecine girdiği Görsel 42' deki dört adet hava fotoğrafından (2002, 2006, 2010 ve 2015 yıllarına ait) görülmektedir. 2002 yılını gösteren fotoğrafta bahçeleri ile birlikte seyrek bir yapılaşma halinde görülen bölge, 2015 yılını gösteren fotoğrafta yol ağlarının ve genişliklerinin değişmeden bölgenin yoğunlaşarak, kesintisiz uzanan bloklar halinde bir yapıya dönüşmüştür.



2002



2006



2010

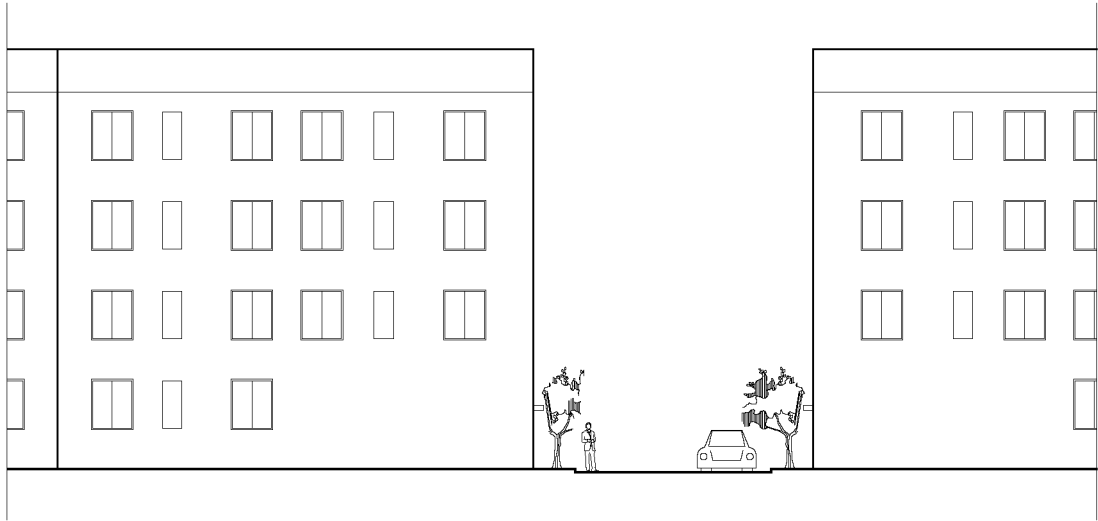
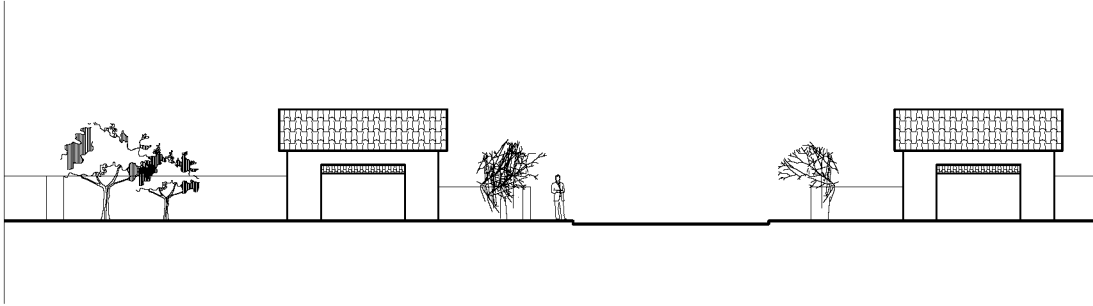


2015

**Görsel 42: Yıllar içinde değişen dokusu ile Bahçelievler Bölgesi**

**Kaynak:** <https://earth.google.com>

Yol genişletme ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmadan tek katlı evler bahçeleri ile birlikte kapladıkları alanlarda dört katlı olarak inşa edilmişlerdir (Şekil 19 ve 20). Şekil 19'da görülen Bahçeli evlerin görüşlerinin canlandırması iken Şekil 20'de görülen Bahçelievlerin yerlerine inşa edilen apartmanların görüşlerinin canlandırmasıdır.



*Şekil 19. ve 20. Bahçeli evlerin görüşlerinin canlandırılması ve Bahçeli evlerin yerine inşa edilen apartmanların canlandırılması*

Ayrıca inşa edilen apartmanların kullanıcı kitlesini çoğunlukla öğrenciler oluşturduğu için üretilen konutlar da her açıdan minimum standartları karşılayacak şekildedir. Bölgenin farklı sokaklarını gösteren fotoğraflar Görsel 43 ve 44 'te görülmektedir.



*Görsel 43 ve 44. Bahçelievler Bölgesinin farklı sokaklarını gösteren fotoğraflar*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

### 2.3. Günümüzde Bölgenin Durumu

Günümüzde, 1950'lerden bu yana bölgede varlıklarını sürdüren ve sayıları oldukça azalmış olan bahçeli evlerin yıkılarak yerlerine dört katlı apartmanların yapıldığı bir süreç yaşanmaktadır (Görsel 45. 46.).



*Görsel 45. 46. Bölgenin Güncel Durumunda Bahçeli evlerin yıkılarak yerlerine apartmanların yapıldığı süreci gösteren fotoğraflar*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Çoğunlukla kullanışsız ve küçük metrekarelerde yapılan ve “1+0, 1+1 Apart” şeklinde pazarlanan dairelerden oluşan apartmanlar, eski bahçeli evlerin bahçeleriyle beraber

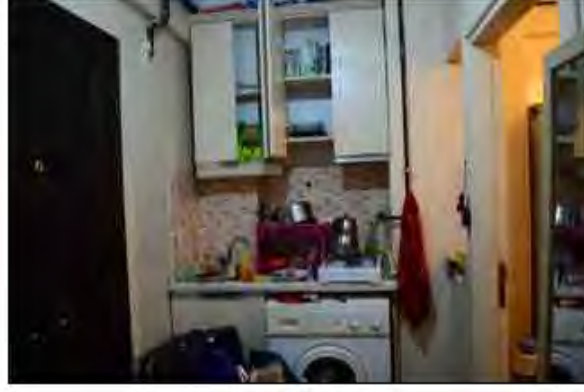
kapladıkları alana inşa edilmektedir. 2011-12 yılları arasında altı aylık bir süreçte deneyimlenen bu bölge evlerinden birinin fotoğrafları Görsel 47, 48 ve 49'de görülmektedir.



*Görsel 47. Bahçelievler Bölgesinde 1+1 olarak kiralanmış bir apartın oturma yada uyuma için kullanılan bir odası*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

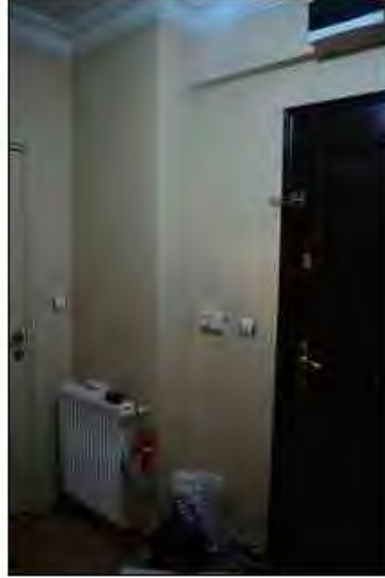
Görsel 47'deki yaşama mekanının karşılıklı oturmaya neredeyse hiç imkan vermeyen bir iç hacme sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca yaşama mekanının içerisinde konumlanan kombi insan hayatının da tehlikeye atıldığı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Maslow'un gereksinimler hiyerarşisinde yer alan maddeler ve bu maddelerin önceki bölümlerde anlatılan açılımları da düşünülmesi gereken konulardır.



*Görsel 48. Bahçelievler Bölgesinde 1+1 olarak kiralanan bir apartın giriş holü ve mutfak olarak kullanılan alanı*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 48’de görülen ise Görsel 47’da görülen dairenin giriş holüdür. Sol tarafta koyu renkli olan daire kapısı sağ tarafta görülen kapı ise Görsel 47’deki odanın giriş kapısıdır. Karşı tarafta yaklaşık bir metrelik bir genişliğe sahip olarak görülen tezgah mutfak tezgahıdır ve tüm mutfak işlerinin yapılması beklenen yerdir ayrıca iki alt dolaptan birinde mecburi olarak konumlandırılan çamaşır makinası da zaten az olan depolamayı daha da azaltan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.



*Görsel 49. Bahçelievler Bölgesinde 1+1 olarak kiralanan bir apartın giriş holü*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Görsel 49'de ise aynı dairenin giriş holü farklı bir açıdan görülmektedir. Daire kapısının hemen yanında kalan boşluk genellikle ayakkabıların depolanması için kullanılmaktadır. Bu kullanımda ise mutfak işlerinin yapıldığı yerin oldukça yakınında ayakkabıların depolanması hijyenik olduğu kadar psikolojik boyutlarda sorunlara yol açmaktadır. Bahsedilen bu örnek Şimşek Sokak üzerinde bir daire olup benzerleri de aynı bölge içerisinde çoğunluğu oluşturmaktadır.

Ayrıca, Anadolu Üniversitesi'nin Yunussemre Kampüsünde bulunan bölümlerden birinde öğrenim görmek amacıyla Eskişehir'e gelecek olan öğrenciler, kalacak yer bulma konusunda genellikle internete başvurumaktadırlar (Şekil 21). Şekil 21'te görülen metrekareler Görsel 47, 48 ve 49 daki evin benzerleri şeklinde planlamaya sahiptirler.

		m <sup>2</sup>				
Daire	fiatı uygun 1+1	35	1+1	325 TL	17 Haziran 2015	Eskişehir Tepebaşı
Daire	ESPAK 2 dk ÜNİVERSİTEYE 5 dk HEYŞEYDAHİL B A Y A N A P A R T	32	Stüdyo (1+0)	349 TL	06 Ağustos 2013	Eskişehir Tepebaşı
Daire	HER TÜRLÜ İMKANI BULUNAN BAYAN APARTTA KİRALIK DAİRELER	40	Stüdyo (1+0)	350 TL	11 Haziran 2015	Eskişehir Tepebaşı
Daire	1+1 ANADOLU ÜNİT. YAKINDA ASANSÖRLÜ BALKONLU	45	1+1	350 TL	30 Haziran 2015	Eskişehir Tepebaşı

Şekil 21'te görülen internet sayfasında, bölgede kiralanılan konutların metrekareleri ve fiyatları görülmektedir.

Kaynak: www.sahibinden.com

### 3. BÖLGEDE SEÇİLEN APARTMAN GİRİŞLERİNİN KONUT-KULLANICI ETKİLEŞİMİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Konut girişini şekillendiren ve onu kullanan insanın gereksinimleri üzerinden kurgulanan kavramsal temel, bir alan çalışmasıyla değerlendirilmiştir. Çalışma alanı olarak; Eskişehir Bahçelievler bölgesi belirlenerek bu bölgede daha genel bir alan çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada bölgenin sokaklarında fotoğraf ve video çekimleri yapılmış, bölge sakinleri ile görüşmeler ve belediyeden temin edilen mevcut durum haritaları ile Eskişehir ile ilgili kaynaklardan elde edilen ve çeşitli dönemleri gösteren haritalar üzerinden güncel durum değerlendirilmiştir.

Daha sonra tezin konusu olan apartman girişlerinin konut-kullanıcı etkileşiminde değerlendirilmesinin detaylı bir şekilde yapılabilmesi için Bahçelievler Bölgesi genelinden Şimşek Sokak özeline inilmiştir. Detaylı çalışma amacıyla Şimşek Sokağın seçilmesinin nedenleri ise;

- Fiziksel çevre ve sosyal yapı anlamında Bahçelievler Bölgesinin en genel anlamda iki kısımdan oluşmasıdır. Bunlar; apartmanların çoğunlukta olduğu (kampüse daha yakın bölge) ve tek katlı evlerin çoğunlukta olduğu bölgedir. Şimşek Sokak ise bu iki kısmın kesişim noktasında bulunmaktadır
- Şimşek Sokak üzerinde bulunan ve incelemeye alınan apartmanların girişleri; konum, şekil ve çevreyle kurdukları ilişkiler üzerinden farklılıklar göstermektedir şeklinde özetlenebilir.

### 3.1. Bahçelievler Bölgesi Genelinde Yapılan Alan Çalışması

Bahçelievler Bölgesinde yapılan alan çalışması; yılın farklı zamanlarında yapılan yerinde gözlemler, video çekimleri, fotoğraf çekimleri ve bölge sakinleri ile görüşmeleri kapsamaktadır. Belediyeden alınan ve 1984 yılına ait bir mevcut durum haritası (Şekil 22) ile 2004 yılına ait mevcut durum haritası üzerinden bölgenin eski dokusu ve güncel durumu değerlendirilmiştir. Ayrıca bölgenin eski durumunu gösteren fotoğraf ve bilgiler oldukça kısıtlıdır. Bölgenin yeni (cumhuriyet sonrası kurulan) bir yerleşim yeri olması ve özellikle Odunpazarı gibi tarihi derinliğe sahip bir bölgenin daha ilgi çekici bir yapı sergilemesi bu bölgenin fotoğraflanarak kayıt altına alınmasında nispeten arka planda kalmasına yol açtığı düşünülmektedir.



*Şekil 22: Belediyeden Elde Edilen 1984 yılı Mevcut Durum Haritası Üzerinden Kalan Bahçeli Konutların İşaretlenmesi*

**Kaynak:** Tepebaşı Belediyesi Arşivinden

Bölgede görülen bu değişimin aslında Türkiye'deki pek çok şehir için de benzer şekilde olduğu söylenebilir. Alan çalışması sürecinde çekilmiş fotoğraflar da günümüzde devam eden bu değişim sürecini belgelemektedir (Görsel 50 ve 51).



*Görsel 50 ve 51: Alan çalışması sürecinde çekilen fotoğraflar*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Alan çalışması sırasında bölge sakinleriyle görüşmeler yapılarak Bahçelievler Bölgesinin tarihi süreçte yaşadığı değişimler görgü tanıklarının ifadeleriyle anlaşılmaya çalışılmıştır. Bahçelievlerin eski sakinlerinden sayılabilecek bir ailenin evinin bahçe kapısı Görsel 51’de evin giriş kapısı ise Görsel 52’de görülmektedir.



*Görsel 51. Bahçelievler Bölgesinde Bir Tek Katlı Bahçeli Konutun Bahçe Kapısı*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi



*Görsel 52: Bahçelievler Bölgesinde Bir Tek Katlı Bahçeli Konutun Bahçe Kapısından Evin Girişinin Görünüşü*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Bahçelievlerin eski sakinleri olarak bu konutlar hemen yanlarında inşa edilen apartmanların gölgesinde yaşamlarını sürdürürlerken, gün geçtikçe sayıları azalmaktadır. Bahçelievlerin sayıları giderek azalan tek katlı bahçeli konutları, tez konusu bağlamında yani konut-kullanıcı etkileşimi bağlamında değerlendirildiğinde ise karşımıza ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Değerlendirmeye geçmeden önce Heidegger'in "İnsan ve Mekan" (Mensch und Raum) adlı konferansta mimarlara yaptığı *İnşa Etmek, Yerleşmek, Düşünmek (Bauen Wohnen Denken)* başlıklı konuşmasından bir alıntının hatırlatılması gerekmektedir. Günümüz konutu "iyi planlanmış, kolay ulaşılabilen, oldukça ucuz, hava ve güneşi iyi alıyor olsa bile içerisinde 'yer'leşebilmenin garantisini verebilir mi? (Heidegger, 1993: 348)". Bu soru, modern mimarlık dönemi öncüllerinden Le Corbusier'nin "konutu içinde yaşanacak bir makina" olarak gören ve bir evde oturmayı "yalnızca kullanım" bağlantısına indirgeyen yaklaşımın bir eleştirisi olarak ele alınarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında Bahçelievler Bölgesi tek katlı bahçeli konutlarının girişleri, hemen yanlarında yükselen apartmanların girişlerinden belirgin farklarla ayrıldıkları görülmektedir (Görsel 53 ve 54).



*Görsel 53. Bahçeli tek katlı bir evin girişi*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi



*Görsel 54. Apartman girişi*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Heidegger; insan sezgilerinin şiirle öne çıkabileceğini ve ancak bu şekilde 'yer'leşebileceğimizi savunmaktadır. Şiiri yada şiirselliği anlamak ve bu doğrultuda mekanları tasarlamak, insana varoluşsal bir dayanak oluşturmak için gerekli görülmektedir. Bir apartmanın giriş mekanı, yalnızca varolması gerekliliği ve yasal sınırlılıklar üzerinden düşünülmesi, kullanıcılarla olan ilişkilerinin düşünülmemesi ve

belkide en önemlisi bir bütünün parçası olduğunun gözden kaçırılması günümüzün çoğu toplumsal sorunlarının kaynağını teşkil ettiği düşünülmektedir.

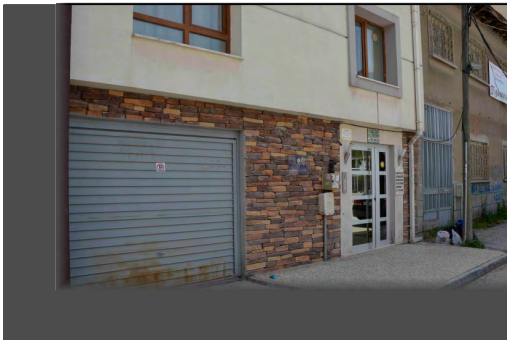
Bahçelievler Bölgesinde bulunan iki farklı konut tipi (apartman ve bahçeli ev) birbirinden farklı boyutsal, biçimsel ve oransal özellikler göstermektedir. Bahçeli evlerde giriş; bahçe kapısından girilerek yanda bulunan ev girişine evin yanından geçilerek ulaşılır. Burada boyutlar ve oran tek katlı bir ev olduğu ve bahçe ile desteklendiği için insan ölçeğine oldukça yakındır (Görsel 55) .



*Görsel 55. Bahçeli tek katlı evde giriş boyutları*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Apartmentlar ise boyutsal, biçimsel ve oransal olarak ele alınışları açısından oldukça farklı özellikler göstermektedir. İncelenen apartmanların çoğunda yasal olarak belirlenmiş minimum boyutların tasarımda öncelikli olarak kabul edildiği görülmüştür (Görsel 56 ve 57).



*Görsel 56 ve 57. Apartmanların Giriş Boyutları ve Oranları*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

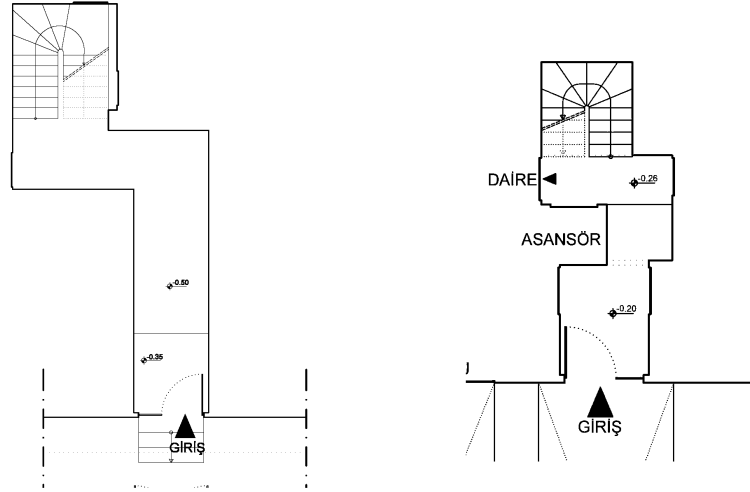
Maslow hiyerarşisinin en alt basamaklarında yer alan fizyolojik gereksinimler ve güvenlik gereksinimleri biyolojik bir varlık olarak insanın en temel gereksinimlerindedir. Yapılı çevre bu temel gereksinimleri barındırabilmeli ve insan burada yaşarken ve bu gereksinimlerini karşılarken güven içerisinde olduğuna emin olmalı, kaygı veya korku hissetmemelidir.

İnsanın fizyolojisi ile ilgili olarak kişiye, zamana ve yeterliliklere bağlı olarak değişen boyutsal gereksinimlerin alan çalışmasının yapıldığı bölgedeki tek katlı bahçeli konutlarda ve şimşek sokak apartmanlarında karşılanması durumu değerlendirilmektedir. Buna göre; tek katlı bahçeli konutlarda sokak-bahçe-ev arasındaki geçişlerde kot farkının bulunmayışı, bahçe kapısından eve ulaşılan yolun dolaysız oluşu, bahçe içinden geçip eve ulaşan yolun ve bahçe kapısının boyutlarından kaynaklı kullanım kolaylığı yaşa ve yeterliliklere bağlı değişebilen boyutsal gereksinimlerin karşılanabildiğini göstermektedir (Görsel 58). Bu durumun aksine Şimşek Sokak'ta incelenen apartmanların büyük çoğunluğunda bina girişinde bulunan yüksek veya alçak kot farkları ve rampanın bulunmayışı (Görsel 59), dairelere ulaşmak için kullanılan koridorların çok dönüşlü (labirentvari) oluşu (Şekil 23 ve 24), asansör bulunmayışı toplu kullanılan bu mekanlarda boyutsal gereksinimlerin karşılanamadığını göstermektedir.



*Görsel 58 ve 59. Fizyolojik gereksinimlerden boyutsal gereksinimlerin çalışma alanında değerlendirilmesi. Tek katlı bahçeli konut ve Şimşek Sokak apartmanlarından örnek*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi



Şekil 23 ve 24: Apartmanlarda koridorların çok dönüşlü olması durumu. Yağmur Apartmanı ve Burcu Apartmanı, Şimşek Sokak

Kamusal-yarı kamusal-özel alanlar arasındaki geçişi tanımlayan giriş mekanlarında önceki bölümlerde değinildiği üzere alansallığın bir fizyolojik gereksinme olarak karşılanması gerekmektedir. Alan çalışmasında incelenen tek katlı bahçeli konutlarda giriş mekanının tanımlayıcılarından olan bahçe alansallık gereksinimini karşılama konusunda iki madde halinde değerlendirilmektedir. Bunlar;

- Açık bir yer olmasına rağmen evin doğal bir parçası ve özel bir alan olarak işlev görerek ekilip dikilen sahiplenilen ve özel yaşantının geçtiği içerisinde oturulup çeşitli mevsimsel aktivitelerin yapılabildiği bir yerdir,
- Misafirlerin karşılandığı ve kabul edildiği dışarıya açılan bir yüz olarak kullanılmaktadır. Ayrıca kamusal alan (sokak) ile keskin bir ayrımı olmadığı için bir bakıma yarı kamusal alan işlevi görebilmektedir,

şeklinde sıralanabilir (Görsel 60). Şimşek Sokak apartmanlarında ise daire kapısı; keskin bir özel-yarı kamusal alan ayrımı yaparak evin doğal bir uzantısı olarak algılanıp kullanılabilen ve dolayısıyla sahiplenilen bir alan oluşturamamaktadır. Ayrıca daire kapılarının birbirlerine göre ve merdiven veya (varsa) asansöre göre konumları da çoğunlukla mahremiyet ve alansallık gereksinimini karşılayamayacak şekilde düzenlendiği görülmektedir (Görsel 61 ve 62)



*Görsel 60. Tek katlı bahçeli konutta bahçenin sosyalleşme ve gündelik işler için kullanımı*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi



*Görsel 61 ve 62. Alansallık gereksiniminin karşılanamaması durumu, Can Apartmanı ve Sıla Apartmanı, Şimşek Sokak*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Ayrıca daire kapılarının birbirlerine göre ve merdiven veya (varsa) asansöre göre konumları da çoğunlukla mahremiyet ve alansallık gereksinimini karşılayamayacak şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bazı apartmanlarda bulunan bahçe düzenlemesi ne amaçla ve nasıl kullanılacağı tanımlanamamış (Görsel 63) alanlar olarak bırakıldığı görülürken bazı örneklerde bahçenin düzenlenişi sosyalleşme ve oturup zaman

geçirerek hava alma amacıyla kullanılabilir. Bu da fizyolojik bir ihtiyaç olarak görülen alansallığın karşılanmasında önemli bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.



*Görsel 63. Kullanım amacı tanımlanamamış apartman bahçesi, Kiler Apartmanı,  
Şimşek Sokak*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

İnsan yaşamı boyunca sürekli değişen özellikler ve davranışlara sahip bir canlıdır. Bu gereksinimlerin karşılanması sırasında daha önceki bölümlerde değinilmiş olan alansallık (territoriality) kavramı öne çıkmaktadır. Alansallık; insanın mevsimlerle, yaşla, gün içerisinde kısaca zamanla değişen aktivitelerinde kullandığı alanlar olarak değerlendirilebilir. Bahçelievler bölgesinin bahçeli tek katlı evleri açık, yarı açık ve kapalı alanları içerisinde yaşayanlara alansallık sağlayarak fizyolojik açıdan gereksinimlerini karşılamaktadır.

Fiziksel çevrenin görme, duyma ve dokunma duyuları öncelikli olarak sağlıklı bir şekilde algılanması ve kullanılması insanın fizyolojik bir gereksinimi olarak düşünülmektedir. Alan çalışmasının yapıldığı bölgedeki tek katlı bahçeli konutlarda sokak-bahçe-ev ilişkisini kuran giriş mekanında doğal aydınlatmanın varlığı ve yapay aydınlatma ile desteklenişi görme gereksiniminin karşılanmasına oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Demirden yapılmış bahçe kapısının açılıp kapanırken çıkardığı sesler, beton yada taş döşenmiş bahçe yolundan yürüyenlerin çıkardığı ayak sesleri ve bahçedeki ağaç ve bitkilerin rüzgarla çıkardığı sesler vb. mekan duyma gereksiniminin karşılanmasında önemli etkenler olarak görülmektedir. Şimşek Sokak

apartmanları giriş mekanlarında ise doğal aydınlatmaya öncelik veren ya da doğal aydınlatmayı tasarıma katan bir yaklaşım bulunmamaktadır. Yapay aydınlatmaların ise bir iç mimari tasarım ögesi ve mekansal tasarımın bir parçası olarak ele alınmayıp özenli bir seçime tabi tutulmadıklarından bu mekanları loş, sevimsiz ve soğuk mekanlar haline getirmede etkin bir rol oynadıkları görülmektedir (Görsel 64).



*Görsel 64. Loş ve soğuk görünen bir apartman koridoru, İsso Apartmanı, Şimşek Sokak*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

İnsanın nefes alması ile ilgili fizyolojik gereksinimlerden sayılabilecek havalandırma mekansal tasarım yoluyla karşılanabilmektedir. Çalışma alanında incelenen tek katlı bahçeli konutlarda bahçenin varlığı doğal havalandırma sağlamaktadır. Şimşek Sokak apartmanlarının giriş mekanlarında doğal havalandırmanın dikkate alınıp tasarım ögesi olarak değerlendirilmediği görülmektedir. Bu durumun sonucu olarak da koku ve havasızlık problemi incelenen örneklerde gözlenmektedir.

Ayrıca incelenen apartman örneklerinde çöp ve atıkların uzaklaştırılması problemi de bulunmaktadır. Belediyenin düzenlemesi olan 19:00 - 21:00 arası çöplerin bina önlerinde belirlenmiş yerlere (bu belirlenmiş yerler rastlantısal olarak apartman bahçe kapısının yanı, köşe başları veya ağaç dipleri vb. yerlerdir. Çöp konteynerları bulunmamaktadır.) bırakılmasıdır. Bu durum ise ailelere oranla düzenli bir yaşam

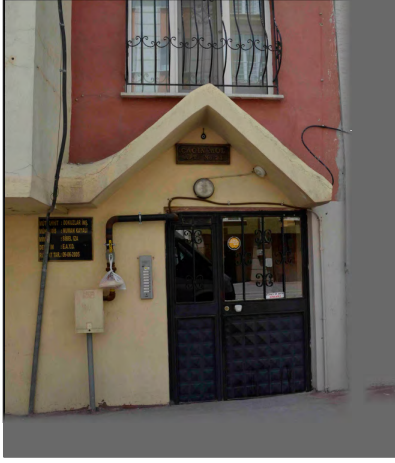
sürmeyen öğrencilerin çoğunluğu oluşturduğu bu bölgede rastgele saatlerde ve rastgele yerlere çöplerin bırakılmasını da beraberinde getirdiği görülmektedir (Görsel 65 ve 66). İnsanın fizyolojik bir gereksinimi olarak değerlendirilen sağlıklı bir çevrede yaşam da bu durumda sağlanamamaktadır.



*Görsel 65 ve 66. Sokakta biriken çöp ve atıklar, Can Apartmanı ve Şimşek Apartmanı, Şimşek Sokak*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

İnsanın korku ve kaygı duymadan yaşamını devam ettirebilmesinin fiziksel çevrede mekan tasarımı yoluyla karşılanması gerekliliğine önceki bölümlerde değinilmektedir. Güvenlik gereksiniminin konuta giriş-çıkışın sağlandığı ve konutun dış dünya ile bağlantı kurduğu nokta olan giriş mekanında karşılanması gerekmektedir. Alan çalışmasının yapıldığı bölgedeki apartmanlarda güvenlik girişlerin anahtar vasıtasıyla açılmasıyla sınırlı kaldığı görülmektedir (Görsel 67 ve 68). Mekan tasarımı yoluyla insanı sarıp güvende hissetmesini sağlayabilecek bir düzenlemeye rastlanmamakta aksine ortak kullanım alanı olan apartman koridorlarının loş ışık, biteviye devam eden soğuk duvar yüzeyleri ve sıra sıra dizilmiş kapılarla oluşturulmuş mekansal kurgusuyla kullanıcılarına evde ve güvende olma hissi veremediği gözlenmektedir.



*Görsel 67 ve 68. Apartman girişlerinde güvenlik gereksiniminin yalnızca anahtar kullanımına indirgenmesi, Özyürek Apartmanı ve Çağın Mol Apartmanı, Şimşek Sokak*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

İnsanın yabancılaşma ve dışlanma hissetmeden yaşayabilmesi olarak tanımlanabilecek aidiyet ve sevgi gereksinimi ile toplumsal anlamda kabul görme ve aranılan bir insan olma anlamındaki saygınlık gereksinimi, Lang (1986S: 106)'ın ifadesi ile yapıllı çevrede sembolik mesajlar üzerinden karşılanmaktadır. Bu sembolik mesajlar; işaretleme, şekil verme yada başka şekillerde kişiselleştirmeler yapılarak uygulanabilmekte ve insanın aidiyet gereksinimini bu yolla karşılamaktadır. Bahçelievler bölgesinin tek katlı konutlarının içerisinde yaşayanlara alansallık sağladıklarından yukarıda bahsedilmektedir. Alansallık sağlayarak ise kişiselleştirmeye imkan tanımaktadır.

Psikolojik ve toplumsal gereksinimlerden sayılabilecek aidiyet, sevgi ve saygınlık gereksinimleri insan yaşamında oldukça önemli bir yere sahiptir. Çalışma alanında incelenen örneklerdeki bahçeli tek katlı konutlarda giriş mekanını tanımlayan bahçe ögesi özel ilgi ve uğraş gerektirirken aynı zamanda da kişiselleştirebilmeye imkan tanımaktadır. Kişiselleştirme yoluyla sahip çıkma ve aidiyet gereksinimini karşılama bu şekilde sağlanmaktadır.



*Görsel 69. Kişiselleştirebilme ile aidiyet gereksiniminin karşılanması. Tek katlı bahçeli konut, Bahçelievler Bölgesi*

**Kaynak:** Kişisel Fotoğraf Arşivi

Şimşek Sokak apartmanlarında ise aidiyet gereksiniminin karşılanabileceği bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Bahçesi bulunan örneklerde de çoğunlukla yasal sınırlarla belirlenmiş bir duvarın içerisinde kalan ve kullanım amacı anlaşılabilen boş ve tanımsız alanlar halindedir. Bu şekilde ele alınan giriş mekanının ise insanın aidiyet gereksinimini karşılayabilmesi oldukça zor görünmektedir.

Kişiselleştirme aynı zamanda; yaratıcılık ve kişisel farklılıkların ortaya koyulabilmesi olan kendini gerçekleştirme gereksiniminin karşılanmasına da imkan tanımaktadır. Yapılı çevre üzerinden kültürel, bireysel ve toplumsal içerikli sembolik mesajlar gönderilmesi ve bir seçme özgürlüğü olarak tanımlanmaktadır (Lang, 1987: 85). Kendini gerçekleştirme gereksiniminin fiziksel çevrede karşılanabilmesi için mekansal tasarımla kullanıcılara bu imkanı tanıyan alanlar kurgulamakla oluşabilmektedir. İncelenen bölgedeki tek katlı bahçeli konutların bahçe ögesi ile kullanıcılarına sunabildiği bu gereksinimin karşılanması durumu Şimşek Sokak apartmanlarında bulunmamaktadır.

## SONUÇ

Maslow'un gereksinimler hiyerarşisi pek çok alanda olduğu gibi tasarım alanında da kabul görmüş bir çalışmadır. Mekan tasarımcılarının bu gereksinimleri değerlendirme ve tasarımla özdeşleştirme açısından dikkatli davranmaları gerekmektedir. Bunun olabilmesi için konut ve kullanıcısının bir bütün olduğu ve bunun da daha üst bir bütünün parçası olduğunun hatırlanması önemlidir.

"Apartman Girişlerinin Konut-Kullanıcı Etkileşiminde Değerlendirilmesi ve Eskişehir Bahçelievler Örneği" isimli tez çalışması konut-kullanıcı etkileşimine ve konutun bütün içerisindeki varlığının önemine vurgu getirmek amacıyla taşımaktadır. Temelde insan gereksinimlerini barındıran ve gereksinimleri karşılamak üzere tasarlanan konutun içerisinde bulunduğu bütünle ilişki kurduğu nokta giriş mekanıdır. Bu mekanın ele alınışı araştırma kapsamında konut-kullanıcı etkileşiminde apartman girişleri üzerinden değerlendirilmektedir. Buradan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlar maddeler halinde sıralanmaktadır.

1. Fizyoloji ve güvenlik ile ilgili gereksinimler; insan yaşamının devam ettirilebilmesinde temel gereksinimler olarak kabul edilmekte ve tasarlanan mekanların bu gereksinimleri karşılaması beklenmektedir. Bunlar;
  - Boyutsal gereksinimler: Alan çalışmasında elde edilen verilere göre bölge apartmanları çoğunlukla hukuki olarak belirlenen minimum ölçüleri karşılamaktadır. Ancak; köşe dönüşleri ile kullanılan labirentvari ve çoğunlukla dar koridorlar algılama ve kullanımda zorluklar yaşanmasına sebebiyet vermektedir.
  - Kot farkları arasındaki geçişlerin düzenlenmesi: Kaldırımdan giriş kapısına ulaşmada çoğunlukla yaşlı, engelli ve çocuk arabası kullananlara uygun olmayan çözümler olduğu görülmektedir.
  - Alansal açıdan gereksinimler: Kişiyeye ve zamana bağlı olarak değişen gereksinimleri karşılayamadığı görülmektedir.
  - Aydınlatma ve havalandırma gereksinimleri: Doğal aydınlatma ve havalandırmanın incelenen hiç bir örnekte dikkate alınmadığı görülmektedir.

- Çöp ve atıkların güvenli bir şekilde uzaklaştırılabilmesi: Bu konu ile ilgili belediyenin 19-21 saatleri arası çöpün dışarı bırakılması kuralının dışında başka bir düzenleme bulunmamaktadır.
- Can ve mal güvenliğinin korunması: İncelenen örneklerde giriş kapılarının anahtar ve dairelerden otomatiklerle açılabilmesi dışında bir önlem bulunmamaktadır.

olarak sıralanabilir.

2. Apartman giriş mekanları; sevgi, saygınlık ve aidiyet gereksinimleri olan toplumsal gereksinimleri karşılayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bunlar;

- Yarı kamusal alanlar olarak apartmanda yaşayanların ortak kullanımında olan giriş mekanları; komşulararası sağlıklı iletişim kurabilme ve sosyalleşmeye olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak incelenen apartmanlarda; sosyalleşmeye olanak sağlayacak mekansal düzenlemelere rastlanmamıştır.
- Dairelerin doğal bir uzantısı olarak algılanabilecek alanların oluşturulması, özelden yarı kamusal alana geçişte bir ara mekan oluşturarak aidiyet gereksiniminin karşılanmasında ve komşulararası ilişkilerin güçlenmesine olanak sağladığı yapılan çeşitli araştırmaların sonucunda görülmektedir. Ancak yapılan alan çalışmasında incelenen apartmanlarda böyle düzenlemelerin bulunmadığı görülmektedir.
- Yapılan düzenlemelerle apartmanda yaşayanların ötekileşme, dışlanma ve yabancılaşma hissetmeden yaşayabilmesi ve toplumsal saygınlıklarının korunabilmesi gerekmektedir. Ancak alan çalışmasında incelenen apartmanlarda; merdivenaltı gibi rastgele yerleştirilmiş daire girişleri, özensiz seçilen malzeme ve detayların çözümsüzlüğü yabancılaşma hissinin oluşmasına ve aidiyet gereksiniminin karşılanamamasına sebep olmaktadır.

olarak sıralanabilir.

3. Apartman giriş mekanları; kendini gerçekleştirme gereksinimini karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bunlar;

- Kendini gerçekleştirme gereksinimi, Maslow'un ileri sürdüğü üzere diğer gereksinimlerin karşılanması durumunda insanın kendiliğinden

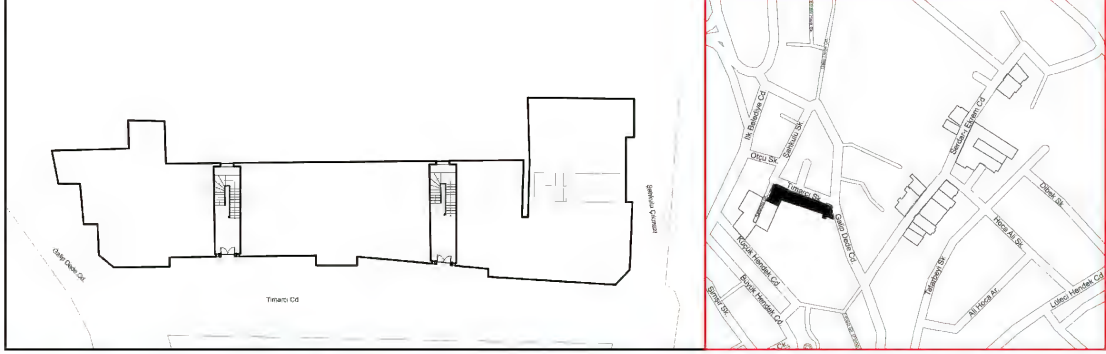
karşılacağı bir gereksinme olarak görülmektedir. Mekanın ise bu gereksinimi karşılayacak bir düzenleme ile ele alınması gerekmektedir. İncelenen apartmanlarda; böyle bir gereksinimin karşılanmasına dair düşünülmüş herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

- Ayrıca, kişisel farklılıkların göz önünde bulundurularak bu farklılıkların ifade edilmesine uygun ortamların hazırlanması gerekmektedir. İncelenen apartmanlarda ise kişisel farklılıkların ifade edilebilmesinde esnek ortamların sağlanamadığı görülmektedir.

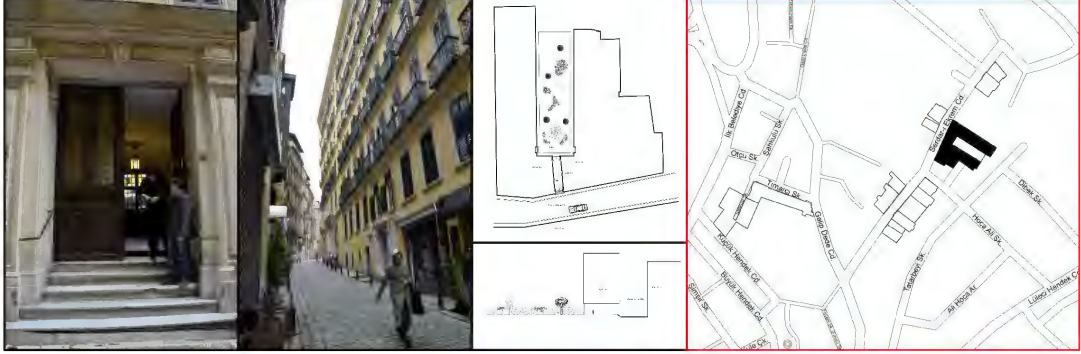
olarak sıralanabilir.

## EKLER

**Ek:1.** Galata Apartmanlarından Barnathan Apartmanı, Tımarcı Sokak No: 5,7,17



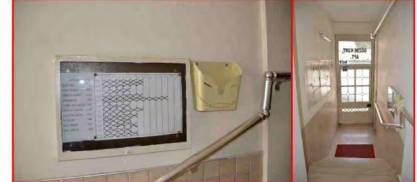
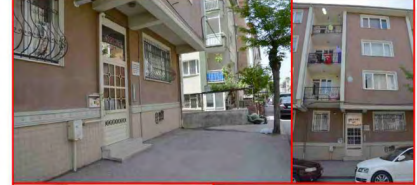
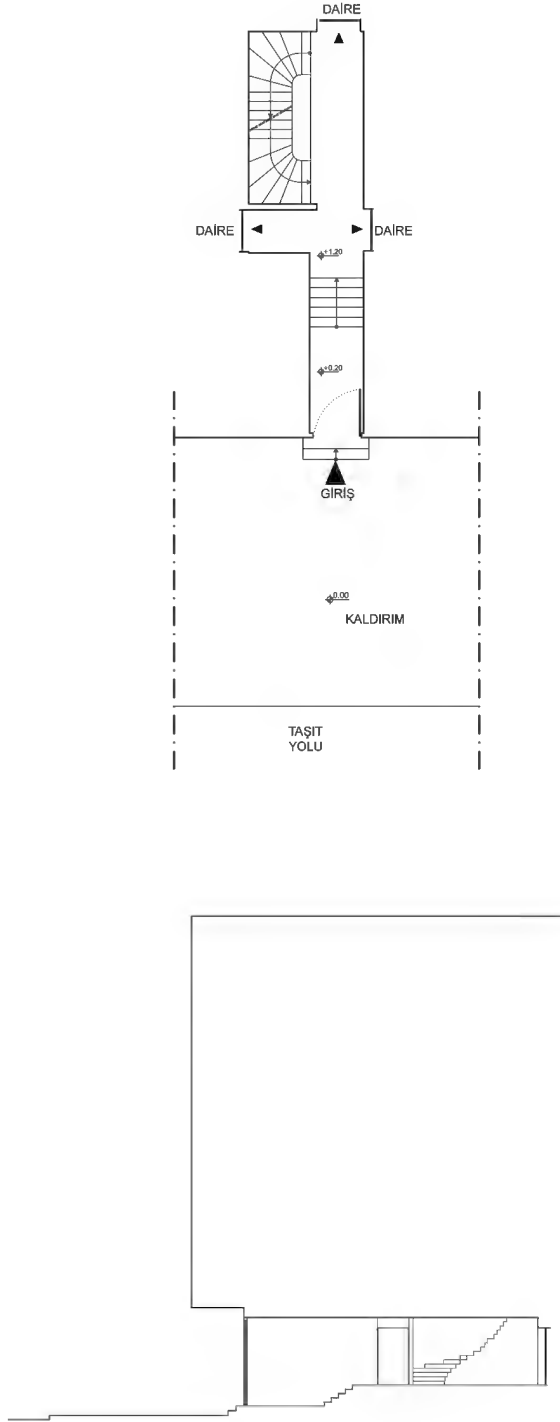
**Ek:2.** Galata Apartmanlarından Doğan Apartmanı, Serdar-ı Ekrem Sokak No: 56



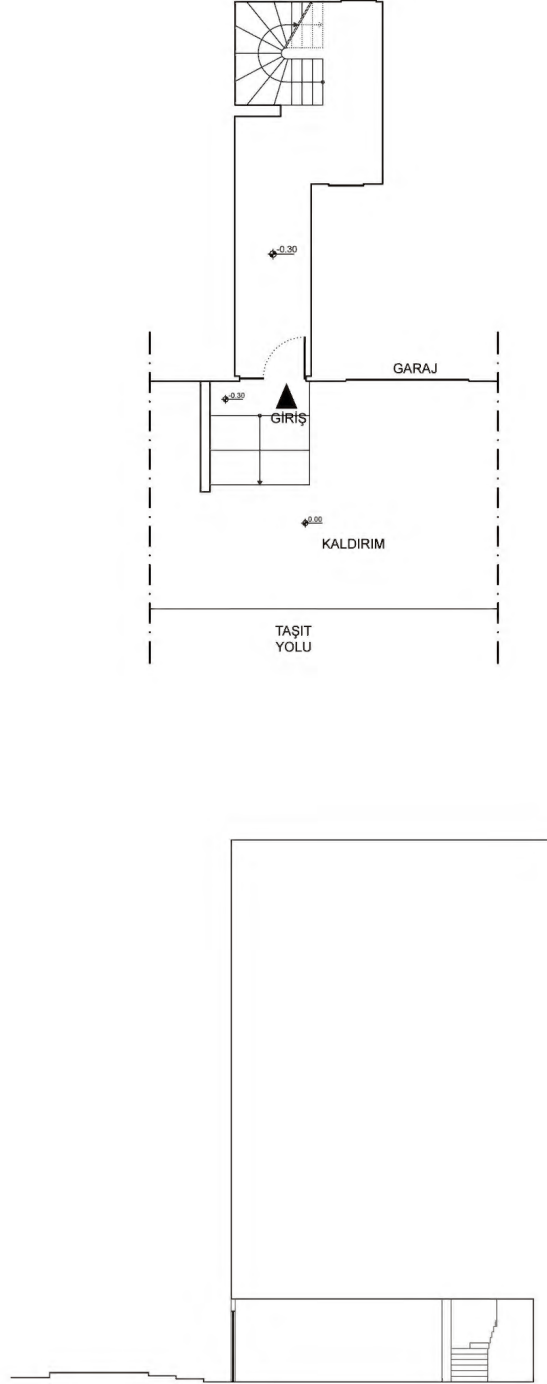
Ek:3. Galata Apartmanlarından Rigo Apartmanları (Salti Pasajı), Şahkulu Sokak No: 52



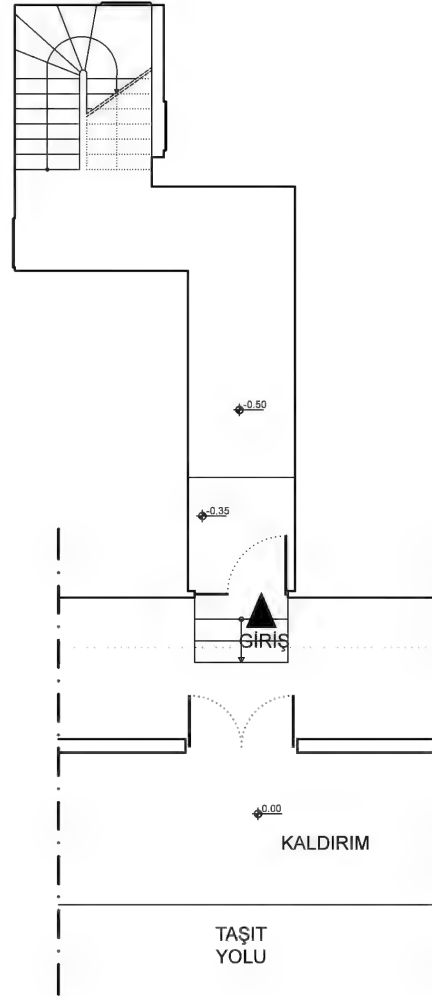
**Ek:4. Şimşek Sokak Apartmanlarından Gözde Kurt Apartmanı, No: 5**



**Ek:5. Şimşek Sokak Apartmanlarından Yürümez Apartmanı, No: 11**

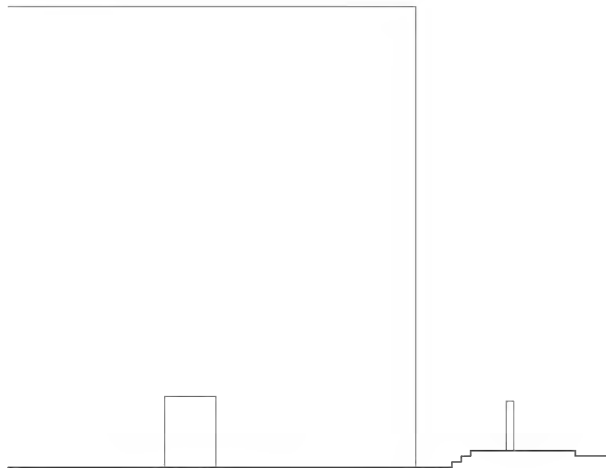
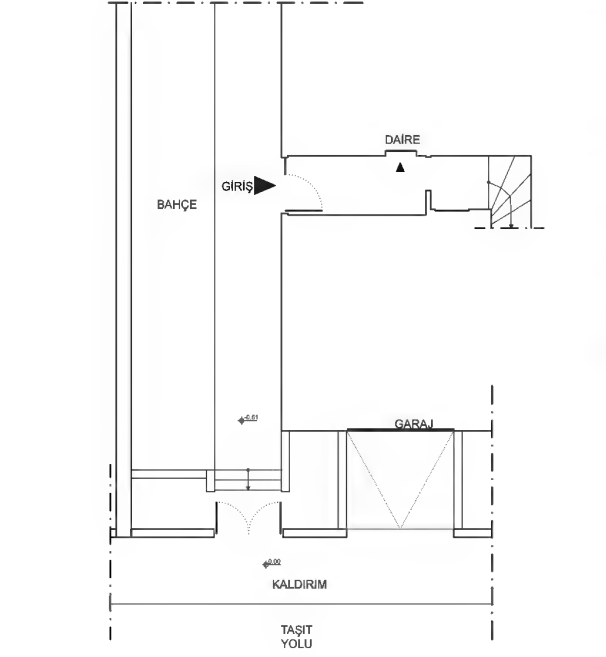


Ek:6. Şimşek Sokak Apartmanlarından Yağmur Apartmanı, No: 13

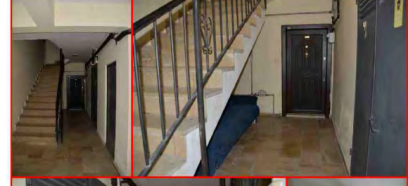
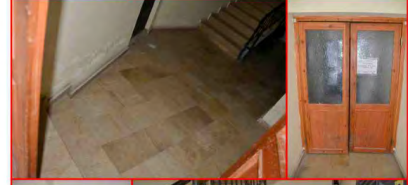
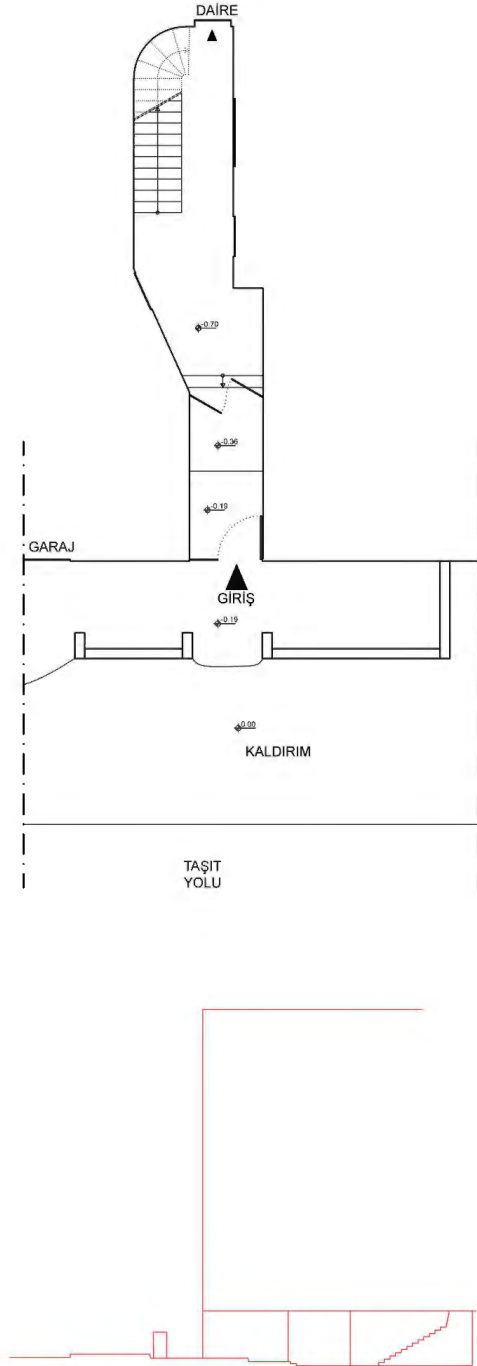




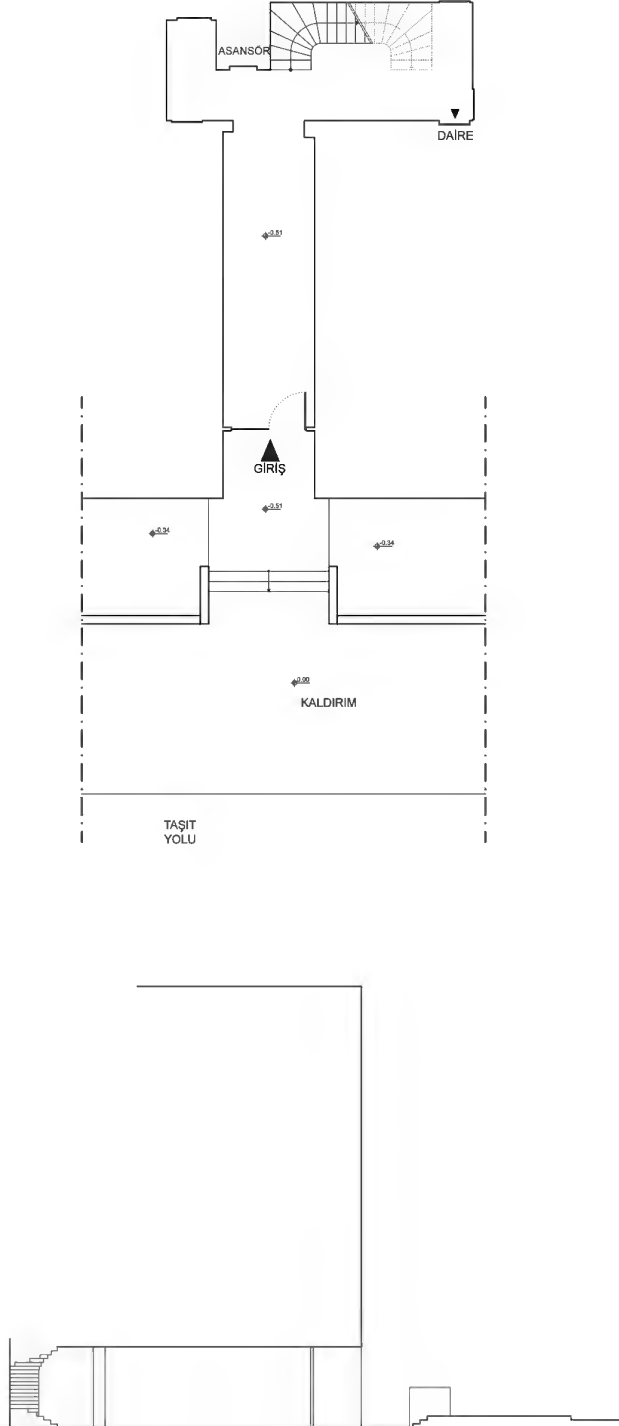
Ek:8. Şimşek Sokak Apartmanlarından Sevim Apartmanı, No: 32



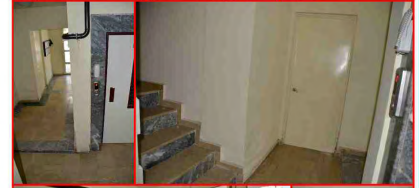
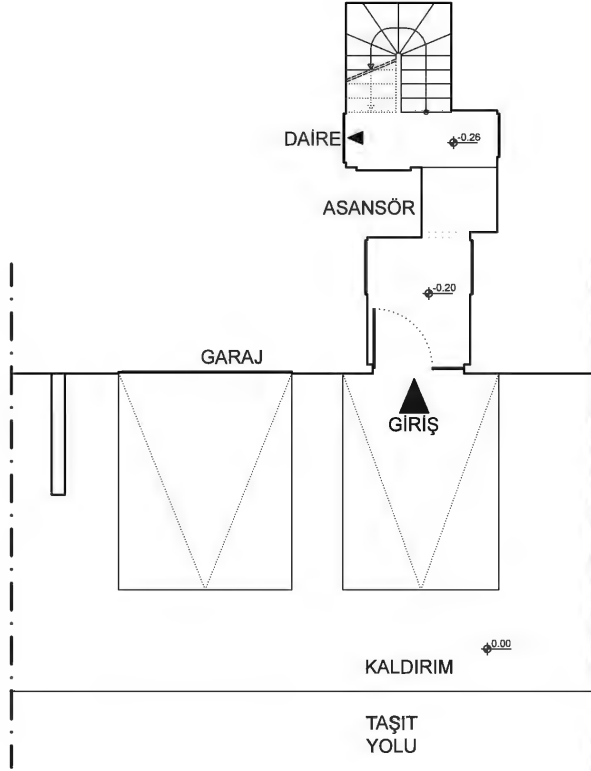
Ek:9. Şimşek Sokak Apartmanlarından Şimşek Apartmanı, No: 43



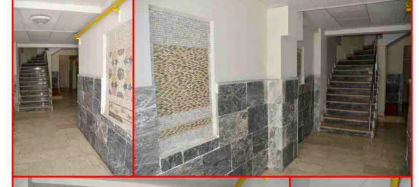
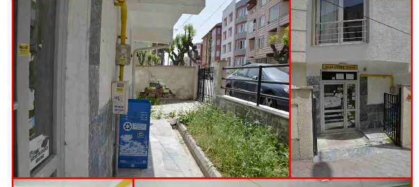
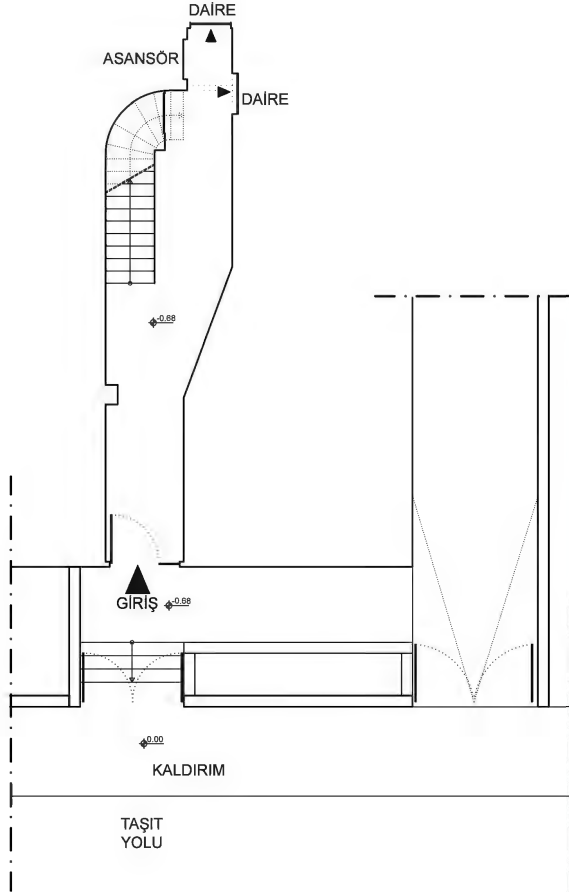
**Ek:10. Şimşek Sokak Apartmanlarından Can Apartmanı, No: 47**



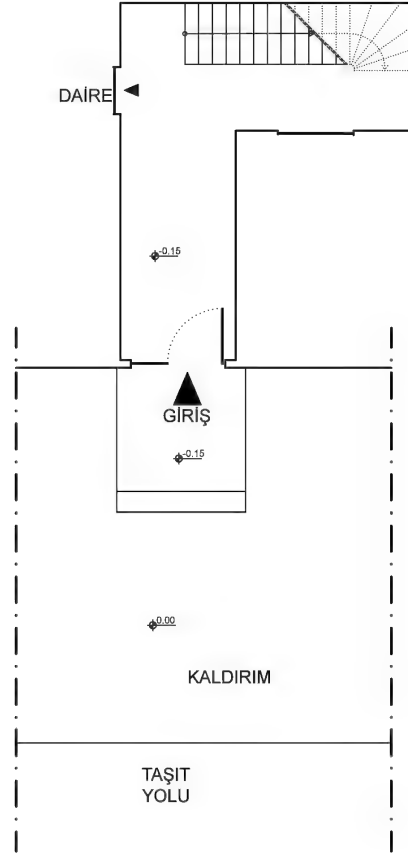
**Ek:11. Şimşek Sokak Apartmanlarından Burcu Apartmanı, No: 59**



Ek:12. Şimşek Sokak Apartmanlarından İsso Apartmanı, No: 60



**Ek:13.** Şimşek Sokak Apartmanlarından Gülsoylar Apartmanı, No: 73



## KAYNAKÇA

- Acar, E. (2004). Anadolu tarihinin erken evrelerinden 'konut çevresi' örnekleri: Çayönü, Catalhöyük, Troia, Priene. *Adadan Odaya: Yaşamdan Yapıya Konut Çevresi*. (Derleyen: D. İncedayı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık, ss. 109-130
- Acar, M, Ş. (2009). Eskişehir: Zaman, Mekan, İnsan. Eskişehir: Eskişehir Ticaret Odası Yayınları
- Albek, S. (1991). Dorylaion'dan Eskişehir'e. Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı.
- Ames, R, T, Hall, D, L. (2004). *Daodejing Making This Life Significant: A Philosophical Translation*. New York: Ballantine Books
- Atasoy, A. (1973). Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu İle Geliştirilmesi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Baskı Atölyesi
- Balkan, E. (1997). Apartman. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi.
- Barilleri, D, Godoli, E. (1997). İstanbul 1900 Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekanları. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları
- Batur, A. (1985). Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık. ss. 1038-1067
- Bayram, Ş. (2004). Kapı/ Giriş Mekanı, Anlamı ve Tasarımı İçin Tipolojik Bir Araştırma 19. Yüzyıl Beyoğlu (Pera) Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi
- Benevolo, L. (1981). Modern Mimarlığın Tarihi. (Çev. A. Tokatlı). İstanbul: Çevre Yayınları
- Biröl, G. (2006). Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. Megaron: Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Yayını. 3-16
- Broadbent, G. (1973). Design in Architecture. London: John Wiley & Sons
- Buğday, A. (1991). Endüstrileşmiş Toplu Konutta Farklı Kullanıcı Gereksinmelerini Karşılıyıcı Çözümler Doğrultusunda Bi Mimari Tasarım Araştırması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Cooper, C. (1974). The House As Symbol of Self. Designing for Human Behavior: Architecture and Behavioral Science. Stroudsburg: Dowden, Hutchinson and Ross. ss. 130-146

- Eldem, S, H. (1988). Türk Evi: Osmanlı Dönemi. İstanbul: Türkiye Anıt çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı
- Ertin, G. (1994). Eskişehir Kentinde Yerleşmenin Evrimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ertürk, Z. (1977). Kullanıcı Konforu Açısından Boyutsal Gereksinmelerin Saptanması İçin Bir Yöntem. Ankara: Bizim Büro Baskı Atölyesi.
- Eskişehir Valiliği. (1938). Cumhuriyetin On Beşinci Yılında Eskişehir. İstanbul.
- Fletcher, B. (1996). A History of Architecture. London: Elsevier
- Gibson, J, J. (1986). The Ecological Approach To Visual Perception. New York: Sub Imprint/Psychology Press.
- Gür, Ş, Ö. (1996). Mekan Örgütlenmesi. Trabzon: Gür Yayıncılık.
- Gür, Ş, Ö. (2000). Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Gür, Ş, Ö. (2005). Doğu Karadeniz Konutu. *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*. (Ed. A. Batur). İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.
- Hall, E, T. (1990). The Hidden Dimension. New York: Anchor Books
- Harvey, D. (1985). The Urbanization of Capital. Oxford: Blackwell.
- Heidegger, M. (1996). Being-in-the-World as Being-with and Being a Self: The They. *Being and Time*. (çev. J. Stambaugh). New York: State University of New York Press ss. 107-118
- Heidegger, M. (1971). Poetically Man Dwells. *Poetry, Language, Thought*. (çev. Albert Hofstadter). New York: Harper & Row, ss. 209-227.
- Hegel, G, W, F. (1991). Hukuk Felsefesinin Prensipleri. (çev. C. Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Hesapçıoğlu, B. (2010). Toplu Konutlarda Kullanıcı İhtiyaçlarına Bağlı Planlama ve Tasarımı Etkileyen Faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi
- Hodder, I. (1999). Çatalhöyük: Orta Anadolu'da 9000 Yıllık Konut ve Yerleşme. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*. (Ed. Y. Sey). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı. ss. 43-48
- Hofstede, G. (1984). The Cultural Relativity of The Quality of Life Concept. *Academy of Management Review*, Cilt: 9, Sayı: 3, 389-398
- İnceoğlu, N. (1977). Bina Programlama Sürecine Analitik Bir Yaklaşım. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.

- İnceoğlu, N. (1982). Mimarlıkta Bina Proglamlama Olgusu. İstanbul: İTÜ Baskı Atölyesi.
- İnceoğlu, N (1990). Mimarlık Bilgisi: Ders Notları. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
- İzgi, U. (1999). *Mimarlıkta Süreç: Kavramlar-İlişkiler*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları
- İzgi, U, Aysel, B, B. (2003). Kapılar: Hafif Bölmeler. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları
- Kenrick, D, T. Giskevicius, V. Neuberg, S, L. Schaller, M. (2010). Renovating The Pyramid of Needs: Contemporary Extensions Built Upon Ancient Foundations. *Perspectives on Psychological Science*. Sayı: 5, 315-319.
- Krier, R. (1992). Elements of Architecture. Architectural Design Profile 49. (Ed. A. C. Papadakis). New York: St Martin's Press
- Kuban, D. (1995). Türk Hayatlı Evi. İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti.
- Kuban, D. (2007). Osmanlı Mimarisi. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kuban, D. (2013). *Lao Tzu Tao Yolu Öğretisi: Tao Te Ching'in Yorumsal Çevirisi*. (2. Baskı). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Lang, J. (1987). Creating Architectural Theory: The Role of Behavioral Sciences in Environmental Design. New York: Van Nostrand Reinhold
- Lynch, K. (1990). The Image of The City. London: The MIT Press.
- Maslow, A, H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, Sayı: 50, 370-396.
- Maslow, A, A. (1963). Different Management Principles at Different Levels in The Motivation Hierarchy. *Eupsychian Management*. Illinois: Richard D. Irwin Inc. and The Dorsey Press. ss. 15-16
- Meiss, P. (1990). Elements of Architecture: From Form To Place. London: Spon Press.
- Nalçakan, M. (2013). Konut Seçimi. *Konut Seçimi ve Düzenlenmesi*. (Ed. M. Nalçakan) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. ss. 2-26
- Nalçakan, M. (1993). Tarihi ve Kültürel Sürekliliğin Fiziksel Çevrede Değişime Yansımaları ve Eskişehir Örneği. Doktora Tezi. İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Newman, O. (1973). Territoriality. Defensible Space Crime:; Prevention Through Urban Design. New York: Macmillan Publishing Company
- Norberg-Schulz, C. (1979). Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture. New York: Rizzoli.

- Öncel, A, D. (2014). Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi. (2. Baskı). İstanbul: Kitap Yayınevi
- Özdoğan, M.(1999). Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkler. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*. (Ed. Y. Sey). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı. ss. 19-30
- Özkul, H. (2013). Konutlarda Erişilebilirlik ve Herkes İçin Tasarım. *Konut Seçimi ve Düzenlenmesi*. (Ed. M. Nalçakan) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. ss. 115-139
- Pallasmaa, J. (2006). An Architecture of The Seven Senses. *Questions of Perception: Phenomenology of Architecture*. San Francisco: William Stout Publishers. ss. 27-38
- Rapoport, A. (2005). Culture, Architecture and Design. Chicago: Locke Science Publication
- Roth, L, M. (2000). Mimarlığın Öyküsü: Öğeleri, Tarihi ve Anlamı (Çev. E. Akça) İstanbul: Kabalcı Yayınları
- Simmel, G. (2005). Metropol ve Zihinsel Yaşam. *Şehir ve Cemiyet*. (Çev. A. Aydoğan). İstanbul: İz Yayıncılık. ss. 167-185
- Storey, G. (2001). Type Insulae 1 Architectural Residential Units at Ostia. *American Journal of Archeology*. Sayı: 3, 289-401
- Tanyeli, U. (1987). Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11-15 Yy). İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi
- Tekeli, İ. (1985). Tanzimattan Cumhuriyete Kentsel Dönüşüm. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi. Cilt: 4. İstanbul: İletişim Yayınları
- Thrope, M. (1995). Roma Mimarlığı. (Çev. R. Akbulut). İstanbul: Homer kitabevi ve Yayıncılık.
- Tunçbilek, N. (1952). Eskişehir Seylabı Hakkında Tetkik ve Düşünceler. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt: 2, Sayı:3-4, 173-182.
- Türk Dil Kurumu. (2015). Gereksinim. *Güncel Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Türkiye Zirai Donatım Kurumu. (1952). Eskişehir Klavuzu. Eskişehir: Anıl Matbaası.
- Vitruvius, (1990). *Mimarlık Üzerine On Kitap*. (Çev: S. Güven). İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Weber, A, F. (1969). The Growth of Cities in the Nineteenth Century: A Study in Statistics. New York: Greenwood Press

- Yırtıcı, H. (2009). Paris: Bir Modernleşme Projesi. Mekanar: Mekan Araştırmaları. <http://www.mekanar.com/tr/yazi-arşiv-2013/makale/paris-bir-modernleşme-projesi-hakkı-yırtıcı.html> (Erişim Tarihi: 07.01.2015)
- Yürekli, F. (1983). Mimari Tasarımda Belirsizlik: Esneklik-Uyabilirlik İhtiyacının Kaynakları ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi
- Yürekli, H. (1996). Giriş. *İstanbul'da Konut Girişleri ve Kapılar*. İstanbul: Literatür Yayıncılık
- Zumthor, P. (2006). Thinking Architecture. Basel: Birkhauser